DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

Th. Sørensen
Markarbejderes
Vilkaar i
jyske Hedeamter

INDUSTRI-
FORENINGEN.

2638

331.83 Spr gl.

1881.

80-24

Markarbejderes Vilkaar

i

jyske Hedeamter.

Af

Th. Sørensen,
Læge.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

1881.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Markarbejderne udgjøre den største Del af vort Lands Arbejderbefolkning. Foruden de ugifte Tjenestefolk fandtes der saaledes i 1872 over 56000 Indsiddere og Husmænd uden Jord; vel stod disse ikke alle i Jordbrugets Tjeneste, idet der blandt dem fandtes 13700 Handlende og Professionister, men til Gjengjæld hører en stor Del af Husmændene med Jord, hvis Antal da var over 45000, til Markarbejdernes Klasse. Det er derfor naturligt nok, at den senere Tids voxende Interesse for Arbejderforholdene har fremkaldt hos os forskjellige Undersøgelser af denne Klasses Kaar, baade ved offenlige Autoriteter og Privatmænd. Blandt disse kan nævnes: Indenrigsministeriet[1]), Professor Falbe Hansen[2]), Fysikus Fr. Krebs[3]) og Professor W. Scharling[4]). Navnlig Indenrigsministeriet har tilvejebragt et betydeligt Materiale til Bedømmelsen af Vilkaarene, hvorunder de leve, men selv dette er langtfra at

---

[1]) Oplysninger om Arbejdernes økonomiske Vilkaar i Kongeriget Danmark i Aaret 1872.

[2]) Til Belysning af Arbejderspørgsmaalet paa Landet. Ugeskrift for Landmænd, 1872.

[3]) Det gamle og det ny Samfund. — Endvidere i 2det Bind af Nationaløkonomisk Tidsskrift en Artikel om «Vore Landboforhold».

[4]) Den danske Arbejderstands økonomiske Vilkaar. Nationaløkonomisk Tidsskrift, 4de Bind.

være udtømmende, idet der mangler detaillerede Oplysninger om større Rækker af Arbejderfamiliers aarlige Indtægt og Udgift. Skal man komme til nogenlunde Klarhed og ikke bygge altfor meget paa et Skjøn, er det nødvendigt at gaa til selve Kilden og hos Arbejderne skaffe sig saa nøjagtige Husholdningsregnskaber, som det er dem muligt at give. Det er en saadan Detailundersøgelse, jeg har sat mig som Opgave at anstille i en Del Landsogne, hvoraf de fleste høre ind under Aalborg Amt. At Forholdene ikke ville findes væsenlig forskjellige i Jyllands andre Hedeamter, tør man vistnok gaa ud fra, men den overvejende Del af Resultaterne, der kunne uddrages af mit Materiale, have vel ogsaa større Rækkevidde.

Til denne Undersøgelse har jeg selvfølgelig maattet benytte Mellemmænd. Det gjaldt da om at finde saadanne, som paa den ene Side kunde magte Opgaven og paa den anden Side ikke stod Arbejderbefolkningen for fjernt, saa at det var dem muligt at faa den i Tale, hvad der just ikke altid er let. Mænd, som forbinde disse to Egenskaber, vil man paa Landet lettest træffe blandt Skolelærerne. Jeg har derfor henvendt mig om Assistance til en Del, som jeg dels af egen Erfaring kjendte som intelligente Mænd, velsete af Befolkningen, dels havde faaet anbefalet som saadanne. Skjøndt jeg hos mange af dem har fundet stor Imødekommen, har det dog ikke været Tilfælde i det Omfang, som jeg havde ventet og haabet. Allerede herved er mit Materiale bleven begrænset. Men det er bleven det ydermere af den Grund, at flere Lærere, som havde den bedste Villie til at indhente Oplysninger i deres Sogn, kun hos faa Arbejdere have formaaet at overvinde Skyen for at lade Fremmede faa Indblik i deres private Sager. Naar man hertil føjer de mange mundtlige

eller skriftlige Konferencer, som det kan blive nødvendigt at føre med vedkommende Undersøgere dels for at berigtige Misforstaaelser og dels for at søge nærmere Oplysninger om enkelte Punkter, vil man forstaa, at der er ikke faa Vanskeligheder forbundet med at tilvejebringe selv et forholdsvis lille Materiale. Af de c. 150 Schemaer, som jeg udsendte til 30 Sogne, ere kun 53 fra 13 Sogne blevne besvarede. Af disse Sogne høre 10 under Aalborg Amt, 3 under Viborg Amt. Er saaledes end Stoffet, jeg har havt at bearbejde, bleven mindre fyldigt, end jeg fra Begyndelsen havde gjort Regning paa, tror jeg dog at kunne gaa ud fra, at det i flere Retninger er istand til at supplere de paa Indenrigsministeriets Foranstaltning indhentede Oplysninger.

Hvad jeg navnlig har ønsket at faa frem, er Gjennemsnitsarbejderens Livsforhold. Det er derfor bleven paalagt Undersøgerne at se bort fra de letsindige og dovne, som ikke ville paatage sig det Arbejde, de overhovedet kunne faa, og paa den anden Side er der kun søgt Oplysning om særlig dygtige Arbejdere i de Sogne, hvorfra det viste sig muligt at faa et større Antal Schemaer besvarede. Dernæst er det gifte Arbejdere med en større Familie, hvorpaa Opmærksomheden har været henvendt; fra disse kan man nogenlunde slutte sig til de andre, idet Levefoden vil stille sig bedre, jo mindre Familien er, naar Forholdene ellers i andre Henseender ere lige. Da det ved Folketællingen i 1870 viste sig, at den gjennemsnitlige Størrelse af Husstanden blandt Landarbejderne var 2 Voxne og 2 Børn, er en Familie paa 4 Personer sat som Grænsen, hvorunder man, saavidt muligt, ikke maatte gaa. Endelig har det navnlig været Indsiddere og Husmænd uden Jord, som Undersøgelsen tilsigtede at omfatte. Men fra flere

især mindre Hedesogne blev jeg gjort opmærksom paa, at man der kun havde meget faa Indsiddere, som egnede sig til at medtages, hvad der ikke er saa mærkeligt, eftersom der i Jylland gjennemsnitlig kun kommer 18 Indsiddere paa hvert 100 Husmænd, medens der f. Ex. paa Sjælland kommer 37. Derfor blev ogsaa jordbrugende Husmænd inddraget i Undersøgelsen, dog kun forsaavidt Ejendommen ikke var større, end at de endnu have en væsenlig Del af deres Indtægt gjennem Arbejde for andre. Saadanne er man jo fuldt berettiget til at medtage, hvor Spørgsmaalet er om Markarbejdernes Kaar, da de, som tidligere berørt, udgjøre en betydelig Del af Klassen. I flere Retninger havde det endog sin store Interesse at kunne sammenstille dem med de jordløse. Med Hensyn til Tidspunktet, fra hvilket Regnskaberne over den aarlige Indtægt og Udgift datere sig, da er det forskjelligt, idet nogle stamme fra 1879 andre fra 1880, hvilket endog sine Steder er Tilfælde med Regnskaber fra samme Sogn. Heri maa vel nærmest søges Aarsagen til, at der for flere af Fødemidlerne er opgivet ikke saa lidt varierende Pris (jfr. de detaillerede Oplysninger paa Tabel VII), thi ved nogle af de vigtigste er den steget betydelig i det sidste Aar.

Blandt dem, der ere optagne i mit Materiale, findes et Par, som egenlig ikke høre til Markarbejdernes Klasse eller i alt Fald ikke hørte dertil i det Aar, Undersøgelsen fandt Sted; fra disse er der set bort senere, hvor Talen er om denne Klasses gjennemsnitlige Aarsfortjeneste, men jeg har ikke helt villet skyde dem ud, da Besvarelserne fra dem gav enkelte Oplysninger af Interesse. Ligeledes kunde der maaske disputeres om det Berettigede i at medtage de gamle og svagelige Arbejdere, men jeg for mit Vedkommende har endog anset det for heldigt at have

dem med, da de vise Arbejderens Stilling under trykkede Forhold, som dog hverken ere abnorme eller selvforskyldte. Derimod har jeg været i Tvivl, om det burde foretrækkes at gjengive de besvarede Schemaer in extenso, eller lade sig nøje med at uddrage Resultaterne af dem i tabellarisk Form. Jeg har valgt det første Alternativ, skjøndt de jo let kunne virke trættende paa Læseren, men der fandtes i dem væsenlige Oplysninger, som det ikke eller vanskelig vilde have været muligt at faa med i Oversigtstabeller.

Schemaet, der anviste Undersøgerne de Spørgsmaal, der ønskedes besvarede, var affattet saaledes:

1) Familiens Størrelse? Mand, Kone, Børn } Alder? Mulige Oplysninger om Mandens og Konens Vandel, som kunne have Betydning for Vurderingen af Familiens økonomiske Stilling?

2) Mandens Indtægt sidste Aar ved Hovederhverv? Har han havt Akkordarbejde eller ikke? I sidste Tilfælde, hvor stor har Daglønnen været Sommer og Vinter? Har han havt Beskjæftigelse hele Aaret igjennem?
Har Arbejdsgiveren ydet ham andet end Pengelønnen f. Ex. Kosten, Græsning til Kreaturer, Bopæl, Brændsel, Fødevarer eller lignende? Har han havt nogen Indtægt ved Bierhverv? Forsaavidt han har Jordbrug, maa anføres den kalkulerede Nettoindtægt heraf, samt hvad der er solgt af Agerbrugsprodukter?

3) Har Konen havt nogen Indtægt ved Arbejde for Fremmede; hvor stor i Aarets Løb og ved hvilken Beskjæftigelse?
Har hun ved Husflid bidraget til den fælles Indtægt eller sparet Familien for Udgifter?

4) Bidrager noget af Børnene til Familiens Indtægt og Underhold? Hvis Udbyttet af dets Arbejde er sat i Sparekassen for det, maa saadant anføres særlig, ligesom ogsaa om det som Løn har havt Kosten ude en Tid af Aaret eller Klæder?

5) Hvor stor har den samlede Indtægt været i Aarets Løb?
Er der Formue; er den arvet eller erhvervet?

6) Er Familien i Gjæld? Fast Gjæld paa Ejendom anføres særskilt sammen med dennes Salgsværdi. Modtager den Gaver (Penge, Fødevarer, Beklædningsgjenstande, Dyrkning af Arbejderens Jord o. s. v.)?

Udgift.

1) Hvor meget er der betalt i Husleje? Hvis Arbejderen er Husmand, anføres Udgiften til Skatter, Reparationer og Forrentning af Gjæld. Hvor meget er der medgaaet til Brændsel? Hvorledes er Bopælen?

2) Hvad har Føden til Familien kostet (iberegnet Belysning og Vask)? Hos Husmænd med Jord ønskes opgivet, hvad der er kjøbt og hvad Jordbruget har leveret til Husholdningen. Hvor mange Maaltider daglig og af hvilken Beskaffenhed?

3) Hvor meget er der givet ud til Beklædningsgjenstande og hvor meget til Møblement? Hvorledes er Familien klædt og hvordan er Møblementet?

4) Hvor stor har Udgiften været til Tobak, Brændevin og Fornøjelser? Kommunal Skat? Slid paa Arbejdsredskaber? Betales der Skoleløn for Børnene?

5) Er Familien i en Sygekasse eller Alderdomsforsørgelseskasse; hvor stort er det aarlige Kontingent hertil? Udgift til Læge og Medicin? Er Indboet forsikret og for hvilken Sum; hvad betales der i Præmie herfor?

6) Hvor stor har den samlede Udgift været? Har Aaret bragt Overskud eller Underskud?

Nr. 1.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 4 Personer, Indsidder { Mand, 49 Aar; Kone, 46 —; Datter, 14; Konens Moder, 78 Aar. } (Hørby Sogn).

Manden er flink, men han er ikke stærk af Helbred, og kan derfor ikke paatage sig svært Arbejde. Konen er dygtig og tager det Arbejde, hun kan faa. Konens Moder ernæres af dem.

2) Manden har havt Daglejerarbejde, men har i 1879 kun tjent 172 Kr. herved (Tærskning om Vinteren 68 Kr.; Høstarbejde 24 Kr.; Sommerarbejde, der ikke har været stadigt, 80 Kr.). Naar han har arbejdet ude, har han faaet Kosten hos Arbejdsgiveren. Intet Bierhverv. Daglejen har været om Høsten 1 Kr., om Sommeren 66 Ø., om Vinteren 50 Ø. — foruden Kosten. Han har havt Arbejde c. 11 Maaneder. Arbejdstiden er i Reglen om Sommeren fra 6—12 Formiddag, og Eftermiddag til Solnedgang, med et Par Timers Hvile. Om Vinteren er den 3 à 4 Timer kortere.

3) Konen har tjent 60 Kr. ved Vask, Kartoffeloptagning, og forøvrig alt Slags Arbejde, hvortil hun forlanges. Hun holder Familiens Tøj i Orden.

4) Den i Hjemmet værende Datter har tjent 26 Kr. ved Strikning, og de ældre tjenende Børn have bidraget 30 Kr., hvilket alt er medgaaet til Familiens Udgifter.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 288 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den modtager ikke Gaver af Fremmede.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 40 Kr. Til Brændsel medgaaet 39 Kr. Lejligheden bestaar af 1 Værelse (temmelig stort) og et lille Køkken. Der hører en Haveplads til.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 178 Kr. 3 Maaltider daglig. Kaffe og Smørrebrød om Morgenen, varm Mad om Middagen, om Aftenen tør Kost.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet c. 22 Kr.; til Møblement intet. Familien er tarvelig klædt, men Klæderne ere hele og ordenlige. Af Møbler er der meget lidt.

4) Udgiften til Tobak har været 8 Kr., til Brændevin og til Fornøjelser er der intet udgivet. Ingen Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i Aarets Løb.

6) Den samlede Udgift i 1879 har været 288 Kr. Indtægt og Udgift have balanceret.

Nr. 2.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa Mand, 28 Aar
4 Personer, Indsidder (Hørby Sogn) Kone, 25 — 2 Børn { Dr. 6 Aar / P. 3 —
Manden er ædruelig og ordenlig; Konen ligeledes; begge raske og kraftige Folk.

2) Manden har i 1879 tjent ved Daglejerarbejde 240 Kr., foruden Kosten hos Arbejdsgiveren paa de Dage, hvor han har arbejdet ude. Han har tjent lidt større Dagløn end Nr. 1 [1]), men har ikke havt Arbejde længere Tid af Aaret end denne. Intet Bierhverv. Arbejdstiden som anført under Nr. 1.

3) Konen har ved Syning og Vask for Fremmede tjent c. 30 Kr.

4) Børnene have intet kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 270 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den har ingen Gaver modtaget.

---

[1]) Daglønnen for en almindelig flink Arbejder er her i Sognet 1 Kr. om Høsten og i Sæderugstærsketiden (kan regnes til omtrent 2 Maaneder), om Foraaret og Forsommeren 75 Ø., om Vinteren 50 à 66 Ø. — alt foruden Kosten hos Arbejdsgiveren.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 36 Kr. Til Brændsel medgaaet 30 Kr. Bopælen bestaar af 2 smaa Værelser og et lille Køkken. Der hører en Haveplads til, hvis Udbytte kan ansættes til Værdi af c. 10 Kr.; der avles Kartofler, Kaal og Køkkenurter.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 182 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Kaffe og Smørrebrød; til Middag 1 Ret varm Mad (Vandmad eller Mælkemad), om Aftenen The og Smørrebrød eller Mælk.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 21 Kr.; til Møblement intet. Familien er godt klædt. Der er kun lidt af Møbler.

4) Ingen Udgift til Tobak, Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. I kommunal Skat betales der 1 Kr. 33 Ø.

5) Ingen af Familien er i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret; ingen Udgift til Læge eller Medicin i Aarets Løb.

6) Den samlede Udgift har været 270 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 3.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 6 Pers., Indsidder, (Hørby Sogn). Mand, 38 Aar; Kone, 35 —; 4 Børn: 8 Aar, 5 —, 2 —, ½ —

Manden og Konen ere ædruelige og sparsomlige Folk.

2) Manden har fast Arbejde hos en Gaardmand, i hvis Lejehus han bor. Hans Pengefortjeneste har i 1879 været 180 Kr.; desuden faar han fuld Kost hos Arbejdsgiveren samt frit Brændsel (hvis Værdi han anslaar til 30 Kr.). Intet Bierhverv.

3) Mod at Konen passer Gaardmandens Kreaturer paa den for Gaarden noget afsides liggende Mark, hvorpaa de bo, faar Familien 1 Ko og 5 Faar med Yngel græsset (Værdien heraf ansættes til 50 Kr.). Der er solgt Smør for 17 Kr. (Gjødningen bliver kjørt ud paa Husbondens Mark, til Vederlag herfor har han Foderhalm om Vinteren; for Hø til Kreaturerne om Vinteren er der udgivet 41 Kr. — han har selv slaaet det og bragt det hjem).[1])

4) Børnene have intet bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i Penge har været 197 Kr. Der er ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den har ingen Gaver modtaget.

---

[1]) Disse 41 Kr. maa altsaa først fradrages ved Beregningen af Nettoudbyttet af Kreaturerne (jfr. Oversigtstabel I a).

Udgift.

1) Huslejen er 32 Kr. Brændsel frit fra Arbejdsgiveren. Bopælen bestaar af et Værelse og et lille Køkken. Der hører en lille Have til Huset.

2) Pengeudgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 128 Kr. Daglig 3 Maaltider. Kaffe og Smørrebrød om Morgenen. Som oftest 1 Ret varm Mad (Mælkemad) om Middagen. Om Aftenen Kartofler.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 34 Kr.; til Møblement intet. Familien er ordenlig klædt. Møblementet tarveligt.

4) Ingen Udgift til Tobak, Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr. 33 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Løsøret er forsikret for 1270 Kr., i Præmie herfor betales 1 Kr. 95 Ø. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 197 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 4.

1) Arbejdsm. (fast Arbejde), Familie paa 7 Personer, Indsidder, (Hørby Sogn). Mand, 49 Aar Kone, 41 — 5 Børn { D. 11 A. - 9 - P. 5 - D. 3 - - 1 -

Familien er arbejdsom og ordenlig.

2) Manden, der har fast Arbejde som Forkarl paa en mindre Herregaard, har i Pengeløn 178 Kr. aarlig; endvidere 2 Tønder Rug, hvis Værdi var 24 Kr.; Græsning og Vinterfoder til 1 Ko og 4 Faar med Yngel; fri Bolig i et Arbejdsgiveren tilhørende Lejehus, og endelig fuld Kost til sig selv. Udbyttet af Koen og Faarene, der anslaas til Værdi af 138 Kr., er forbrugt i Huset for største Delen. Intet Bierhverv.

3) Konen har i Aarets Løb tjent som Daglejerske 50 Kr. foruden Kosten i den Tid, hun har arbejdet ude.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været i Penge og Naturalia (foruden fri Bolig) 390 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien har ingen Gaver modtaget.

Udgift.

1) Som ovenfor anført har Familien fri Bopæl. Til Brændsel er der medgaaet 30 Kr. Bopælen er rummelig og god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 295 Kr. 60 Ø.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 52 Kr.; til Møblement intet. Møblementet er tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 5 Kr., til Brændevin 5 Kr.; til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. 50 Ø. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i Aarets Løb.

6) Den samlede Udgift har været lidt over 391 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 5.

1) Arbejdsmand (dels Akkordarb., dels Dagleje), Familie paa 3 Personer, Indsidder, (Hørby Sogn) { Mand, 30 Aar; Kone, 23 —; Barn, 2 — }

Mand og Kone føre begge hæderlig Vandel.

2) Manden arbejder paa Akkord ved et Teglværk om Sommeren og har herved sidste Aar tjent 300 Kr. Om Vinteren tager han tilfældigt Daglejerarbejde, men hans Hovederhverv paa denne Tid er Handel med færsk Fisk, som han fører om til de nærliggende Landsbyer paa en Trillebør. Hans Fortjeneste sidste Vinter har været omtrent 200 Kr., deraf c. 80 Kr. ved Daglejerarbejde, c. 120 Kr. ved Handel med Fisk. Baade Sommer og Vinter arbejder han paa egen Kost.

3) Konen har lært Skrædersyning, hendes Fortjeneste herved har sidste Aar været 40 Kr.

4) Børnene kunne ikke bidrage til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 540 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld; den modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) I Husleje betales der 40 Kr. Til Brændsel er der medgaaet 30 Kr. Bopælen bestaar af 2 smaa Værelser med Lergulv.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været c. 307 Kr.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 179 Kr.; til Møblement intet. Familien er særdeles godt klædt. Møblementet tarveligt.

4) Ingen Udgift til Tobak, Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr. 33 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. 50 Øre. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 559 Kr. Aaret har givet et Underskud af 19 Kr., der er dækket af Restbeløbet af en lille Sum, som Manden ejede, da han blev gift.

Nr. 6.

1) Arbejdsm. (fast Arbejde), Familie paa 4 Personer, Husmand uden Jord. (Hørby Sogn.) { Mand, 63 Aar; Kone, 53 —; Datter, 13 —; Plejebarn $\frac{3}{4}$ Aar }

Manden er gammel og skrøbelig af Helbred. Baade han og Konen føre hæderlig Vandel.

2) Manden tjener for fast Løn hos en Gaardmand, men da han paa Grund af sit Helbred kun kan paatage sig lettere Arbejde, har hans Løn sidste Aar kun været 50 Kr. foruden Kosten. Intet Bierhverv.

3) Konen er en dygtig og søgt Væverske; hun har som saadan sidste Aar tjent 62 Kr. Ved Høstarbejde har hun tjent 20 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Desuden har hun de sidste 3 Fjerdingaar havt et spædt Barn i Pleje for en Betaling af 38 Kr.

4) Datteren har ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 170 Kr. Manden ejer sit Hus uden Gjæld.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl. Til Brændsel er der udgivet 10 Kr. (Konen og Datteren skære selv Tørvene). Bopælen bestaar kun af 1 Værelse og Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der medgaaet 153 Kr.

3) Til Beklædningsgjenstande er der sidste Aar intet udgivet, ligesaa lidt som til Møblement; dette sidste er yderlig simpelt.

4) Udgiften til Tobak (Skraatobak) har været 6 Kr. Til Brændevin, Fornøjelser og Skoleløn er der intet udgivet. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 170 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 7.

1) Arbejdsmand (Akkordarbejde), Familie paa 3 Personer Husmand uden Jord (Hørby Sogn). { Mand, 53 Aar; Kone, 49 —; Søn, 12 — }

Manden er arbejdsom og ædruelig; Konen meget svagelig, og maa holde Sengen flere Uger ad Gangen om Vinteren.

2) Manden har næsten hele Aaret havt Akkordarbejde ved Stenslagning og Stenkistearbejde. Han har herved paa egen Kost tjent 380 Kr. Ved Høstarbejde har han tjent 5 Kr. paa Arbejdsgiverens Kost. Intet Bierhverv.

3) Konen har paa Grund af sit svage Helbred intet kunnet tjene.

4) Sønnen har ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 385 Kr. Manden ejer sit Hus uden Gjæld.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl. Til Brændsel er der udgivet 6 Kr.[1]). Bopælen er god; den bestaar af 2 Værelser, foruden Spisekammer, Køkken og Bryggers.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der medgaaet 336 Kr. Daglig 3 Maaltider og om Sommeren desuden 2 Gange Mellemmad. Manden kan ikke altid komme hjem om Middagen, hvorfor der er brugt meget Smør og Ost (jfr. Regnskabet paa Tabel VII b).

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 20 Kr.; til Møblement intet. Familien er anstændig klædt, og har en god Søndagsdragt.

4) Udgiften til Tobak har været 8 Kr.; til Brændevin 15 Kr.; til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 389 Kr. Indtægt og Udgift ere omtr. gaaede lige op.

Nr. 8.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde om Sommeren, Dagleje om Vinteren). Husmand uden Jord. Familie paa 3 Personer. (Hørby Sogn.) { Mand, 39 Aar; Kone, 27 —; 1 Barn, 2 — }

Mand og Kone ere begge meget respektable Folk.

2) Manden har sidste Aar havt fast Tjeneste om Sommeren og har herved tjent 100 Kr. foruden Kosten samt den fornødne Ildebrændsel

[1]) Manden har betalt 6 Kr. for Tørvejorden; Tørvene har han skaaret om Søndagen. Værdien af Brændselet regnes til omtrent 30 Kr.

(anslaaet til Værdi af 30 Kr.). Om Vinteren har han havt Tærskearbejde paa Dagløn og har herved tjent 60 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Han har havt Arbejde mellem 9 à 10 Maaneder af Aaret. Ved Kurvebinding om Aftenen har han tjent 20 Kr.

3) Konen har paa Grund af Barnets Sygelighed ikke kunnet arbejde udenfor Hjemmet. Hun har passet Haven og Bierne, hvilke sidste have givet en Indtægt af 20 Kr.

4) Barnet har intet kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Pengeindtægt har været 200 Kr. Manden ejer et Hus, som han for et Par Aar siden kjøbte for 800 Kr.; der er udbetalt 100 Kr. herpaa.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) I Renter af Prioritetsgjælden paa Huset er der betalt 28 Kr. Bopælen bestaar kun af 1 Stue. Brændsel haves, som anført, frit som Del af Mandens Løn.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der megaaet 137 Kr.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 28 Kr.; til Møblement intet. Møblementet er meget tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 6 Kr.; til Brændevin, Fornøjelser og Skoleløn intet. Kommunal Skat 1 Kr. 33 Ø. Kongelig Skat af Huset 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 1 Kr. 20 Ø. Ingen Udgift i Aarets Løb til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 203 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 9.

1) Arbejdsm. (Dagleje), Familie paa 4 Pers. Husmand uden Jord — der holdes 2 Faar, hvortil lejes Græsning. { Mand, 57 Aar; Kone, 54 —; en blind Datter, 25 Aar; Plejesøn 8 Aar } (Hørby Sogn)

Manden har tidligere været forfalden til Drik, nu er han det ikke mere, men hans Helbred er svageligt.

2) Manden, der ikke kan paatage sig strengt Arbejde, har i Sommer som Haandlanger ved Bygningsarbejde tjent 60 Kr. paa egen Kost. For at ringe med Kirkens Klokke har han sidste Halvaar havt 7 Kr. Nettoudbyttet af Faarene ansættes til Værdi af 20 Kr.

3) Konen har ved at bære Hvedebrød omkring i Landsbyen om Søndagen tjent 40 Kr. Ved Høstarbejde har hun havt en Indtægt af 16 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. I Plejeløn for Drengen er der betalt 28 Kr.

4) Datteren har ved Strikning tjent 10 Kr.

5) Aarets samlede Indtægt har været 181 Kr. eller — medregnet den nedenfor nævnte Understøttelse — 241 Kr. Manden ejer sit Hus uden Gjæld.

6) Der opgives ikke at være nogen løbende Gjæld. Den blinde Datter faar fra Fødekommunen en aarlig Understøttelse af 60 Kr.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl. Til Brændsel er der medgaaet 20 Kr. Bopælen bestaar af to smaa Stuer.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der udgivet 188 Kr.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; til Møblement intet. Klædedragt og Møblement meget tarvelige.

4) Udgiften til Tobak har været 4 Kr.; til Brændevin, Fornøjelser og Skoleløn intet. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i Aarets Løb.

6) Den samlede Udgift har været 242 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 10.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 4 Personer, Husmand med Jord — der holdes 4 Faar. { Mand, 46 Aar; Kone, 51 —; Datter, 8 —; Mandens Fader, 76 Aar. } (Hørby Sogn).

Manden og Konen ere ædruelige og arbejdsomme. Mandens Fader, der tidligere har ejet Huset, skal have Opholdet hos dem.

2) Manden, der har fast Arbejde hele Aaret igjennem, tjener 5 Kr. om Ugen foruden fuld Kost; Pengelønnen altsaa 260 Kr. Han ejer et Hus med 1 Td. Land og holder 4 Faar med Yngel. Der avles saameget, at han kan have Rug til Husets Forbrug i 2 Maaneder, og Byg til 1/2 Aar. Af Faarene har han havt en Pengeindtægt af 67 Kr. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Vask, Kartoffeloptagning og Kludesortering for en Kjøbmand tjent 60 Kr.

4) Datteren har ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 387 Kr. Ejendommen har en Salgsværdi af 1600 Kr.; der er ingen Gjæld derpaa.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl. Til Brændsel er der medgaaet 20 Kr. Lejligheden bestaar af 2 Værelser, Køkken og Bryggers.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 337 Kr. Daglig 3 Maaltider. Kaffe og Smørrebrød om Morgenen, om Middagen varm Mad (Vandmad eller Mælkemad), om Aftenen tør Kost.

3) Til Beklædningsgjenstande er der i dette Aar intet udgivet, heller ikke til Møblement. Familien er godt klædt. Af Møbler er der ikke meget.

4) Udgiften til Tobak har været 9 Kr., til Brændevin 21 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr. 33 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. aarlig. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift i 1879 har været 390 Kr. Indtægt og Udgift ere omtrent gaaede lige op.

Nr. 11.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 7 Pers., Lejehusmand med Jord — der holdes en Ko og 4 Faar (Hørby Sogn).

Mand, 39 Aar	4 Børn	10 Aar
Kone, 40 —		8 —
Konens Moder, 72 —		6 —
		2 —

Mand og Kone ere begge arbejdsomme. Huset er lejet paa 200 Aar; der er gaaet 37 Aar.

2) Manden, der har arbejdet paa Dagløn, har herved sidste Aar havt en Indtægt af 216 Kr. foruden Kosten. Han har havt Arbejde næsten hele Aaret. Daglønnen var i et Par Maaneder 1 Kr., Resten af Aaret 66 Ø. foruden Kosten. Ved at ledsage Svin, som forsendtes til Hamborg, har han havt en Biindtægt af 50 Kr. Der er solgt Æg for 8 Kr. og Smør for 25 Kr.

3) Konen har ikke havt nogen Indtægt ved Arbejde for Fremmede, da hun har nok at gjøre med at passe Huset og Børnene.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har sidste Aar været 299 Kr. Der er ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den har ingen Gaver modtaget.

Udgift.

1) I Leje af Huset med Jordtilliggende svares aarlig 16 Kr.; til Brændsel er der medgaaet 18 Kr. Lejligheden bestaar af 1 Stue med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i Penge udgivet 197 Kr. (9 Tdr. Rug 126 Kr., 2 Tdr. Byg 24 Kr., Kolonialvarer 47 Kr.). Om Morgenen nydes Kaffe og Smørrebrød, til Middag 1 Ret varm Mad, om Aftenen Kartofler.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 56 Kr. 80 Ø.; til Møblement intet. Familien er godt klædt. Af Møbler haves der ikke meget.

4) Udgiften til Tobak har været 9 Kr.; intet til Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Løsøret er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. 50 Ø. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i Aarets Løb.

6) Den samlede Udgift har været lidt over 301 Kr. Indtægt og Udgift ere omtrent gaaede lige op.

Nr. 12.

1) Arbejdsmand (Akkordarbejde), Familie paa 6 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar med Yngel. (Hørby Sogn). Mand, 50 Aar — Kone, 32 — 4 Børn { 11 Aar, 8 —, 4 —, 1 — }

Manden er ædruelig. Konen arbejdsom.

2) Ved tilfældigt Akkordarbejde har Manden tjent 50 Kr. paa egen Kost. Der er solgt Smør for 24 Kr., Æg for 24 Kr.; 3 Lam have indbragt 31 Kr., 1 Gris 44 Kr. I det Hele er der solgt for 123 Kr. af Udbyttet af Kreaturer. Intet Bierhverv.

3) Konen har kun kunnet passe Huset og Børnene, samt hjælpe Manden med Markarbejdet paa deres egen Jord. Jordlodden er nemlig Hede, der er under Opdyrkning.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 173 Kr. Manden ejer Huset uden Gjæld; med Jordtilliggende har det en Salgsværdi af 2000 Kr. Desuden havde Manden ved Aarets Udgang en Kapital af 300 Kr., Restbeløbet fra Salget af en større Husmandslod, som han ejede tidligere.

6) Ingen Gjæld. Familien har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl eller Brændsel, hvilket sidste haves paa Jordlodden. Bopælen er god, bestaar af to Værelser med Køkken og Spisekammer. Huset opført for 2 Aar siden.

2) Pengeudgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 172 Kr. (7 Tdr. Rug 80 Kr., 3 Tdr. Byg 30 Kr., Kolonialvarer 62 Kr.) Kaffe og Smørrebrød om Morgenen; til Middag 1 Ret varm Mad; Kartofler om Aftenen.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; til Møblement intet. Familien er ordenlig klædt. Møblerne ere faa.

4) Udgiften til Tobak har været 7 Kr., til Brændevin 14 Kr., til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kongelig Skat 3 Kr. 44 Ø. Kommunal Skat 2 Kr. 30 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Løsøret er forsikret for 1676 Kr.; i Præmie herfor betales 2 Kr. 55 Ø. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 231 Kr. Aaret har givet et Underskud af 58 Kr., der er taget af den lille Kapital, Familien ejer.

Nr. 13.

1) Arbejdsmand (Akkordarbejde), Familie paa 8 Pers., Husmand m. Jord — der holdes 2 Køer og 4 Faar med Yngel (Hørby S.)

Mand, 37 Aar		
Kone, 36 —	5 Børn	11 Aar, 9 —, 5 —, 4 —, 1 —
Konens Moder, 66 Aar		

Manden har Ord for at være noget doven. Konen ordenlig.

2) Manden har ved Akkordarbejde paa egen Kost tjent 110 Kr. (ved Grusarbejde 80 Kr., ved Stenslagning 30 Kr.). Ved Høstarbejde har han desuden tjent 7 Kr. paa Arbejdsgiverens Kost. Der er solgt Smør for 3 Kr., Æg for 5 Kr.; i Behold ved en Byttehandel med Køer har Manden havt 12 Kr. — i det Hele er der solgt for 20 Kr. af Udbyttet af Kreaturer.

3) Konen, hvis Helbred er noget svagelig, har intet kunnet fortjene ved Arbejde for Fremmede, tilmed da hun har nok at gjøre med at passe Huset og den store Børneflok.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 137 Kr. Manden ejer Huset uden Gjæld; med Jord har det en Salgsværdi af 3000 Kr.

6) Familien er i de sidste Aar kommet i en for dens Forhold betydelig Klatgjæld, hvis Størrelse Manden dog ikke kunde eller vilde opgive. Den modtager ingen Gaver.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl eller Brændsel, hvilket sidste haves paa Jordlodden. Bopælen er ret god, bestaar af 2 Stuer med den fornødne Udenomslejlighed.

2) Pengeudgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 161 Kr. (6 Tdr. Rug 84 Kr., 3 Tdr. Byg 30 Kr., Kolonialvarer 45 Kr.) Maaltiderne ligesom hos Nr. 12.

3) Til Beklædningsgjenstande er der intet udgivet sidste Aar, ligesaa lidt som til Møblement. Familien er nogenlunde ordenlig klædt. Møblerne ere faa og simple.

4) Udgiften til Tobak har været 11 Kr., intet til Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Kongelig Skat af Ejendommen 8 Kr. Kommunal Skat 6 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 186 Kr. Aaret har givet et Underskud af 49 Kr., som for største Delen skyldes til Kjøbmanden.

Nr. 14.

1) Arbejdsmand (Vejmand), Familie paa 7 Pers., Husmand med Jord — der holdes 2 Køer og 5 Faar med Yngel (Hørby Sogn)

Mand, 50 Aar	5 Børn	P.	18 Aar
Kone, 48 —		Dr.	12 —
		P.	8 —
		Dr.	6 —
		-	2 —

Mand og Kone ere særdeles arbejdsomme og sparsomlige.

2) Manden, der er ansat som Vejmand, har som saadan havt en Løn af 350 Kr. Der er solgt Smør for 81 Kr.; desuden har han solgt Hø fra Vejgrøfterne for 8 Kr.

3) Konen har ikke tjent noget ved Arbejde for Fremmede.

4) Af Børnene har den ældste Søn ved at vogte Kreaturer tjent 12 Kr. samt Kosten i $^3/_4$ Aar. De andre Børn have ved at samle Tyttebær paa Heden i Forbindelse med Moderen tjent 15 Kr. Disse 27 Kr. ere gaaede med til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 466 Kr. Huset med Jord (for en stor Del Hede, opdyrket af Ejeren) har en Salgsværdi af 3600 Kr.; der skyldes 1100 Kr. derpaa.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) Til Forrentning af Prioritetsgjælden paa Ejendommen er der medgaaet 49 Kr.; til Brændsel 15 Kr. Bopælen bestaar af en stor Stue og den fornødne Udenomslejlighed.

2) Pengeudgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 216 Kr. (10 Tdr. Rug 130 Kr., 2 Tdr. Byg 20 Kr., Ost 7 Kr., Kolonialvarer 59 Kr.). Daglig 3 Maaltider, desuden om Sommeren Mellemmad baade Formiddag og Eftermiddag.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 151 Kr.; intet til Møblement. Familien er meget godt klædt. Møblementet er tarveligt.

4) Manden ryger ikke Tobak. Udgiften til Brændevin har været 10 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kongelig Skat 5 Kr.; Tiender 2 Kr.; Kommunal Skat 4 Kr. Til Slid paa Arbejdsredskaber 9 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Løsøret er forsikret for 1450 Kr.; i Præmie herfor betales 5 Kr. aarlig. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 466 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 15.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 7 Pers., Indsidder — der holdes 1 Faar med Yngel. (Øls Sogn.) Mand, 51 Aar; Kone, 44 — 5 Børn { 16 Aar, 13 —, 9 —, 5 —, 1 —

Manden er ikke anset for at være nogen dygtig Arbejder; Konen er flink.

2) Manden har som fast Arbejder paa en mindre Herregaard havt en Løn af 120 Kr. foruden Kosten. Desuden har han af Arbejdsgiveren Tilladelse til at græsse 1 Faar med Yngel ved Diger og Grøfter; heraf har han havt en Indtægt af 20 Kr. (15 Kr. for Lam, 5 Kr. for Uld). Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Høstarbejde tjent 20 Kr. foruden Kosten i omtrent 1 Maaned; ved Tørvearbejde 25 Kr.; ved Kartoffelsamling, Vask og Syning 47 Kr. I det Hele 92 Kr.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold. Det ældste Barn er svagelig fra Fødselen af.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 232 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er i en Gjæld af 20 Kr. Den modtager Gaver baade i Fødevarer og Beklædningsgjenstande, hvis Værdi Manden efter Skjøn anslaar at være mellem 50 og 60 Kr. (navnlig fra Arbejdsgiveren).

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 28 Kr. Til Brændsel medgaaet 36 Kr. Bopælen er gammel og meget daarlig; den bestaar af 2 Værelser og Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har Pengeudgiften været 176 Kr. Daglig 3 Maaltider. I Reglen 1 Ret varm Mad til Middag, som dog tidt kun er Mælk og Brød. Morgen og Aften nydes Brød med Smør eller Fedt, og undertiden lidt The.

3) Til Beklædningsgjenstande har Pengeudgiften kun været 5 Kr.; men der er modtaget aflagte Klædningsstykker, som Konen syr om; til Møblement intet. Familien er rent og nogenlunde ordenlig klædt. Møblerne faa og daarlige.

4) Udgiften til Tobak (Skraatobak) har været 5 Kr.; til Brændevin 1 Kr.; til Fornøjelser eller Skoleløn intet. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 1 Kr. Udgift til Læge og Medicin 5 Kr.

6) Den samlede Udgift 258 Kr. Aaret har givet et Underskud af 26 Kr.; deraf er 6 Kr. dækket ved Pengegave, Resten staar som Gjæld.

Nr. 16.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 3 Personer, Lejehusmand med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar med Yngel. (Øls Sogn). { Mand, 52 Aar; Kone, 42 —; Datter, 18 — }
Manden er ikke anset for at være nogen dygtig Arbejder. Konen er meget svagelig.

2) Manden har i 1879 som Daglejer tjent 130 Kr. foruden Kosten hos Arbejdsgiveren paa de Dage, hvor han har været beskjæftiget ude. Han har havt Arbejde i 6 Sommermaaneder og 4 Vintermaaneder. Daglønnen har været 66 Ø. om Sommeren, 35 Ø. om Vinteren foruden Kosten[1]). Om Sommeren er Arbejdstiden 16 Timer (2 Timers Hvile), om Vinteren 10 Timer ($1^1/_2$ Times Hvile). Nettoindtægten af Jordbrug og Kreaturer har været c. 140 Kr., forbrugt i Husholdningen. Intet Bierhverv.

3) Konen har paa Grund af sit svagelige Helbred intet kunnet fortjene. Den voxne Datter maa holdes hjemme, for at pleje hende.

4) Datteren har ved Markarbejde tjent 32 Kr., der er gaaet til Familiens Underhold, foruden Kosten i 2 Maaneder.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 302 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den har ikke modtaget Gaver.

---

[1]) Daglønnen er her i Sognet fra November til Marts 35 à 50 Ø., fra Marts til Maj 50 à 66 Ø., fra Maj til September 66 Ø. à 1 Kr, fra September til November 50 à 66 Ø. — alt foruden Kosten hos Arbejdsgiveren. De lavere Tal for hver Periode angive Lønnen for den mindre dygtige Arbejder, de højere Tal Lønnen for den dygtige.

Udgift.

1) I Leje af Huset med Jord svares der 40 Kr. Til Brændsel er der udgivet i Penge 4 Kr. (der er Tørv paa Jordlodden). Bopælen bestaar af to smaa Værelser med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet 208 Kr. Daglig 3 à 4 Maaltider. Morgen og Aften Smørrebrød med Kaffe eller The. Til Middag 1 Ret varm Mad.

3 Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 36 Kr.; til Møblement 4 Kr. Familien er godt klædt. Møblerne tarvelige.

4) Til Tobak er der udgivet 6 Kr.; til Brændevin 4 Kr.; til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Til Medicin er der udgivet 2 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 305 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 17.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 4 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar med Yngel. (Øls Sogn.) Manden anses for at være en dygtig Arbejder.

Mand, 46 Aar Kone, 52 —	2 Børn	Dr. 14 Aar — 11 —

2) Manden har som Daglejer havt i 1879 en Indtægt af c. 200 Kr. foruden Kosten hos Arbejdsgiveren paa de Dage, hvor han har været beskjæftiget ude. Han har havt Arbejde i 11 Maaneder af Aaret. Daglønnen har været 1 Kr. i de 6 Maaneder, 35 Ø. à 50 Ø. i 5 Maaneder foruden Kosten (deri indbefattet Øl og Brændevin). Om Sommeren er Arbejdstiden 16 Timer (3 Timers Hvile), om Vinteren 10 Timer ($^1/_2$ Times Hvile). Nettoindtægten af Jordbrug og Kreaturer har været c. 150 Kr., forbrugt i Husholdningen. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Markarbejde tjent 20 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Hun har spundet og strikket det Tøj, Familien bruger; Lærred kjøbes. Nyt Ydertøj sys af Fremmede.

4) Den ældste Dreng har ved at vogte Kreaturer tjent 12 Kr., der er gaaet til Familiens Underhold, foruden Kosten i de 6 Sommermaaneder.

5) Den samlede Indtægt har været 382 Kr. Manden ejer selv sit Hus med Jordtilliggende af c. $6^1/_2$ Td. Land; det har en Salgsværdi af 2400 Kr.; der skyldes 800 Kr. derpaa. Jordlodden er opdyrket Hede,

som Manden selv har opdyrket og bebygget. Da han kjøbte Jordlodden, ejede han intet.

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Til Forrentning af Prioritetsgjælden paa Huset er der udgivet 32 Kr. Til Brændsel medgaaet 30 Kr. Lejligheden er ret god; den bestaar af to smaa Værelser med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet c. 236 Kr. Om Sommeren 5 Maaltider, om Vinteren 3. Morgen og Aften Mælk og Brød; til Middag Grød, Vælling, Kaal eller Kartofler og Flæsk.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 56 Kr. (der blev konfirmeret en Søn i 1879 — den aarlige Udgift plejer ikke at være saa stor). Familien er ret godt klædt. Møblement tarveligt.

4) Til Tobak er der udgivet 6 Kr., til Brændevin 8 Kr., til Fornøjelser 4 Kr., ingen Skoleløn. Kongelig Skat 1 Kr. 33 Ø. Kommunal Skat 1 Kr. Til Slid paa Arbejdsredskaber 5 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 1 Kr. 50 Ø. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været c. 380 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 18.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 3 Personer, Husmand med Jord — der holdes 1 Ko. (Øls Sogn.) { Mand, 56 Aar; Kone, 54 —; Datter, 15 — }

Baade Mand og Kone anses for at være dygtige Arbejdere.

2) Manden har i 1879 tjent som Daglejer c. 200 Kr. foruden Kosten paa de Dage, hvor han har arbejdet ude. Han har havt Beskjæftigelse i 10 Maaneder af Aaret. Daglønnen har om Sommeren været 1 Kr., om Vinteren 50 Ø. foruden Kosten. Arbejdstiden er om Sommeren 16 Timer med 2 Timers Hvile, om Vinteren 10 Timer med 1 Times Hvile. Nettoindtægt af Jordbrug og Kreatur c. 70 Kr., forbrugt i Huset. Ved Soldsætning og ved at flætte Halmløbe har han havt en Biindtægt af 10 Kr.

3) Konen har tjent c. 16 Kr. ved Vask og Syning for Fremmede. Hun syr Familiens Undertøj, samt spinder og strikker alt, hvad Familien bruger.

4) Datteren har ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold, da hun er svagelig.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 296 Kr. Manden ejer selv sit Hus med et Jordtilliggende af c. 7 Skpr. Land; det har en Salgsværdi af 1000 Kr.; der skyldes 400 Kr. derpaa. Manden ejede intet, da han kjøbte Huset.

6) Der er en løbende Gjæld af 40 Kr. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) I Rente af Gjælden paa Huset er der betalt 20 Kr. Til Brændsel medgaaet 25 Kr. Bopælen er daarlig, bestaar af 1 Værelse med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet 190 Kr. Om Sommeren 5 Maaltider, om Vinteren 3 Maaltider. I Reglen varm Mad en Gang daglig.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er solidt og godt klædt. Møblerne ere tarvelige.

4) Udgift til Tobak (Skraatobak) 10 Kr., Brændevin 10 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kongelig Skat 3 Kr. 50 Ø. Kommunal Skat 2 Kr. Til Slid paa Avlsredskaber 6 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Der har i dette Aar været en Udgift af c. 40 Kr. til Læge og Medicin.

6) Den samlede Udgift har været c. 336 Kr. Aaret har givet et Underskud af 40 Kr.

Nr. 19.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 6 Pers. Indsidder. (Hvam S.) Mand, 55 Aar; Kone, 53 — 4 Børn: 15 Aar, 13 —, 11 —, 9 —

Manden har tidligere været tilbøjelig til Svir, men er det ikke mere. Han er ikke anset for nogen dygtig Arbejder.

2) Manden, der har fast Arbejde hos en Gaardmand, har i 1879 herved havt en Indtægt af 140 Kr. foruden Kosten. Ved Forfærdigelsen af Simer har han havt en Biindtægt af 8 Kr.

3) Konen har ved at væve tjent c. 50 Kr.; ved Høstarbejde 10 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene.

4) De to ældste af Børnene sørge for sig selv med Føden og tildels med Klæder, idet de have fast Tjeneste med Løn; de to yngste have tjent Føden om Sommeren ved at vogte Kreaturer.

5) Familiens Pengeindtægt i 1879 har været 208 Kr. Ingen Formue.

6) Der er ingen Gjæld. Familien har sidste Aar faaet 10 Kr. af et Legat, desuden er Huslejen bleven betalt for den. Af og til modtager den ogsaa Fødevarer i Gave, mest Mælk.

Udgift.

1) Huslejen har været 20 Kr. Til Brændsel (6000 Tørv) er der udgivet 5 Kr. (der er kjøbt Tørvejord, men Arbejdet har Familien selv gjort). Bopælen er tarvelig men dog holdt ret godt vedlige.

2) Pengeudgiften til Føde har været c. 150 Kr. (Belysning og Vask iberegnet). Maaltiderne ere særdeles forskjellige, eftersom der haves Mælk i Huset eller ikke. Et Maaltid varm Mad hører ikke til Dagens Orden. Om Morgenen Kaffe og Smørrebrød.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 40 Kr.; til Møblement intet — hvad der gaar itu af Møbler, erstattes ved eget Arbejde, saa godt som muligt. Familien er ordenlig klædt omend tarvelig; dens Medlemmer have alle en Søndagsklædning. Møblementet yderst tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 6 Kr., til Brændevin 9 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været c. 230 Kr. Aaret har givet et Underskud paa 20 à 30 Kr., som er bleven dækket ved de ovenfor nævnte Pengegaver.

Nr. 20.

1) Arbejdsmand (Akkordarbejde), Familie paa 4 Pers., Husmand uden Jord. (Aars Sogn.) Mand, 38 Aar; Kone, 29 — 2 Børn { 5 Aar, 3 —

Manden er en dygtig og flittig Arbejder. Konen økonomisk og flittig.

2) Manden har sidste Aar arbejdet paa Akkord (Mergelgravning og Grøftegravning) og herved havt en Indtægt af c. 300 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Han kan i Gjennemsnit tjene $1^1/_2$ Kr. daglig foruden Kosten. Om Vinteren binder han Kurve og snor Simer; herved har han havt en Indtægt af 25 Kr.

3) Konen har ved Vævning og Strikning for Fremmede tjent 40 Kr.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været c. 365 Kr. Manden ejer sit Hus uden Gjæld; Jorden, hvorpaa det staar, er lejet for en lang

Aarrække. Desuden har han lidt Formue, som for største Delen er arvet.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Af Grunden, hvorpaa Huset staar, svares der en aarlig Leje af 8 Kr. Til Brændsel er der medgaaet 20 Kr. Bopælen er ret god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 265 Kr. Daglig 3 Maaltider. Smørrebrød eller Ost og Brød med Øl om Morgenen. Om Middagen Mælkemad, Øllebrød, Grød o. s. v.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 42 Kr. Konen syr det meste af de daglige Klæder og strikker Familiens Strømper. Den daglige Klædningsdragt er af hjemmelavet Tøj. Familiens Medlemmer have alle en ordenlig Søndagsdragt.

4) Til Tobak er der medgaaet 5 Kr., til Brændevin 9 Kr., til Fornøjelser eller Skoleløn intet. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret for 450 Kr.; i Præmie herfor betales 87 Ø. aarlig. Intet til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 350 Kr. Aaret har givet et Overskud paa 15 Kr.

Nr. 21.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 3 Personer, Husmand uden Jord. (Aars Sogn.) { Mand, 38 Aar; Kone, 41 —; Datter, 14 — }

Manden og Konen ere ikke ansete for at være økonomiske.

2) Manden har fast Arbejde paa en Herregaard, hovedsagelig som Tømrer, men udfører ogsaa andet Arbejde. Han har herved havt en Indtægt af 273 Kr. foruden Kosten. Intet Bierhverv.

3) Konen har ikke kunnet arbejde for Fremmede, da hun maa passe den svagelige Datter.

4) Datteren har ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 273 Kr. Manden ejer et Hus, men Jorden, hvorpaa det staar, er lejet. Husets Værdi er 400 Kr.; der skyldes 200 Kr. derpaa.

6) Ingen løbende Gjæld. Manden har i Aarets Løb modtaget Pengegaver baade af den fri Fattigkasse og af Legatrenter.

Udgift.

1) I Leje af Jorden, hvorpaa Huset staar, samt Forrentning af Gjælden derpaa, betales der aarlig 16 Kr. Til Brændsel er medgaaet 14 Kr. Bopælen er ret god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 197 Kr. Ingen bestemte Maaltider om Dagen.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 40 Kr., til Møblement 8 Kr. Familien er tarvelig men anstændig klædt. Møblementet er meget ringe.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 26 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er assureret for 400 Kr.; i Præmie herfor betales aarlig 80 Ø. Udgiften til Læge og Medicin er bekostet af Kommunen.

6) Den samlede Udgift har været 302 Kr. Der har været et Underskud af omtrent 30 Kr., der er dækket, som ovenfor nævnt, ved Gaver.

Nr. 22.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde) Familie paa 4 Pers., Husmand uden Jord. (Aars Sogn.) Mand, 55 Aar, Kone, 51 — 2 Børn { 11 Aar, 9½ —

Manden er ædruelig og stræbsom, men ikke anset for nogen dygtig Arbejder. Konen økonomisk.

2) Manden, der har fast Tjeneste som Røgter paa en Herregaard, har herved havt en Indtægt af 140 Kr. foruden Kosten hele Aaret. Intet Bierhverv.

3) Konen, der er svagelig af Helbred, har ikke kunnet fortjene noget ved Arbejde for Fremmede.

4) Det ældste Barn har i Sommerhalvaaret vogtet Kreaturer og herved tjent foruden Kosten 20 Kr., der er gaaet til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1880 har været omtrent 230 Kr. (heri iberegnet Renten af en Formue paa 2000 Kr., erhvervet ved Salg af en tidligere Ejendom). Manden ejer desforuden sit Hus uden Gjæld.

6) Ingen løbende Gjæld.

Udgift.

1) Ingen Udgift til Bopæl. Til Brændsel er der medgaaet 20 Kr. Bopælen er god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 200 Kr. Maaltiderne ere sædvanlig 3 om Dagen og bestaa af almindelig Bondekost.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 25 Kr.; til Møblement intet. Om noget Møblement kan der hos denne som andre jordløse

Husmænd kun uegenlig være Tale. Det bestaar her paa Egnen som oftest blot i et Bord, en Bænk, et Par Træstole, og en Dragkiste eller et Klædeskab.

4) Manden bruger hverken Tobak eller Brændevin. Intet udgivet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke assureret, ligesaa lidt som Huset. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 245 Kr. Aaret har givet et Underskud af 15 Kr., som er dækket af den Kapital, Manden ejer.

Nr. 23.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 5 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar. (Aars Sogn.) Mand, 51 Aar; Kone, 49 — 2 Børn { 13 Aar, 11 —, 7 —

Mand og Kone ere arbejdsomme og hæderlige Folk.

2) Manden, der har fast Arbejde hos en Gaardmand, har herved havt en Indtægt af 150 Kr. foruden Kosten. Desuden dyrkes hans Jord af Husbonden (hvilket Arbejde ansættes til en Værdi af 30 Kr.). Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer kan ansættes til Værdi af 166 Kr.; der er intet solgt. Intet Bierhverv.

3) Konen er en flink Syerske og har herved tjent omtrent 50 Kr.

4) De to ældste Børn have ved at vogte Kreaturer sidste Sommerhalvaar havt en Indtægt af respektive 20 og 14 Kr. foruden Kosten. Pengeindtægten er gaaet til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1880 har været 400 Kr. Paa sit Hus med Jordtilliggende skylder Manden 200 Kr.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Til Skatter, Reparation og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 20 Kr. Brændsel haves paa Jordlodden, og har ingen Udgift medført.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været omtrent 210 Kr. Daglig 3 Maaltider, mest Mælkemad.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet 60 Kr., til Møblement intet. Familien er godt klædt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 25 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret for 390 Kr.; i Præmie herfor betales 72 Ø. aarlig. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 315 Kr. Aaret har givet et Overskud af 85 Kr.

Nr. 24.

1) Arbejdsmand (mest Dagleje), Familie paa 5 Pers., Husmand uden Jord. (Stenild Sogn) — Mand, 29 Aar; Kone, 32 — — 3 Børn: 11 Aar, 9 —, 3 —

Manden anses for at være særdeles flittig og er i det Hele en meget flink Arbejder. Konen er ligeledes flittig og sparsomlig.

2) Manden er Mergelgraver; et strængt og farefuldt Liv i dybe, mangen Gang udhvælvede, Huller under Jorden. Som saadan har han havt Arbejde Aaret rundt, mest for Dagløn; kun i Høstens Tid har han arbejdet paa Marken. Daglønnen har Sommer og Vinter været omtrent ens, nemlig 1 Kr. 66 Ø. foruden Kosten hos Arbejdsgiveren. Han har herved i 1879 havt en Indtægt af 490 Kr. Han har havt Arbejde hele Aaret med Undtagelse af enkelte Regn- og Snedage. Arbejdstiden er baade Sommer og Vinter c. 15 Timer med 3 Timers Hvile[1]). Intet Bierhverv af Betydning.

3) Konen har ved Høstarbejde tjent 28 Kr., ved Vask og Syning for Tjenestefolk 16 Kr., ved Strikning 10 Kr. — i alt 54 Kr. Hun syr næsten alt Familiens Tøj tildels ogsaa Mandens Ydertøj.

4) Det ældste Barn har i 8 Maaneder af Aaret været ude at tjene og som Løn faaet Kosten samt nogle Klædningsstykker.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 544 Kr. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede Manden og Konen kun Gangklæder og Sengklæder til 1 Seng. Nu ejer han et Hus til Værdi af 600 Kr., hvorpaa der skyldes 100 Kr.; desuden et Indbo til Værdi af 1000 Kr. I 1878 hørte der til Huset kun Haveplads; iaar er der kjøbt Jord til.

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager kun faa Gaver, dog faar Konen noget Mælk paa de Steder, hvor hun arbejder.

Udgift.

1) Til Reparationer og Forrentning af Gjæld paa Huset er der udgivet 44 Kr. Til Brændsel (10000 Stkr. Tørv) 30 Kr. Boligen er ret god, den bestaar af to Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) anslaas til 260 Kr. Daglig 3 Maaltider, om Sommeren desuden 2 Gange Mellemmad.

---

[1]) Om Vinteren arbejder han nemlig ved Lys.

Til Middag varm Mad (Kjød, Flæsk, Mælk); i det Hele god og kraftig Kost. Konen faar 2 Kr. ugenlig til Kolonialvarer, Lys, Mælk og nogle andre Smaating.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 54 Kr. (til Ydertøj, Lærred og Fodtøj); til Møblement 18 Kr. Familien er godt klædt; Møblementet er godt for en Arbejderfamilie.

4) Udgiften til Tobak har været 5 Kr.; intet til Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret for 1000 Kr.; i Præmie herfor betales 3 Kr. 30 Ø. aarlig. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i dette Aar.

6) Den samlede Udgift har været 414 Kr. Der har været et Overskud af 130 Kr., der er anvendt til Afbetaling af Gjæld paa Huset og til Opdyrkning af et Stykke raat Hedejord, som er fæstet i Aarets Løb.

Nr. 25.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 4 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar med Yngel. (Stenild Sogn.)

Mand, 40 Aar	2 Børn	12 Aar	
Kone, 50 —		6 —	

Manden er flittig og ædruelig; Konen meget stræbsom og sparsomlig.

2) Manden har fast Arbejde som Daglejer paa en Herregaard 4 Dage ugenlig hele Aaret, og har herved havt en Indtægt af 195 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Daglønnen er om Sommeren 1 Kr. 16 Ø., om Vinteren 82 Ø. foruden Kosten. Arbejdstiden er om Sommeren 15 Timer med 3 Timers Hvile, om Vinteren 13 Timer med 1 Times Hvile. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer ansættes til 140 Kr. (Faarene med Lam have givet en Pengeindtægt af 48 Kr., endvidere er der solgt en Kalv — Resten forbrugt i Huset). Intet Bierhverv.

3) Konen laver selv alt Familiens Tøj (spinder, strikker, væver o. s. v.), men syr ikke Ydertøjet. Hun har ingen Fortjeneste havt ved Arbejde udenfor Huset.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 335 Kr. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede Manden 200 Kr. (arvet), som medgik til at sætte Bo for. Nu ejer han et Hus med Jord til, hvis Salgsværdi er 2700 Kr.; der skyldes 1400 Kr. derpaa. Jordlodden er Hede, som han selv har opdyrket og aarlig udvider.

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager ingen Gaver.

Udgift.

1) Til Reparationer og Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 68 Kr. Brændsel (10000 Stk. Tørv) har medført en Pengeudgift af 10 Kr. — der findes Tørvejord paa Ejendommen. Huset er nyt og afgiver en meget god Bopæl; den bestaar af 2 Stuer foruden Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har i det Hele været c. 200 Kr. Daglig 3 Hovedmaaltider, om Sommeren desuden Mellemmad For- og Eftermiddag. Familien lever ligesaa godt som Gaardfolk i Almindelighed paa denne Egn.

3) Til Beklædning er der udgivet 41 Kr.; intet til Møblement — hvad der behøvedes, har Manden ved Husflid udført. Familien er meget godt klædt. Møblementet simpelt men godt.

4) Manden drikker kun Brændevin de Dage, hvor han arbejder paa Herregaarden (han har det da frit), og bruger heller ikke videre Tobak. Ingen Udgift til Fornøjelser eller Skoleløn. Kongelig Skat 1 Kr. 50 Ø. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret for 700 Kr.; i Præmie herfor betales aarlig 1 Kr. 80 Ø. Udgift til Læge og Medicin 14 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 337 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret; men medregnes, hvad Jordlodden er udvidet og forbedret, bliver der en Formueforøgelse af c. 100 Kr.

Nr. 26.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 8 Personer. Husmand med Jord — der holdes 2 Køer og 5 Faar. (Stenild Sogn.)

Mand, 46 Aar
Kone, 42 —
et Fattiglem i Pleje
5 Børn { 14 Aar, 12 —, 10 —, 7 —, 3 —

Manden er ikke synderlig stræbsom og nyder meget Brændevin, uden dog at være drikfældig. Konen er meget dygtig ude, men er kun lidt værd hjemme, da hun er højst uordenlig.

2) Manden har arbejdet som Daglejer den halve Del af Aaret, og herved havt en Indtægt af 92 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Hans Dagløn har i to Høstmaaneder været 1 Kr., de øvrige Sommermaaneder 66 Ø., om Vinteren 50 Ø. foruden Kosten. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer ansættes til 283 Kr. Arbejdstiden er om Sommeren 14 Timer med 2 Timers Hvile, om Vinteren 10 Timer med ½ Times Hvile. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Høstarbejde tjent 10 Kr. Hun væver en Del af Familiens Tøj. Desuden tjener hun 60 Kr. ved at passe og pleje et i Huset optaget Fattiglem.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold (de udføre Vogtergjerning hjemme).

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 445 Kr. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede Manden 1200 Kr. og lidt Indbo; for Kapitalen kjøbtes Hus og Jord. Ejendommens Salgsværdi er for Tiden 3600 Kr.; der skyldes 1800 Kr. derpaa. Manden forøger stadig sin faste Gjæld.

6) Der er en løbende Gjæld paa 40 Kr. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) I Renter af Prioritetsgjæld er der betalt 72 Kr. Til Brændsel medgaaet 16 Kr. Boligen kunde være god, men er yderst daarlig vedligeholdt, og der mangler i høj Grad frisk Luft og Renlighed.

2) Til Føden (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet c. 381 Kr. Maaltidernes Antal er ubestemt; der er ingen Orden i Husholdningen. Fødens Beskaffenhed er for det meste daarlig af Mangel paa ordenlig Tillavning, men der spises ikke saa lidt Kjød og Flæsk.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 51 Kr.; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt, naar den ses ude, men gaar hjemme i Pjalter. Møblementet er daarligt, og vedligeholdes daarlig.

4) Udgiften til Tobak har været 5 Kr.; til Brændevin opgives den at have været 17 Kr., men har rimeligvis været større; til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kongelig Skat og Tiende 16 Kr. Kommunal Skat 4 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indbo og Besætning ere ikke forsikrede. Ingen Udgift til Læge og Medicin i dette Aar.

6) Den samlede Udgift har været 562 Kr. Der har været et Underskud af 117 Kr. Begrundet i Ejendommenes stigende Pris har Manden hidtil kunnet taale at gaa c. 100 Kr. tilbage aarlig; han vil endda, hvis han nu realiserede sit Sted, være i Besiddelse af den samme Kapital som ved Ægteskabets Begyndelse.

Nr. 27.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 6 Personer, Indsidder. (Kornum S.) Mand, 34 Aar; Kone, 36 — 4 Børn: 9 Aar, 7 —, 5 —, 1 —

Manden og Konen anses begge for dygtige, flittige og sparsomlige Folk.

2) Manden har sidste Aar havt Tjeneste som Møllerkarl, og har herved havt en Indtægt af 400 Kr. paa egen Kost. Foruden Pengelønnen har han intet havt fra Arbejdsgiveren. Arbejdstiden er i Reglen 15 Timer om Sommeren, 11 à 12 Timer om Vinteren. Intet Bierhverv.

3) Konen har ingen Intægt havt ved Arbejde for Fremmede. Hun spinder, strikker, væver og syr næsten alt Familiens Tøj.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 400 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 28 Kr. Til Brændsel medgaaet 30 Kr. Boligen er daarlig; den bestaar af 1 Værelse med Køkken.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været paa det nærmeste 300 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Kaffe og Smørrebrød; til Middag 1 Ret varm Mad; om Aftenen Smørrebrød, i Reglen uden Paalæg.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 36 Kr.; intet til Bohave. Familien er godt klædt. Manden og Konen have hver 3 Sæt Klæder, Børnene have 2 Sæt.

4) Manden ryger ikke Tobak. Udgiften til Brændevin 9 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke assureret. Udgift til Læge og Medicin 10 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 413 Kr. Aaret har givet et Underskud af 13 Kr., som er dækket af hvad der var i Behold fra et tidligere Aar.

Nr. 28.

1) Arbejdsmand (mest Akkordarbejde), Familie paa 4 Pers., Indsidder. (Kornum S.) Mand, 30 Aar; Kone, 35 — 2 Børn { 3 Aar, 1 — } Manden er anset for en ualmindelig dygtig og flittig Arbejder. Konen er meget svagelig.

2) Manden har sidste Aar for største Delen arbejdet paa Akkord (Grøftegravning og Tørvegravning). Baade naar han arbejder paa Akkord og paa Dagløn, er det paa Arbejdsgiverens Kost. Hans Indtægt har været 240 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Han har været beskjæftiget største Delen af Aaret. Intet Bierhverv.

3) Konen, som tidligere har fortjent endel ved Strikning og Spind for Fremmede, har sidste Aar ikke kunnet det paa Grund af sit Helbred. Hun holder dog Familiens Tøj vedlige.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1880 har været 240 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien modtager ingen Gaver af Betydning, af og til dog noget Mælk.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 22 Kr. Til Brændsel medgaaet 14 Kr. (Manden skærer og røgter selv Tørvene (c. 9000 Stk.) paa Helligdagene; Hjemkjørselen har han gratis ved Gaardmændenes Villighed). Boligen er ret god; den bestaar af 1 Værelse, Køkken og Tørveskur.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 150 Kr. Daglig 3 Maaltider.

3) Iaar er der udgivet 16 Kr. til Beklædningsgjenstande, men intet til Møblement. Familien er godt klædt. Møblementet tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 10 Kr.; til Brændevin 3 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i nogen Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgiften til Læge og Medicin har i dette Aar været 24 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 239 Kr. Indtægt og Udgift have balanceret.

Nr. 29.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 3 Personer. Indsidder. (Kornum Sogn.) { Mand, 28 Aar; Kone, 31 —; 1 Barn 2 — }

Mand og Kone anses begge for at være arbejdsomme.

2) Manden har havt Arbejde som Daglejer næsten hele Aaret rundt. Han har herved havt en Indtægt af 225 Kr. Daglønnen har i 6 Sommermaaneder været 1 Kr.; om Vinteren 50 Ø. foruden Kosten [1]. Intet Bierhverv.

3) Konen har tjent c. 20 Kr. ved at spinde og strikke for Fremmede. Hun holder Familiens Tøj vedlige.

4) Barnet har ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

---

[1]) Daglønnen er her i Sognet om Sommeren 1 Kr. à 1 Kr. 33 Ø., om Vinteren 50 Ø à 66 Ø. paa Arbejdsgiverens Kost (deri indbefattet Øl og Brændevin, forsaavidt Arbejdsgiverens faste Folk faa det sidste).

5) Aarets samlede Indtægt har været 245 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 20 Kr. Til Brændsel medgaaet 25 Kr. Bopælen er ret god; den bestaar af 1 Værelse med Udenomslejlighed.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der udgivet 160 Kr. Daglig 3 Maaltider af meget forskjellig Beskaffenhed, men som Regel er Kosten dog ret god og kraftig.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er godt klædt.

4) Udgiften til Tobak har været 7 Kr., til Brændevin 5 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke assureret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin i dette Aar.

6) Den samlede Udgift har været 247 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 30.

1) Arbejdsmand (Akkordarbejde), Mand, 35 Aar
Familie paa 5 Pers., Husmand Kone, 30 — 2 Børn { $3\frac{1}{2}$ Aar, $1\frac{1}{2}$ —
uden Jord. (Kornum Sogn.) Konens Moder, 61 Aar
Baade Mand og Kone ere ansete for at være arbejdsomme og økonomiske.

2) Manden, der ellers er Markarbejder, har sidste Aar havt Akkordarbejde paa en Dampmuddermaskine i Limfjorden. Han har været beskjæftiget der i $5^1/_2$ Maaned af Sommeren, og havt en Indtægt af 331 Kr. paa egen Kost. Arbejdstiden var 10 Timer daglig. Intet Bierhverv. Af Haven, der er fire Skpr. Land, har Familien havt en Pengeindtægt af 45 Kr.

3) Konen er en dygtig Væverske og har herved sidste Aar tjent omtr. 100 Kr. Hun holder Familiens Tøj vedlige.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 476 Kr. Manden ejer et Hus, hvis Salgsværdi er 800 Kr.; der skyldes 500 Kr. derpaa. Huset er arvet.

6) Der er en løbende Gjæld af 30 Kr. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Til Reparation og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 27 Kr. Til Brændsel medgaaet 35 Kr. Boligen, der bestaar af to Værelser, er rummelig, lys og god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 400 Kr. Kaffe med Smørrebrød om Morgenen. Til Middag 1 Ret varm Mad. Manden faar Paalæg paa den tørre Kost.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 25 Kr,; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt. Bohavet ret godt.

4) Manden bruger ikke Tobak. Udgiften til Brændevin har været 9 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales der 3 Kr. aarlig. Udgift til Læge og Medicin sidste Aar 5 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 504 Kr. Aaret har givet et Underskud af 28 Kr.

Nr. 31.

1) Arbejdsmand (dels Akkordarbejde, dels Dagleje), Familie paa 8 Personer, Husmand uden Jord. (Kornum Sogn.)

Mand, 45 Aar Kone, 42 —	6 Børn	13 Aar 11 — 8 — 6 — 4 — 2 —

Mand og Kone ere arbejdsomme og meget økonomiske Folk.

2) Manden har i 2 Maaneder arbejdet paa Akkord (Tørvegravning) paa egen Kost; den øvrige Tid af Aaret har han været Daglejer og faaet Kosten hos Arbejdsgiveren. Han har havt i 1879 en Indtægt af 250 Kr. Omtrent hele Aaret rundt har han havt Beskjæftigelse. Arbejdstiden er om Sommeren 14 Timer, om Vinteren 10 Timer, foruden Hviletiden. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Tørvearbejde tjent 90 Kr. Hun strikker alt og syr det meste af Familiens Tøj.

4) Det ældste Barn har i Sommer tjent 10 Kr. foruden Kosten ved at vogte Kreaturer. De 3 næstældste Børn have hjulpet Moderen med Tørvearbejde.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 350 Kr. Manden ejer et Hus, hvis Salgsværdi er 600 Kr.; der skyldes 250 Kr. derpaa. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede Manden 400 Kr. (arvet), som blev anvendt til at kjøbe Huset for.

6) Der er en løbende Gjæld af 50 Kr. Familien modtager ikke saa lidt i Gaver navnlig Fødemidler (Mælk især), hvis Værdi efter Skjøn Konen anslaar til henved 50 Kr.

Udgift.

1) Til Reparation og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 22 Kr. Til Brændsel (12000 Tørv) medgaaet 30 Kr. Huset er nyt og afgiver en god Bopæl; denne bestaar af to Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 300 Kr. (foruden Gaverne). I Reglen 3 Maaltider daglig.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 42 Kr.; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt. Bohavet godt, omend tarveligt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 5 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen kommunal Skat.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgift til Læge og Medicin 3 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 402 Kr. Aaret har givet et Underskud af 52 Kr.

Nr. 32.

1) Arbejdsmand (mest Akkordarbejde),
Familie paa 4 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar med Yngel. (Kornum Sogn.)

Mand, 28 Aar	2 Børn	$2\frac{1}{2}$ Aar
Kone, 23 —		$\frac{1}{2}$ —

Mand og Kone anses for at være flittige og sparsomlige.

2) Manden har hovedsagelig havt Akkordarbejde (Grøftegravning) paa egen Kost; i 5 à 6 Uger har han arbejdet paa Dagløn (Hø- og Høstarbejde) og faaet Kosten hos Arbejdsgiveren. Han har kun arbejdet Sommerhalvaaret for Fremmede. Hans Indtægt herved har været 180 Kr. Ved Kurvearbejde om Vinteren har han tjent 10 Kr. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer kan anslaas til 200 Kr.

3) Konen har intet tjent ved Arbejde for Fremmede. Hun strikker alt og syr det meste af Familiens Tøj.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 390 Kr. Manden ejer et Hus, der med Jordtilliggende har en Salgsværdi af 2600 Kr.; der skyldes 1000 Kr. derpaa. Da de giftede sig, ejede Konen 1100 Kr. (arvet), Manden 500 Kr. (opsparet Løn), hvilken Kapital benyttedes til at kjøbe Stedet for.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ingen Gaver.

Udgift.

1) I Skatter og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 48 Kr. Til Brændsel medgaaet 32 Kr. Huset, der er nyt, afgiver en god og velindrettet Bolig; denne bestaar af 3 Værelser med Udenomslejlighed.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der medgaaet mindst 270 Kr. Daglig 3 Maaltider.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet 25 Kr. (til Manufakturvarer), Resten tilvirkes hjemme, hvor ligeledes næsten alt sys.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 10 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 3 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret for 2150 Kr.; i Præmie herfor betales 3 Kr. aarlig. Til Lægen betales aarlig 2 Kr. for Konsultation i dennes Hjem. Der har ellers ingen Udgift været til Læge eller Medicin sidste Aar.

6) Den samlede Udgift har været 393 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 33.

1) Arbejdsmand (Fiskeri), Familie paa 7 Pers., Husm. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar med Yngel. (Kornum Sogn.)

Mand, 57 Aar Kone, 45 — Mandens Moder, 82 A.	4 Børn hjemme	11 Aar 8 — 5 — $1\frac{1}{2}$ —

Manden er gammel og skrøbelig. Han har aldrig været nogen dygtig Arbejder, og nu kan han næppe mere paatage sig almindeligt Markarbejde. Ædruelig er han.

2) Manden har sidste Aar kun tjent 40 Kr. ved Fiskeri i Limfjorden (1 Mil til Fjorden). Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer kan anslaas til 140 Kr. Intet Bierhverv.

3) Konen har intet kunnet fortjene ved Arbejde for Fremmede, da hun har nok at gjøre med at passe Huset og Børnene.

4) De to ældste af Børnene (16 og 15 Aar gml.), der ere ude at tjene, have tilsammen havt en Løn af 52 Kr. foruden den fulde Kost. Forældrene tage Lønnen (medgaaet til Familiens Underhold) og klæde Børnene.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 232 Kr. Manden ejer et Hus, der med Jordtilliggende har en Salgsværdi af 1500 Kr.; der skyldes 300 Kr. derpaa. Huset er arvet.

6) Der er en løbende Gjæld paa omtrent 100 Kr. Om Familien modtager Gaver, er der intet oplyst.

Udgift.

1) I Skatter og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 14 Kr. Til Brændsel 20 Kr. medgaaet. Bopælen er gammel og daarlig; den bestaar af to Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 250 Kr. Der nydes vel 3 Maaltider daglig, men Kosten er meget tarvelig.

3) Der er i dette Aar intet udgivet til Beklædningsgjenstande, ligesaa lidt som til Møblement. Klædedragten er meget tarvelig. Møblerne faa og simple.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 10 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke assureret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 296 Kr. Aaret har givet et Underskud af 64 Kr.

Nr. 34.

1) Arbejdsmand (dels Akkordarbejde, dels Dagleje), Familie paa 3 Personer, Husmand med Jord — der holdes 2 Køer og 2 Faar med Yngel. (Kornum Sogn.) { Mand, 32 Aar; Kone, 27 —; 1 Barn, 8 — } Mand og Kone ere ansete for at være flittige og dygtige.

2) Manden arbejder kun ude om Sommeren. Han har sidste Aar havt Akkordarbejde i 3 Maaneder paa egen Kost, og i noget over 4 Maaneder arbejdet paa Dagløn med Kosten hos Arbejdsgiveren. Hans Indtægt herved har været c. 200 Kr. Daglønnen har været 1 Kr. à 1 Kr. 33 Ø. paa Arbejdsgiverens Kost. Arbejdstiden er 15 Timer med 2 à 3 Timers Hvile. Om Vinteren er han hjemme. Intet Bierhverv. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer anslaas til 300 Kr. (Jordlodden er omtrent 4 Skpr. Hartkorn).

3) Konen har ved at vaske for Fremmede tjent 10 Kr. Hun syr selv Familiens Tøj, passer Huset og Kreaturerne.

4) Barnet har ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Aarets (1879) samlede Indtægt har været 510 Kr. Manden ejer et Hus, der med Jordtilliggende har en Salgsværdi af 2800 Kr.; der skyldes 600 Kr. derpaa. Huset blev kjøbt i 1871 for 1960 Kr.; Manden betalte da 1060 Kr. (arvet) derpaa; siden er der afbetalt 300 Kr.

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager ingen Gaver.

Udgift.

1) Til Reparation og Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 46 Kr.; til Brændsel 25 Kr. Huset er godt vedligeholdt; Bopælen bestaar af 1 Stue med Udenomslejlighed.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet 270 Kr. Om Vinteren 3, om Sommeren 5 Maaltider daglig.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 60 Kr.; intet til Møblement. Familien er meget godt klædt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 12 Kr.; til Fornøjelser 15 Kr.; intet til Skoleløn. Kongelig Skatter og Tiende 20 Kr. Kommunal Skat 10 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge og Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 458 Kr. Aaret har bragt et Overskud af 52 Kr.

Nr. 35.

1) Arbejdsmand (dels Akkordarb., dels Dagleje), Familie paa 4 Pers., Husmand med Jord — der holdes 2 Køer og 2 Faar med Yngel. Mand, 42 Aar; Kone, 27 — 2 Børn { 4 Aar, 2 —

(Kornum Sogn.)

Manden er en ualmindelig virksom Arbejder.

2) Manden arbejder kun ude om Sommeren, har sidste Aar hovedsagelig havt Havearbejde. Han har arbejdet paa Akkord i 2 Maaneder paa egen Kost, og paa Dagløn i 4 Maaneder paa Arbejdsgiverens Kost. Hans Indtægt herved har været 140 Kr. Arbejdstiden er 15 Timer med 3 Timers Hvile. Om Vinteren er han hjemme. Intet Bierhverv. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer har været 225 Kr. (Jordlodden er $1^3/_4$ Skp. Hartkorn).

3) Konen har intet tjent ved Arbejde for Fremmede; hun har nok at gjøre med at passe Huset og Kreaturerne.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold..

5) Aarets samlede Indtægt har været 365 Kr. Manden ejer et Hus, der med Jordtilliggende har en Salgsværdi af 3200 Kr., der skyldes 1700 Kr. derpaa. Han har giftet sig Huset til med en tidligere Kone.

6) Der er en løbende Gjæld af 100 Kr. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Til Skatter og Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 80 Kr. Ingen Udgift til Brændsel, da Tørv haves paa Ejendommen. Bopælen er god; den bestaar af to hyggelige Stuer med Udenomslejlighed.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der i det Hele medgaaet 250 Kr. Om Vinteren 3, om Sommeren 5 Maaltider daglig.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 25 Kr. (til Manufakturvarer); Resten tilvirkes hjemme. Intet til Møblement. Familien er godt klædt. Møblementet er godt.

4) Manden bruger ikke Tobak. Udgiften til Brændevin har været 8 Kr.; til Fornøjelser og Skoleløn intet. Kommunal Skat 1 Kr. 33 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 364 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 36.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 5 Pers., Husmand uden Jord. (Rørbæk Sogn.)

Mand, 44 Aar	3 Børn	12 Aar	
Kone, 40 —	hjemme	5 —	
		1 —	

Baade Mand og Kone anses for at være flittige og økonomiske.

2) Manden har for største Delen arbejdet paa Dagløn; kun i 3 Uger af sidste Sommer har han havt Akkordarbejde og tjente i den Tid omtrent 2 Kr. daglig paa egen Kost Hans Dagløn kan om Sommeren sættes til 80 Ø. og om Vinteren til 50 Ø. i Gjennemsnit foruden Kosten. Han har omtrent været beskjæftiget hele Aaret igjennem, og har herved tjent i det Hele 219 Kr. Arbejdstiden er om Sommeren 15 Timer med 2 Timers Hvile, om Vinteren 10 Timer med 1 Times Hvile. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved at spinde tjent 36 Kr. Hun spinder og væver det meste af Familiens Tøj.

4) Det ældste af de hjemme værende Børn har sidste Efteraar været beskjæftiget 6 Uger ude og derfor havt Kosten og 5 Kr., som er medgaaet til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt i 1879 har været 260 Kr. Manden ejer et Hus med Have, hvis Salgsværdi er 700 Kr.; der skyldes 400 Kr. derpaa. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede han 200 Kr. (opsparet Løn).

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager af og til Mælk i Gave.

Udgift.

1) Til Reparationer og Forrentning af Gjæld paa Huset er der betalt 20 Kr. Brændsel (8000 Stkr. Tørv) har kostet 10 Kr. (Udgiften er til Bjærgeløn af Tørvene). Bopælen er ret god; den bestaar af 1 Værelse med Udenomslejlighed. Udbyttet af den tilhørende Have kan ansættes til Værdi af 10 Kr.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 163 Kr. Om Vinteren 3 Maaltider, om Sommeren 5 Maaltider daglig. Til Morgen Øllebrød; til Middag Grød, Kaal, Kartofler o. s. v.; tør Kost om Aftenen.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 59 Kr.; til Møblement intet. Familien er ret godt klædt; alle dens Medlemmer have en Søndagsdragt. Manden har sidste Aar faaet et Sæt ny Vadmelsklæder (jfr. Regnskabet paa Tabel VIII); Konen bruger mest Hvergarnstøj, men har intet videre faaet i Aarets Løb; Børnene bruge mest Bomuldstøj.

4) Udgiften til Tobak har været 7 Kr., til Brændevin 3 Kr., til Fornøjelser og Skoleløn intet. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 262 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 37.

1) Arbejdsmand (baade Akkordarb. og Dagleje), Familie paa 5 Pers., Husm. med Jord — der holdes 2 Køer og 4 Faar med Yngel. (Rørbæk Sogn.) Mand, 32 Aar; Kone, 36 — 3 Børn: 5 Aar, 2 —, ½ —

Manden og Konen ere flittige og økonomiske.

2) Manden har sidste Aar ved at arbejde ude havt en Indtægt af 173 Kr.; deraf 56 Kr. ved Akkordarbejde (Vejarbejde og Tørvegravning) og 117 Kr. ved Daglejerarbejde. Daglønnen er om Sommeren 80 Ø., om Vinteren 45 Ø. foruden Kosten. Han har havt Kosten hos Arbejdsgiveren i lidt over 5 Maaneder. Arbejdstiden er 15 Timer om Sommeren med 2 Timers Hvile, 10 Timer om Vinteren med ½ Times Hvile. Han er i Reglen hjemme et Par Dage om Ugen; mangler aldrig Arbejde, naar han vil have det. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer anslaas til 250 Kr. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Tørvearbejde tjent 25 Kr. Ved Kartning, Spinding o. s. v., sparer hun Familien for ikke saa faa Udgifter til Beklædning.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Aarets samlede Indtægt har været 448 Kr. Manden ejer et Hus, der med Jordtilliggende har en Salgsværdi af 3200 Kr.; der skyldes 800 Kr. derpaa. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede de 1800 Kr. (arvet), som blev anvendt til at kjøbe Stedet for.

6) Ingen løbende Gjæld. Ingen Gaver.

Udgift.

1) Til Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 30 Kr. Brændsel (10000 Stk. Tørv) har ikke medført nogen Pengeudgift, da Tørv haves paa Jordlodden. Bopælen er god; den bestaar af 2 Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 333 Kr. Alt det i Huset forbrugte Smør, Ærter, Mælk, Talg, Flæsk, Kartofler, Ost, Rug, til Værdi af 253 Kr. ÷ 1 Td. Rug er frembragt af Ejendommen. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Øllebrød; til Middag 1 Ret varm Mad (Grød, Kaal, Ærter, Velling o. s. v.); om Aftenen Melgrød.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 50 Kr.; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt, har Søndagsdragt. Møblementet tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 8 Kr.; til Brændevin 4 Kr. (10 Potter); intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kongelig Skat 3 Kr. Kommunal Skat 64 Ø.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 429 Kr. Der har været et Overskud af 19 Kr.

Nr. 38.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 7 Personer, Indsidder. (Døstrup Sogn.) — Mand, 51 Aar; Kone 33 — 5 Børn: 10 Aar, 8 —, 6 —, 3 —, 1 —

Manden er ædruelig og ordenlig.

2) Manden, der har fast Arbejde paa en større Bondegaard, har herved havt en Indtægt af 190 Kr. foruden Kosten. Desuden har Arbejdsgiveren hjemkjørt hans Ildebrændsel, som han paa Helligdage har gravet i dennes Mose uden Vederlag. Arbejdstiden er 15 Timer om Sommeren med 3 Timers Hvile, om Vinteren 11 Timer med 1 Times Hvile. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved at sno Simer tjent 15 Kr. Hun syr alt Familiens Undertøj.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 205 Kr. Ingen Formue.

6) Der er ingen Gjæld. Familien modtager undertiden Mælk eller andre Fødevarer i Gave.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 24 Kr. Brændsel (hvis Værdi kan ansættes til 30 Kr.) har han, som ovenfor anført, havt frit. Boligen bestaar af 1 Værelse med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der udgivet c. 140 Kr. Daglig 3 Maaltider af yderst tarvelig Beskaffenhed.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig klædt. Møblementet yderst tarveligt

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 10 Kr.; til Fornøjelser eller Skoleløn intet. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 205 Kr. Indtægt og Udgift have balanceret.

Nr. 39.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 5 Pers., Husmand uden Jord. (Døstrup Sogn.) — Mand, 38 Aar; Kone, 32 — 3 Børn { 7 Aar, 5 —, 2 —

Manden ædruelig og flittig.

2) Manden, der har fast Arbejde paa en Gaard, har herved i 1879 havt en Indtægt af 200 Kr. foruden Kosten. Desuden har Arbejdsgiveren hjemkjørt hans Brændsel. Arbejdstiden som hos den foregaaende. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Syning for Fremmede tjent c. 15 Kr.; hun syr Børnenes Klæder samt sit eget og Mandens Undertøj.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 215 Kr. Manden ejer et Hus, hvis Salgsværdi er 400 Kr.; der skyldes 200 Kr. derpaa.

6) Der er ingen løbende Gjæld. Familien modtager undertiden Mælk og gamle Klædningsstykker i Gave.

Udgift.

1) Til Reparation og Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 12 Kr. Brændsel har kostet 10 Kr. (Udgiften har været til Kjøb af Tørvejord; Manden graver selv Tørvene paa Helligdage og Husbonden hjemkjører dem, som ovenfor anført). Bopælen bestaar af en rummelig Stue med Udenomslejlighed. Udbyttet af den til Huset hørende Have kan ansættes til 20 Kr.

2) Til Føde (Belysning og Vask iberegnet) er der udgivet 160 Kr. Familien faar Morgen og Aften The eller Kaffe med Fedtebrød; om Middagen Kartofler, undertiden Mælkemad.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har været 27 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig men ordenlig klædt. Indboet meget tarveligt.

4) Til Tobak og Brændevin er der udgivet 8 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skolelon. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift til Læge eller Medicin sidste Aar.

6) Den samlede Udgift har været 218 Kr. Indtægt og Udgift have omtrent balanceret.

Nr. 40.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 5 Pers., Indsidder. (Arden S.)[1] Mand, 24 Aar; Kone, 26 —; 3 Børn: 5 Aar, 3 —, 1 —. Mand og Kone ere begge ansete for arbejdsomme Folk.

2) Manden, der har fast Arbejde hos en Møller, har herved sidste Aar havt en Indtægt af 280 Kr. foruden Kosten. Intet Bierhverv.

3) Konen, der er dygtig til Haandarbejde, har ved at spinde, sy og strikke for Fremmede, tjent c. 60 Kr.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 340 Kr. Der er ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien modtager undertiden lidt Fødevarer navnlig Mælk i Gave.

---

[1]) De Arbejdere her paa Egnen, der ikke have fast Arbejde hos Gaardmænd eller hos de store Skovejere, have i Reglen om Sommeren Tørvearbejde ved en stor Mose i Nærheden. Der arbejdes paa Akkord. For Gravning af Tørvene betales 65 Ø. pr. Tusinde, og for disses Skruning og Rejsning 20 à 30 Ø. En dygtig Arbejder kan daglig grave 7 à 8000 Tørv. I Reglen slaa 2 Familier sig sammen, saaledes at Mændene grave Tørvene og trille dem op, medens Konerne og Børnene rejse og skrue dem. Saadanne 2 Familier kunne da i 4 à 5 Maaneder have en Indtægt af 6 à 700 Kr. til Deling; men saa arbejde de heller ikke synderlig den øvrige Tid af Aaret.

Udgift.

1) Huslejen har været 30 Kr. Til Brændsel er der medgaaet 30 Kr. Bopælen bestaar af 2 Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 231 Kr. Daglig 3 Maaltider. Familien lever som Gaardfolk her paa Egnen.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 45 Kr.; intet til Møblement. Familien er godt klædt. Bohavet ret godt.

4) Manden bruger ikke Tobak. Ingen Udgift til Brændevin, Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 3 Kr. aarlig. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 340 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 41.

1) Arbejdsmand (Akkordarb.), Familie paa 4 Pers., Indsidder. (Arden Sogn.) Mand, 54 Aar; Kone, 40 —; 2 Børn { 10 Aar, 7 —. Manden ædruelig, Konen ordenlig.

2) Manden er Skovarbejder[1]); han har Akkordarbejde paa egen Kost, idet han faar vist pr. Favn for at stable Brænde og læsse det paa Vognene. Han har herved sidste Aar havt en Indtægt af c. 400 Kr. Desuden har han fra Arbejdsgiveren fri Bolig — han er forpligtet til at bo paa Oplagsstedet for Brændet —, og det nødvendige Brændsel (Tørv), hvis Bjergning han dog skal besørge. Arbejdstiden er ubestemt, da den retter sig efter Tilførselen af Brænde. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Høstarbejde og ved Vask tjent 18 Kr.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 418 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Konen modtager undertiden Mælk i Gave, hvor hun arbejder.

Udgift.

1) Bolig og Brændsel har Manden, som ovenfor anført, frit. Bopælen er ret god.

---

[1]) Skovarbejderne ere, hvad enten de arbejde i private eller Domæneskoven, næsten uden Undtagelse faste Arbejdere, der af Arbejdsgiveren i Reglen har et Hus i Leje med saa meget Jord til, at der kan holdes 1 Ko og et Par Faar. De arbejde paa Akkord, og kunne herved gjennemsnitlig i Arbejdstiden tjene 1½ Kr. i Dagløn. Deres Stilling er forholdsvis god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 345 Kr. Om Vinteren 3 Maaltider daglig, om Sommeren desuden Mellemmad Formiddag og Eftermiddag.

3) Til Beklædning er der medgaaet 40 Kr.; til Møblement intet. Møblerne anskaffedes, da de bleve gifte, og siden er der ikke kostet noget derpaa. Familien er ordenlig klædt. Bohavet ret godt.

4) Udgiften til Tobak har været 9 Kr., til Brændevin 10 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 1 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgiften til Læge og Medicin har sidste Aar været 13 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 418 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 42.

1) Arbejdsmand (Akkordarb.), Familie paa 3 Pers., Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar med Yngel. (Arden Sogn.) { Mand, 50 Aar; Kone, 51 —; 1 Barn, 12 — }
Mand og Kone ere ualmindelig stræbsomme Folk.

2) Manden har havt Akkordarbejde (Grøftegravning, Tørvegravning, Have- og Vejarbejde) paa egen Kost. Han har herved sidste Aar havt en Indtægt af 273 Kr., men har ikke været beskjæftiget hele Aaret. Nettoudbyttet af Jordlodden kan ansættes til 130 Kr. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Vask for Fremmede tjent 40 Kr.

4) Barnet har ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 443 Kr. Manden ejer et Hus, som han med Jordtilliggende kjøbte i 1875 for 1400 Kr.; der skyldes 1068 Kr. derpaa. Intet arvet.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Til Skatter og Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 47 Kr. Brændsel haves paa Jordlodden.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 309 Kr. Daglig 3 Maaltider. Familien lever mest af Mælkemad; et Par Gange om Ugen Kjødmad.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet 48 Kr.; intet til Møblement. Familien er godt klædt. Bohavet tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 10 Kr.; til Brændevin 22 Kr.; 3 Kr. til Fornøjelser; ingen Skoleløn. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. 36 Ø. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 443 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 43.

1) Arbejdsmand (Akkordarb.), Familie paa 4 Personer, Indsidder. (Østerbølle Sogn.) Mand, 34 Aar; Kone, 30 — 2 Børn $3\frac{1}{2}$ Aar, $\frac{1}{2}$ —

Manden er en dygtig Arbejder, men skal være lidt drikfældig, dog uden at han derfor forsømmer sit Arbejde.

2) Manden har i 1880 mest havt Akkordarbejde (Grøftning, Stenhuggerarbejde) paa Arbejdsgiverens Kost. Naar han har arbejdet paa Dagløn, har denne været fra 75 til 85 Ø. foruden Kosten. Hans Indtægt herved har været 251 Kr. Alt sammenlagt, har han næppe havt Arbejde mere end 10 Maaneder af Aaret. Arbejdstiden er om Sommeren 14 Timer (2 Timers Hvile), om Vinteren 10 Timer (1 Times Hvile). Ved Skomagerarbejde (Reparation) har han sidste Vinter tjent 25 Kr.

3) Konen har kun tjent 8 Kr. (Høstarbejde), paa Arbejdsgiverens Kost de Dage, hun har arbejdet ude. Hun holder Familiens Tøj vedlige og laver Uldtøjet.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 284 Kr. Ingen Formue. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede Konen 200 Kr. (arvet), der blev anvendt til at sætte Bo for.

6) Familien er i en Klatgjæld af 25 Kr. Den modtager Gaver af Mælk og lidt Fødevarer.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 40 Kr. Til Brændsel medgaaet 25 Kr. Bopælen er ret god.

2) Udgiften til Føden (Belysning og Vask iberegnet) kan anslaas til 175 Kr. I Reglen nydes der 3 Maaltider daglig. Om Morgenen Øllebrød; til Middag Søbemad med Eftermad; om Aftenen Smørrebrød og The.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt; Møblementet simpelt.

4) Udgiften til Tobak har været 5 Kr.; til Brændevin 20 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Slid paa Arbejdsredskaber (Stenhammer, Spade, Skovl) har været 7 Kr. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Der har sidste Aar været en Udgift til Medicin af 4 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 306 Kr. Aaret har givet et Underskud af 22 Kr.

Nr. 44.

1) Arbejdsmand (fast Arbejde), Familie paa 5 Personer, Indsidder. (Østerbølle Sogn.) Mand, 24 Aar; Kone, 29 — 3 Børn { 4 Aar, 2 —, 1 — }

Manden er anset for en dygtig Arbejder.

2) Manden, der har fast Arbejde hos en Gaardmand, har herved sidste Aar havt en Indtægt af 175 Kr. foruden Kosten. Iøvrig har han intet modtaget af Arbejdsgiveren. Arbejdstiden er om Sommeren 14 Timer (2 Timers Hvile), om Vinteren 11 Timer (1 Times Hvile). Intet Bierhverv.

3) Paa Grund af Sygelighed hos Børnene har Konen sidste Aar kun tjent 6 Kr. (ved at spinde for Fremmede). Hun syr og strikker Familiens Undertøj.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 181 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Den modtager kun Gaver af Slægtninge, men disse støtte den ogsaa endel baade med Penge og paa anden Maade.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 38 Kr. Pengeudgiften til Brændsel har været 10 Kr. (Mand og Kone skære selv Tørvene). Bopælen er simpel; den bestaar af 1 lille Stue med Køkken.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været omtrent 120 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Øllebrød; til Middag 1 Ret varm Mad; om Aftenen The eller kogt Mælk med Smørrebrød.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 14 Kr.; intet til Møblement. Familien er ret ordenlig klædt. Møblementet meget tarveligt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin oversteg ikke 4 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgiften til Læge og Medicin har sidste Aar været mindst 16 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 202 Kr. Aaret gav et Underskud af 21 Kr., som blev dækket ved Gave fra Slægtninge.

Nr. 45.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 8 Personer, Lejehusmand med lidt Jord — uden Kreaturer. (Østerbølle Sogn.) Mand, 38 Aar; Kone, 31 — 6 Børn: 9 Aar, 7 —, 5 —, 4 —, 2 —, 1 —

Mand og Kone ere arbejdsomme og dygtige Folk.

2) Manden har sidste Aar havt en Indtægt af 216 Kr., foruden Kosten hos Arbejdsgiveren den største Del af Aaret; kun lidt Akkordarbejde (Grøftegravning) har været paa egen Kost. Hans Hovedbeskjæftigelse (Mergelgravning) har været paa Dagløn, og denne er ved dette Arbejde 1 Kr. 35 Ø. foruden Kosten. I de to korteste Vintermaaneder har han tærsket for en Gaardmand og kun havt Kosten, men til Gjengjæld udfører denne det nødvendige Arbejde paa et Stykke Hedejord, der hører til Lejehuset, hvorpaa med Tiden vil kunne holdes 1 Ko. Han har havt Arbejde næsten hele Aaret rundt. Der er paa den allerede opdyrkede Jord iaar avlet 8 Traver Havre og 3 Tdr. Kartofler, der har givet et Nettoudbytte af c. 50 Kr.

3) Konen har intet tjent, da hun har nok at gjøre med at passe Hus og Børn.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 266 Kr. Ingen Formue.

6) Der er en Gjæld af 30 Kr. til Slægtninge, af hvem de støttes endel. Af andre have de ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) I Leje af Hus med Jord betales 32 Kr. Pengeudgiften til Brændsel har været 4 Kr. Bopælen daarlig; den bestaar af 1 lille Stue med Køkken.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 212 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Øllebrød; til Middag 1 Ret varm Mad; om Aftenen Øllebrød eller Kartofler.

3) Til Beklædningsgjenstande er der medgaaet 18 Kr.; intet til Møblement. Familien er ordenlig klædt; Bohavet yderst daarligt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 10 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgift til Medicin af 2 Kr. sidste Aar.

6) Den samlede Udgift har været 278 Kr. Aaret har givet et Underskud i Penge af 12 Kr., men i Virkeligheden et Overskud, naar medregnes Værdien af den opdyrkede Hedejord.

Nr. 46.

1) Arbejdsmand (mest Dagleje), Familie paa 6 Personer, Indsidder. (Oue Sogn.) — Mand, 35 Aar; Kone, 30 — — 4 Børn: 7 Aar, 5 —, 3 —, 1½ —

Manden er anset for at være en dygtig Arbejder.

2) Manden har sidste Aar arbejdet paa Dagleje i 264 Dage og herved havt en Indtægt af 149 Kr. foruden Kosten hos Arbejdsgiveren. Ved Akkordarbejde paa egen Kost (Tørveskæring) har han 14 Dage i Forsommeren tjent 40 Kr. og 14 Dage i Efteraaret 30 Kr. I det Hele en Pengeindtægt af 219 Kr. Daglønnen har i 24 Dage (Høog Kornhøst) været 1 Kr., om Sommeren 66 Ø., om Vinteren 33 Ø. — alt paa Arbejdsgiverens Kost. Ved Kurvebinding og Simesnoning har han tjent 25 Kr. Ved Fiskeri paa enkelte arbejdsløse Dage og Søndage har han havt en Indtægt af c. 15 Kr.

3) Konen har tjent 40 Kr. ved at spinde, strikke, samt sy og vaske for Tjenestefolk. Hun forarbejder Børnenes Tøj.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 299 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen Gjæld. Familien har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 30 Kr. Til Brændsel medgaaet 30 Kr. Bopælen er ret god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 190 Kr. Daglig 3 Maaltider. Til Middag 1 Ret varm Mad.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 36 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig men ordenlig klædt. Bohavet tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 6 Kr.; til Brændevin 8 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 300 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 47.

1) Arbejdsmand (mest Akkordarb.), Familie paa 5 Personer, Husmand uden Jord. (Oue Sogn.) — Mand, 38 Aar; Kone, 39 — — 3 Børn: 10 Aar, 7 —, 4 —

Manden er anset for at være en dygtig Arbejder.

2) Manden, hvis Hovedbeskjæftigelse er Mergel- og Grøftegravning, har sidste Aar havt en Indtægt af 240 Kr., mest ved Akkordarbejde. Han har været beskjæftiget i noget over 8 Maaneder, og har havt Kosten hos Arbejdsgiveren omtrent i de 6 Maaneder. I den arbejdsløse Tid har han fisket, og herved havt en Indtægt af c. 20 Kr. foruden det, der er forbrugt i Huset. Arbejdstiden er 15 Timer om Sommeren (2 Timers Hvile), 10 Timer om Vinteren (1/2 Times Hvile).

3) Konen har ved Vævning tjent 80 Kr.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 340 Kr. Manden ejer et Hus til Salgsværdi af 650 Kr.; der skyldes 400 Kr. derpaa.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) Til Forrentning af Gjæld paa Huset er der medgaaet 16 Kr. Til Brændsel 40 Kr. Bopælen er simpel.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask iberegnet) har været 240 Kr. Daglig 3 Maaltider. Til Middag 1 Ret varm Mad.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 20 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig men ordenlig klædt.

4) Udgiften til Tobak har været 10 Kr.; til Brændevin 6 Kr.; til Fornøjelser eller Skoleløn intet. Kommunal Skat 40 Øre. Slid paa Arbejdsredskaber (Skovl, Spade) kan ansættes til omtrent 10 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 342 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 48.

1) Arbejdsmand (mest Akkordarb.), Familie paa 6 Personer, Husmand uden Jord. (Oue Sogn.) — Mand, 35 Aar; Kone, 28 — — 4 Børn: 7 Aar, 4 —, 3 —, 1 —

Manden er anset for at være en dygtig Arbejder.

2) Manden har sidste Aar havt Akkordarbejde paa et Teglværk, og herved tjent 234 Kr. paa egen Kost (han har arbejdet her i 5 Maa-

neder og kan have indtil 1 Kr. 80 Ø. om Dagen). I 6 Vintermaaneder har han hos en Avlsbruger tjent 5 Kr. om Ugen, ligeledes paa egen Kost = 150 Kr. Ved Skomagerarbejde (Reparation) om Vinteraftener har han tjent 16 Kr. Søndage og enkelte arbejdsløse Dage har han fisket, men Udbyttet er forbrugt i Huset.

3) Konen har ved Vævning, Strikning og Syning tjent omtrent 20 Kr. Hun syr om Børnene og holder Familiens Tøj vedlige.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 420 Kr. Manden ejer et Hus, der har en Salgsværdi af 700 Kr.; der skyldes 600 Kr. derpaa.

6) Familien er i en Klatgjæld af 30 Kr. (til Kjøbmand og Møller). Den har ikke modtaget Gaver.

Udgift.

1) I Renter af Gjæld paa Huset er der betalt 24 Kr. Til Brændsel medgaaet 30 Kr. Boligen er kun middelmaadig.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 349 Kr. Daglig 3 Maaltider. Til Middag 1 Ret varm Mad. Kosten er ret god.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig klædt. Bohavet er tarveligt.

4) Udgiften til Tobak har været 8 Kr.; til Brændevin 3 Kr., intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 60 Ø. Til Slid paa Arbejdsredskaber 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Til Læge betales aarlig 4 Kr.; ellers ingen Udgift sidste Aar til Læge og Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 450 Kr. Der har været et Underskud af 30 Kr.

Nr. 49.

1) Arbejdsm. (fast Arbejde), Familie paa 6 Personer, Indsidder — der haves 2 à 3 Faar. (Valsgaard Sogn.) Mand, 42 Aar; Kone, 32 — 4 Børn: 7 Aar, 5 —, 4 —, 2 —

Manden er anset for en flink Arbejder, navnlig som Røgter, men tager sig undertiden en Rus. Konen er sparsomlig.

2) Manden har fast Tjeneste som Røgter paa en mindre Herregaard og har herved tjent 201 Kr. foruden Kosten. Desuden yder Arbejdsgiveren ham som Del af Lønnen fri Bolig og Brændsel samt Græsning og Vinterfoder til Faarene. Arbejdstiden er 14 Timer om Sommeren og 11 Timer om Vinteren. Intet Bierhverv. Udbyttet af Faarene har været 30 Kr.

3) Konen har ikke tjent noget ved Arbejde for Fremmede. Hun forfærdiger selv sit og Børnenes Tøj samt Mandens Indertøj.

4) Børnene have ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Pengeindtægt har i 1879 været 231 Kr. Ingen Formue.

6) Ingen løbende Gjæld. Familien modtager ingen Gaver.

Udgift.

1) Bolig og Brændsel har Manden, som ovenfor anført, frit. Bopælen er ret god.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 196 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Kaffe og Smørrebrød; til Middag Vandgrød, Kartofler o. s. v.; om Aftenen The eller varmt Øl.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig men ordenlig klædt.

4) Udgiften til Tobak har været 3 Kr.; til Brændevin 8 Kr.[1]); intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 237 Kr. Der var et Underskud af 6 Kr. sidste Aar.

Nr. 50.

1) Arbejdsmand (Væver), Familie paa 8 Personer, Lejehusmand med lidt Jord — der kan kun holdes 2 Faar. (Valsgaard Sogn.)	Mand, 39 Aar Kone, 37 —	6 Børn	13 Aar 12 — 8 — 6 — 4 — 2 —

Manden er meget flittig, men hans Helbred har i de sidste Par Aar forhindret ham i at tage Markarbejde, da han maa holde sig mest inde. Konen er ikke synderlig virksom.

2) Manden har sidste Aar havt en Indtægt af 240 Kr. ved Vævning af Vadmel, Lærred og Olmerdug — paa egen Kost. Arbejdstiden er om Sommeren 14 Timer, om Vinteren 11 Timer. Faarene have givet en Indtægt af 20 Kr.

3) Konen har ikke tjent noget ved Arbejde for Fremmede. Hun holder Familiens Tøj vedlige.

---

[1]) Denne Sum er Extraudgiften til Brændevin, thi han har som andre faste Arbejdere Brændevin frit paa Gaarden.

4) De to ældste af Børnene have i Sommer foruden Kosten tjent 12 Kr., der er gaaet til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 272 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er i en Gjæld af 18 Kr.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 24 Kr. (Hus med lidt Jord). Til Brændsel medgaaet 18 Kr. Bopælen er gammel og daarlig.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 204 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Kaffe eller Øllebrød; til Middag Vandgrød, Kaal, Ærter o. s. v.; om Aftenen varmt Øl eller Kaffe med Smørrebrød.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 40 Kr.; intet til Møblement. Familien er tarvelig klædt.

4) Udgiften til Tobak har været 2 Kr.; til Brændevin 2 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 290 Kr. Der var et Underskud sidste Aar af 18 Kr.

Nr. 51.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 8 Personer, Lejehusmand med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar. (Valsgaard Sogn.)

Mand, 41 Aar
Kone, 45 —
6 Børn: 13 Aar, 11 —, 10 —, 7 —, 5 —, 3 —

Manden er en dygtig og flittig Arbejder. Konen er sparsomlig, men ikke anset for at være dygtig.

2) Manden har sidste Aar arbejdet paa Dagleje og herved havt en Indtægt af 190 Kr. foruden Kosten hos Arbejdsgiveren. Han har været beskjæftiget hele Aaret rundt. Daglønnen har i Gjennemsnit været 50 Ø. om Vinteren og 70 Ø. om Sommeren. Arbejdstiden er 15 Timer om Sommeren (2 Timers Hvile), 10 Timer om Vinteren (1/2 Times Hvile). Intet Bierhverv. Nettoudbyttet af Jordbrug og Kreaturer ansættes til 140 Kr.

3) Konen har ikke havt Arbejde for Fremmede. Hun forfærdiger det meste af Tøjet til Familiens Klæder.

4) De to ældste Børn have i Sommer foruden Kosten tjent 18 Kr., som er medgaaet til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1879 været 348 Kr. Ingen Formue.

6) Familien er ikke i Gjæld. Endel af Vinterfoderet til Kreaturerne har den modtaget i Gave, ellers intet.

Udgift.

3) I Leje af Hus med Jord er der betalt 16 Kr. Til Brændsel medgaaet 16 Kr. Bopælen er gammel og daarlig.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 284 Kr. Daglig 3 Maaltider. Om Morgenen Øllebrød, Kaffe eller Mælk; til Middag Vandgrød, Mælkemad, Kaal, Ærter o. s. v.; om Aftenen varmt Øl eller Mælk.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet c. 20 Kr.; intet til Møblement. Familien er almindelig bondeklædt.

4) Udgiften til Tobak og Brændevin har været 12 Kr; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Ingen Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Ingen Udgift sidste Aar til Læge eller Medicin.

6) Den samlede Udgift har været 348 Kr. Der har været Balance mellem Indtægt og Udgift.

Nr. 52.

1) Arbejdsmand (mest Dagleje), Familie paa 3 Personer, Indsidder. (Tostrup Sogn.)

Mand, 25 Aar
Kone, 27 —
Barn, 3 —

Mand og Kone ere flittige og stræbsomme Folk.

2) Manden har sidste Aar som Arbejdsmand havt en Indtægt af 230 Kr. foruden Kosten; hovedsagelig paa Dagløn, kun lidt Akkordarbejde. Han har havt Beskjæftigelse hele Aaret. Hans Dagløn har været: i Høsttiden (Hø- og Kornhøst) 1 Kr.; i 4 Maaneder 50 Ø., i 2 Maaneder 60 Ø., i 2 Maaneder 70 Ø., i $1^1/_2$ Maaned 75 Ø. — alt foruden Kosten. Arbejdstiden er om Sommeren $14^1/_2$ Time, hvoraf $^1/_2 + 2 + ^1/_2$ Time til Maaltidshvile; om Vinteren mindst 8, højst 12 Timer, hvoraf mindst $^3/_4$, højst 2 Timer til Hvile. Intet Bierhverv.

3) Konen har ved Vævning, Syning og Vask for Fremmede tjent 134 Kr. Hun spinder, væver og syr alt til Familiens Underklædning.

4) Barnet har ikke kunnet bidrage til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 364 Kr. Familien har intet arvet og ejede kun sit Indbo ved Ægteskabets Begyndelse. I første Aar af Ægteskabet opsparedes der 100 Kr., ligeledes i det andet

(1880). Blive de saaledes ved, kunne de om 3 Aar kjøbe et lille Hedested til Opdyrkning.

6) Ingen Gjæld. Familien modtager undertiden lidt Mælk i Gave.

Udgift.

1) I Husleje er der betalt 25 Kr. Til Brændsel medgaaet 20 Kr. Bopælen bestaar af et rummeligt Værelse med Køkken.

2) Til Føde (Belysning og Vask) er der udgivet 182 Kr. (der er forbrugt c. 1½ Td. Rug, c. 1½ Td. Kartofler, 3 Lpd. Flæsk, 1 Lam, 2 Skpr. Gryn). Konen faar daglig 3 Maaltider.

3) Udgiften til Beklædningsgjenstande har kun været 12 Kr. (en ny Kjole til Konen). Familien er ordenlig klædt uden iøjnefaldende Lapning; den har Stadsklæder. Til Møblementet, der bestaar af Seng, Vugge, Bord, Stole, Dragkiste, har der ingen Udgift været iaar.

4) Til Tobak er der udgivet 6 Kr.; til Brændevin 7 Kr. (nydes kun, naar der kommer Besøgende); 7 Kr. til Fornøjelser i Kroen ved Lejlighed (Bal o. s. v.). Ingen Skoleløn eller Skat til Kommunen.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er forsikret; i Præmie herfor betales 2 Kr. aarlig. Udgift til Læge og Medicin 3 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 264 Kr. Der har været et Overskud af 100 Kr.

Nr. 53.

1) Arbejdsmand (Dagleje), Familie paa 4 Personer, Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 5 Faar med Yngel. (Tostrup Sogn.)

Mand, 36 Aar Kone, 35 —	2 Børn	9 Aar 5 —

Manden er ikke synderlig legemsstærk, derfor en mindre god Markarbejder; tillige er han noget magelig. Konen er flink og ordenlig.

2) Manden arbejder kun om Sommeren for Fremmede. Han har som Daglejer sidste Sommer tjent 100 Kr. foruden Kosten paa Arbejdsdagene. Daglønnen har været 66 Ø. foruden Kosten. Intet Bierhverv. Om Vinteren driver han. Nettoudbytte af Jordbrug og Kreaturer har været 161 Kr. [1]).

---

[1]) Til Huset hører 3 Skpr. Hartkorn; der holdes 1 Ko og 5 Faar med Yngel — aarlig lægges 1 Kalv til. Foruden Foderet til Kreaturerne er der høstet 12 Tdr. Kartofler, 2 Tdr. Rug, 4 Skpr. Boghvede — i alt at anslaa til 82 Kr. Af Koen haves den Mælk, der bruges i Huset, og desuden 26 Pd. Smør. Værdien af Smørret 20 Kr. Paa Kalven tjenes 10 Kr., og paa Faarene 30 Kr. (foruden Ulden, brugt i Huset). Sættes Værdien af Mælken til 49 Kr. (8 Øre pr. Pot), faas et Udbytte til Værdi af 191 Kr. Jordens Pløjning o. s. v. har kostet 30 Kr. — altsaa et Nettoudbytte af 161 Kr.

3) Ved at sy for Fremmede har Konen tjent c. 60 Kr. Hun syr selv alt Familiens Tøj.

4) Børnene have ikke bidraget til Familiens Underhold.

5) Den samlede Indtægt har i 1880 været 321 Kr. Ved Ægteskabets Begyndelse ejede de 600 Kr. (arvet), herfor kjøbtes et Hedested, som Manden opdyrkede og solgte med 1200 Kr. Avance. Derefter kjøbte han deres nuværende Sted for 1600 Kr. og byggede for 200 Kr. De eje altsaa nu Huset med Jord (til Værdi 1800 Kr.) uden Gjæld.

6) Der er en Klatgjæld af 40 Kr. Familien modtager ikke Gaver.

Udgift.

1) Bolig haves frit, som ovenfor anført. Til Brændsel er der medgaaet 25 Kr. Bopælen er god, bestaar af 2 Værelser med Udenomslejlighed.

2) Udgiften til Føde (Belysning og Vask) har været 266 Kr. Foruden det af Jordbruget leverede Mælk, Smør, Kartofler, Rug og Boghvede, er der kjøbt Rug og Smør for 80 Kr. Om Vinteren 3, om Sommeren 5 Maaltider.

3) Til Beklædningsgjenstande er der udgivet 30 Kr.; intet til Møblement. Til dagligdags tarvelig Klædning, god Stadsdragt. Bohavet ret godt.

4) Udgiften til Røg- og Skraatobak har været 16 Kr.; til Brændevin 16 Kr.; intet til Fornøjelser eller Skoleløn. Kommunal Skat 2 Kr.

5) Familien er ikke i Sygekasse. Indboet er ikke forsikret. Udgift til Medicin 2 Kr.

6) Den samlede Udgift har været 357 Kr. Der var et Underskud af 36 Kr.

Til nærmere Forstaaelse af nogle af Tallene paa den nærmest følgende Oversigtstabel (Tabel I) skal jeg forudskikke et Par oplysende Bemærkninger. De i 2den Kolonne — «Mandens Indtægt ved Hovederhverv» — i Parenthes anførte Tal vise, hvad Indtægten bliver, naar der til Pengefortjenesten lægges Værdien af Kosten, som han har havt hos Arbejdsgiveren. Denne er regnet til 55 Ø. daglig. I 1872 var Forskjellen mellem Dagløn med og

uden Kost 50 Ø. for Aalborg Amts Vedkommende (jfr. Ministeriets Oplysninger); jeg har næppe regnet for højt ved nu i 1879 og 1880 at sætte Forskjellen 5 Ø. højere, især da jeg fra Arbejdsgivere i en Række af Sogne har faaet opgivet Værdien af Kosten til 60 à 75 Ø. daglig. Hos de faste Arbejdere, som jo ere beskjæftigede hele Aaret rundt, er der regnet 300 Kostdage, derimod kun 280 hos de ikke faste Arbejdere, forsaavidt der da ikke her er bestemt opgivet, hvor lang Tid de have havt Kosten hos Arbejdsgiveren. Hos de fleste har dette dog været Tilfælde.

De i 8de Kolonne — «den samlede Indtægt» — i Parenthes anførte Tal vise, hvad denne bliver, naar der til Pengefortjenesten først lægges Værdien af Mandens Kost hos Arbejdsgiveren — derimod har jeg set bort fra Værdien af den Kost, som Kone og Børn have havt under deres Arbejde udenfor Hjemmet, da den i Reglen ikke er af stor Betydning —, samt dernæst Nettoudbyttet af Jordbrug, forsaavidt dette da ikke er opgivet af Manden selv, i hvilket Tilfælde det findes opført paa den foregaaende Kolonne. Til Grund for Beregningen af Nettoudbyttet er lagt en Opgivelse fra en af mine paalideligste Undersøgere, der i mange Aar som Skolelærer selv har havt et lille Jordbrug[1]). Herefter skulde en Husmandslod, hvorpaa der

---

[1]) Beregning over Indtægten af 1 Ko, 4 Faar og 1 Svin.

Naar der ikke kjøbes Kraftfoder, men Koen blot fodres med det, Jordlodden kan afgive, kan man regne, at den malker 9 Maaneder af Aaret, i Gjennemsnit 4 Potter daglig — 270 Dage à 4 Potter er 1080 Potter. Sættes Værdien af hver Pot Mælk til 8 Ø., bliver det 86 Kr. 40 Ø.

Naar Faar skulle have Lam, kan der ikke regnes mere end 3 Pd. Uld aarlig pr. Stk., altsaa paa 4 Faar 12 Pd. à 1 Kr. = 12 Kr. De 3 Faar faa hvert et Lam, af hvilke det ene lægges til

kan holdes 1 Ko og 4 Faar med Yngel (foruden 1 Gris), kunne give 150 Kr. Netto, naar man ikke medregner Værdien af det Arbejde, som Familiens egne Medlemmer anvende paa Jorden og Kreaturernes Pasning, ligesom ogsaa under Forudsætning af, at der ikke er Gjæld at forrente paa Ejendommen. Naturligvis vil Udbyttet variere efter Jordtilliggendets Størrelse og Bonitet samt efter Mandens og Konens større eller mindre Dygtighed og Paapassenhed, men at det gjennemsnitlig næppe her er regnet for højt, fremgaar af de Opgivelser, der haves fra Arbejderne selv (jfr. navnlig Regnskabet Nr. 53). I Opgivelser fra 7 forskjellige Sogne ansættes saaledes Nettoudbyttet af Jordbrug, hvorpaa der holdes 1 Ko og 2 à 4 Faar, til 130 à 200 Kr., og af Jordbrug, hvorpaa der holdes 2 Køer og 2 à 5 Faar, til 225 à 300 Kr. Ejendommens Nettoudbytte er altsaa beregnet efter Kreaturernes Antal i de faa Tilfælde, hvor det ikke er opgivet af Manden selv, idet der da hver Gang først er fradraget Beløbet for solgte Agerbrugsprodukter, som jo i Forvejen var ført til Indtægt.

De i 11te Kolonne — «Føde med Belysning og Vask» — i Parenthes anførte Tal vise, hvad Familiens virkelige

---

og de to sælges; disse to indbringe 20 Kr. I Stedet for Lammet, der lægges til, slagtes det ene Faar, der ansættes til Værdi af 20 Kr. I det Hele af Faarene 52 Kr.

En fireugers Gris koster i Indkjøb 10 Kr. Den fodres i de første 4 Maaneder med Mælk, Grønt, Affald fra Husholdningen, Kartofler og 1 Td. Korn (12 Kr). I de sidste 3 Maaneder faar den 3 Tdr. Korn (36 Kr.). Grisen, som nu har kostet 58 Kr., antages at veje i levende Vægt 200 Pd. à 35 Ø. = 70 Kr. Det virkelige Udbytte af den bliver altsaa 12 Kr. Alt sammenlagt give disse Kreaturer 150 Kr. 40 Ø. Netto.

Nettoudbyttet af Jordbruget kan mindst sættes lige med Indtægten af Kreaturerne, thi Udgiften til Jordens Dyrkning (Familiens eget Arbejde fraregnet) vil fuldt ud opvejes ved Værdien af det Korn, som Jordbruget desforuden leverer til Husholdningen.

Udgift paa denne Post har været. Hvor Nettoudbyttet af Jordbrug er opgivet, behøver man kun at tilføje Mandens Kost hos Arbejdsgiveren, thi her er Værdien af de i Huset forbrugte, fra Jordbruget leverede, Fødemidler altid medregnet i den paa Regnskabet anførte Udgift til Føde. Hvor dette derimod ikke er Tilfælde, maa desuden Værdien af disse Fødemidler tilføjes. Denne vil jo med tilnærmelsesvis Rigtighed findes ved i hvert enkelt Tilfælde at drage Beløbet for solgte Agerbrugsprodukter (Smør, Æg, Uld, Lam, Gris o. s. v.) fra Nettoudbyttet, som Jordbruget ifølge den gjentagne Gange anførte Beregning tør forudsættes at have givet. Men Resultatet kan ogsaa kun blive tilnærmelsesvis rigtigt, blandt andet fordi Værdien af Faarenes Uld, forsaavidt den er forbrugt i Huset, burde opføres under Udgift til Beklædningsgjenstande. Imidlertid opvejes

Tabel I. Oversigt over 53 Arbejderfamiliers

Nummer.	Mandens Beskjæftigelse.	Antal af Personer.	Indtægt.								
			Mandens Indtægt.		Konens Indt.	Børnenes Indtægt.	Nettoudb. af Jordbr.		Samlet Indtægt.	Husleje.	Brændsel.
			Hovederhverv.	Bierhv.			Solgt af Udbyttet.	Forbrugt i Huset.			
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1	Arbejdsmand (Dagleje), Indsidder.	4	(322) 172[1])	"	60	56	"	"	(438) 288	40	39
2	do. (Dagleje), Indsidder.	4	(390) 240[1])	"	30	"	"	"	(420) 270	36	30
3	do. (fast Arbejde), Indsidder	6	(345) 180[1])	"	[2])	"	17	"	(454) 197	32	[3])
4	do. (fast Arbejde), Indsidder	7	(367) 202[1])	"	50	"	138[4])		(555) 390	[3])	30
5	do. (Akkordarbejde og Dagleje), Indsidder	3	380	120	40	"	"	"	540	40	30

[1]) Foruden Kosten en Del af eller hele Arbejdsaaret. [2]) Græsning til 1 Ko og 4 Faar.
foder til 1 Ko og 4 Faar.

denne Fejl derved, at der i flere Regnskaber blandt solgte Agerbrugsprodukter findes en Indtægt af Æg, som ikke er medtaget i Beregningen af Nettoudbyttet. I det Hele vil, da denne Beregning har holdt sig nær til Minimum, Fejlen næppe være, at den virkelige Udgift til Føde er sat for højt — snarere modsat.

De i 24de Kolonne — «den samlede Udgift» — i Parenthes anførte Tal svare til de sideordnede Tal i 8de Kolonne; der ligger samme Beregning til Grund. I begge disse Tilfælde er endnu ikke medregnet Værdien af Bolig eller Brændsel, forsaavidt Arbejderen har havt saadant som Del af Lønnen, ligesaa lidt som af Selvejerhusmandens Bolig. Dette er først sket paa Tabel II og de følgende Tabeller, hvor der er Tale om den samlede Indtægt eller Udgift.

aarlige Indtægt og Udgift.

Udgift.														Status.		
Føde (Belysn. og Vask iber.)	Beklædningsgjenstande.	Møblement.	Tobak.	Brændevin.	Fornøjelser.	Slid paa Arbejdsredsk.	Skoleløn.	Syge- og Alderdomsfors.	Forsikring af Indbo.	Læge og Medicin.	Kgl. Skatter og Afgifter.	Kommuneskat.	Samlet Udgift.	Overskud.	Underskud.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.
(328) 178	22	"	8	"	"	"	"	"	"	"	"	1	(438) 288	"	"	"
(332) 182	21	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1,33	(420) 270	"	"	"
(385) 128	34	"	"	"	"	"	"	"	1,95	"	"	1,33	(454) 197	"	"	"
(460) 295	52	"	5	5	"	"	"	"	2,50	"	"	2	(556) 391	"	"	"
307	179	"	"	"	"	"	"	"	2,50	"	"	1,33	559	"	19	"

[3]) Frit som Del af Mandens Løn. [4]) Manden har som Del af Lønning havt Græsning og Vinter-

Nummer.	Mandens Beskjæftigelse.	Antal af Personer.	Indtægt. Mandens Indtægt. Hovederhverv.	Mandens Indtægt. Bierhv.	Konens Indt.	Børnenes Indtægt.	Nettoudb. af Jordbr. Solgt af Udbytet.	Nettoudb. af Jordbr. Forbrugt i Huset.	Samlet Indtægt.	Husleje.	Brændsel.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
15	Arbejdsm. (fast Arb.), Indsidder — der holdes 1 Faar	7	(285) 120 [1])	"	92	"	20	"	(397) 232	28	36
19	do. (fast Arbejde), Indsidder	6	(305) 140 [1])	8	60	"	"	"	(373) 208	20	5
38	do. (fast Arbejde), Indsidder	7	(355) 190 [1])	"	15	"	"	"	(370) 205	24	[3])
27	do. (Møllerkarl), Indsidder	6	400	"	"	"	"	"	400	28	30
28	do. (mest Akkordarbejde), Indsidder	4	(390) 240 [1])	"	"	"	"	"	(390) 240	22	14
29	do. (Dagleje), Indsidder	3	(375) 225 [1])	"	20	"	"	"	(395) 245	20	25
40	do. (fast Arbejde), Indsidder	5	(445) 280 [1])	"	60	"	"	"	(505) 340	30	30
41	do. (Akkordarb.), Indsidder	4	400	"	18	"	"	"	418	[3])	[3])
49	do. (fast Arbejde), Indsidder — der holdes 2 Faar	6	(366) 201 [1])	"	"	"	30	"	(396) 231	[3])	[3])
46	do. (mest Dagleje), Indsidder	6	(364) 219 [1])	40	40	"	"	"	(444) 299	30	30
43	do. (mest Akkordarbejde), Indsidder	4	(388) 251 [1])	25	8	"	"	"	(421) 284	40	25
44	do. (fast Arbejde), Indsidder	5	(340) 175 [1])	"	6	"	"	"	(346 181	38	10
52	do. (Dagleje), Indsidder	3	(380) 230 [1])	"	134	"	"	"	(514) 364	25	20
6	do. (fast Arbejde), Husmand uden Jord	4	(215) 50 [1])	"	120	"	"	"	(335) 170	"	10
7	do. (Akkordarbejde), Husmand uden Jord	3	385	"	"	"	"	"	385	"	6
8	do. (dels fast Arbejde, dels Dagleje), Husmd. uden Jord	3	(283) 160 [1])	20	20	"	"	"	(323) 200	28 [2])	[3])
9	do. (Dagleje), Husmd. uden Jord — der holdes 2 Faar	4	60	7	84	70	20	"	241	"	20

[1]) Foruden Kosten en Del af eller hele Arbejdsaaret.

[2]) Reparation og Forrentning af

Udgift.														Status.		
Føde (Belysn. og Vask iber.).	Beklædnings-gjenstande.	Møblement.	Tobak.	Brændevin.	Fornøjelser.	Slid paa Arbejdsredsk.	Skoleløn.	Syge- og Alderdomsfors.	Forsikring af Indbo.	Læge og Medicin.	Kgl. Skatter og Afgifter.	Kommune-skat.	Samlet Udgift.	Overskud.	Underskud.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
(341) 176	5	"	5	1	"	"	"	"	1	5	"	1	(423) 258	"	26	20
(315) 150	40	"	6	9	"	"	"	"	"	"	"	"	(395) 230	"	20 [4]	"
(305) 140	30	"	10		"	"	"	"	"	"	"	1	(370) 205	"	"	"
300	36	"	"	9	"	"	"	"	"	10	"	"	413	"	13	"
(300) 150	16	"	10	3	"	"	"	"	"	24	"	"	(389) 239	"	"	"
(310) 160	30	"	7	5	"	"	"	"	"	"	"	"	(397) 247	"	"	"
(396) 231	45	"	"	"	"	"	"	"	3	"	"	1	(505) 340	"	"	"
345	40	"	9	10	"	"	"	"	"	13	"	1	418	"	"	"
(361) 196	30	"	3	8	"	"	"	"	"	"	"	"	(402) 237	"	6	"
(335) 190	36	"	6	8	"	"	"	"	"	"	"	"	(445) 300	"	"	"
(312) 175	30	"	5	20	"	7	"	"	"	4	"	"	(443) 306	"	22	25
(285) 120	14	"	4		"	"	"	"	"	16	"	"	(367) 202	"	21	"
(332) 182	12	"	6	7	7	"	"	"	2	3	"	"	(414) 264	100	"	"
(318) 153	"	"	6	"	"	"	"	"	"	"	"	1	(335) 170	"	"	"
336	20	"	8	15	"	"	"	"	2	"	"	2	389	"	"	"
(260) 137	28	"	6	"	"	"	"	"	1,20	"	2	1,33	(326) 203	"	"	"
188	30	"	4	"	"	"	"	"	"	"	"	"	242	"	"	"

Gjæld paa Huset. [3]) Frit som Del af Mandens Løn. [4]) Underskudet er dækket ved Gaver.

Nummer.	Mandens Beskjæftigelse.	Antal af Personer.	Indtægt. Mandens Indtægt. Hovederhverv.	Mandens Indtægt. Bierhv.	Konens Indt.	Børnenes Indtægt.	Nettoudb. af Jordbr. Solgt af Udbyttet.	Nettoudb. af Jordbr. Forbrugt i Huset.	Samlet Indtægt.	Husleje.	Brændsel.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
30	Arbejdsmand (Akkordarb.), Husmand uden Jord	5	331	"	100	"	45 [4]		476	27 [2]	35
31	do. (mest Dagleje), Husmand uden Jord	8	(361) 250 [1]	"	90	10	"	"	(461) 350	22 [2]	30
20	do. (Akkordarbejde), Lejehusmand uden Jord	4	(375) 300 [1]	25	40	"	"	"	(440) 365	8 [5]	20
21	do. (fast Arbejde), Lejehusmand uden Jord	3	(438) 273 [1]	"	"	"	"	"	(438) 273	16 [5]	14
22	do. (fast Arbejde), Husmand uden Jord	4	(305) 140 [1]	"	"	20	"	"	(395) 230 [7]	"	20
24	do. (mest Dagleje), Husmand uden Jord	5	(640) 490 [1]	"	54	"	"	"	(694) 544	44 [2]	30
36	do. (Dagleje), Husmand uden Jord	5	(369) 219 [1]	"	36	5	"	"	(410) 260	20 [2]	10
39	do. (fast Arbejde), Husmand uden Jord	5	(365) 200 [1]	"	15	"	"	"	(380) 215	12 [2]	10
50	do. (Væver), Lejehusm. — der holdes 2 Faar	8	240	"	"	12	20	"	272	24 [3]	18
47	do. (mest Akkordarbejde), Husmand uden Jord	5	(320) 240 [1]	20	80	"	"	"	(420) 340	16 [2]	40
48	do. (dels Akkordarb., dels Dagleje), Husmd. uden Jord	6	384	16	20	"	"	"	420	24 [2]	30
45	do. (Dagleje), Lejehusmd. med Jord — uden Kreaturer	8	(366) 216 [1]	"	"	"	50		(416) 266	32 [3]	4
10	do. (fast Arb.), Husmd. med Jord — der holdes 4 Faar	4	(425) 260 [1]	"	60	"	67	"	(552) 387	"	20
11	do. (Dagleje), Lejehusmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	7	(366) 216 [1]	50	"	"	33	"	(566) 299	16 [3]	18
12	do. (Akkordarbejde), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	6	50	"	"	"	123	"	(200) [8] 173	"	"

[1]) Foruden Kosten en Del af eller hele Arbejdsaaret. [2]) Reparation og Forrentning af af Husets Grund. [6]) Underskudet er dækket ved Gaver. [7]) Heri indbefattet Renten regnet for lavt, naar man gjennemgaar det Beløb, for hvilket der er solgt

Udgift.														Status.		
Føde (Belysn. og Vask iber.)	Beklædnings-gjenstande.	Møblement.	Tobak.	Brændevin.	Fornøjelser.	Slid paa Arbejdsredsk.	Skoleløn.	Syge- og Alderdomsfors.	Forsikring af Indbo.	Læge og Medicin.	Kgl. Skatter og Afgifter.	Kommuneskat.	Samlet Udgift.	Overskud.	Underskud.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
400	25	"	"	9	"	"	"	"	3	5	"	"	504	"	28	30
(411) 300	42	"	5		"	"	"	"	"	3	"	"	(513) 402	"	52	50
(340) 265	42	"	5	9	"	"	"	"	0,87	"	"	"	(425) 350	15	"	"
(362) 197	40	8	26		"	"	"	"	0,80	"	"	"	(467) 302	"	30[6])	"
(365) 200	25	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	(410) 245	"	15	"
(410) 260	54	18	5	"	"	"	"	"	3,30	"	"	"	(564) 414	130	"	"
(313) 163	59	"	7	3	"	"	"	"	"	"	"	"	(412) 262	"	"	"
(325) 160	27	"	8		"	"	"	"	"	"	"	1	(383) 218	"	"	"
204	40	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	290	"	18	18
(320) 240	20	"	10	6	"	10	"	"	"	"	"	0,40	(422) 342	"	"	"
349	30	"	8	3	"	2	"	"	"	4	"	0,60	450	"	30	30
(362) 212	18	"	10		"	"	"	"	"	2	"	"	(428) 278	"	12	30
(502) 337	"	"	9	21	"	"	"	"	2	"	"	1,33	(555) 390	"	"	"
(464) 197	56	"	9	"	"	"	"	"	2,50	"	"	2	(567) 300	"	"	"
(199) 172	30	"	7	14	"	"	"	"	2,55	"	3,44	2,30	(258) 231	"	58	"

Gjæld paa Huset. [3]) Aarlig Leje af Huset med Jord. [4]) Udbytte af Haven. [5]) Leje af en Formue paa 2000 Kr. [8]) Her er utvivlsomt Nettoudbyttet af Jordbrug (ansat til 150 Kr. Agerbrugsprodukter.

Nummer.	Mandens Beskjæftigelse.	Antal af Personer.	Indtægt. Mandens Indtægt. Hovederhverv.	Mandens Indtægt. Bierhv.	Konens. Indt.	Børnenes Indtægt.	Nettoudb af Jordbr. Solgt af Udbyttet.	Nettoudb af Jordbr. Forbrugt i Huset.	Samlet Indtægt.	Husleje.	Brændsel.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
32	Arbejdsmand (Akkordarb.), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	4	(200) 180 [1]	10	"	"	200		(410) 390	48 [2]	32
33	do. (mest Fisker), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	7	40	"	"	52	140		232	14 [2]	20
23	do. (fast Arbejde), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar	5	(315) 150 [1]	"	50	34	166 [5]		(565) 400	20 [2]	"
16	do. (Dagleje), Lejehusmand med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar	3	(273) 130 [1]	"	"	32	"	140	(445) 302	40 [3]	4
17	do. (Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar	4	(358) 200 [1]	"	20	12	150		(540) 382	32 [2]	30
18	do. (Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko	3	(343) 200 [1]	10	16	"	"	70	(439) 296	20 [2]	25
25	do. (fast Arbejde) [4], Husmand med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	4	(309) 195 [1]	"	"	"	140		(449) 335	68 [2]	10
42	do. (Akkordarb.), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 2 Faar	3	273	"	40	"	130		443	47 [2]	"
51	do. (Dagleje), Lejehusmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 4 Faar	8	(355) 190 [1]	"	"	18	140		(513) 348	16 [3]	16
53	do. (Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 1 Ko og 5 Faar	4	(182) 100 [1]	"	60	"	161		(403) 321	"	25
26	do. (Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 5 Faar	8	(169) 92 [1]	"	70	"	283		(522) 445	72 [2]	16
37	do. (Akkordarb. og Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 4 Faar	5	(255) 173 [1]	"	25	"	250		(530) 448	30 [2]	"

[1]) Foruden Kosten en Del af eller hele Arbejdsaaret. [2]) Reparation og Forrentning af fire Dage af Ugen. [5]) Som en Del af Mandens Løn dyrkes hans Jord af Arbejdsgiveren.

Udgift.														Status.		
Føde (Belysn. og Vaskiber.)	Beklædnings-gjenstande.	Møblement.	Tobak.	Brændevin.	Fornøjelser.	Slid paa Arbejdsredsk.	Skoleløn.	Syge- og Alderdomsfors.	Forsikring af Indbo.	Læge og Medicin.	Kgl. Skatter og Afgifter.	Kommune-skat.	Samlet Udgift.	Overskud.	Underskud.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
(290) 270	25	"	10		"	"	"	"	3	2	"	3	(413) 393	"	"	"
250	"	"	10		"	"	"	"	"	"	"	2	296	"	64	100
(375) 210	60	"	25		"	"	"	"	0,72	"	"	"	(480) 315	85	"	"
(351) 208	36	4	6	4	"	"	"	"	"	2	"	1	(448) 305	"	"	"
(394) 236	56	"	6	8	4	5	"	"	1,50	"	1,33	1	(538) 380	"	"	"
(333) 190	30	"	10	10	"	6	"	"	"	40	3,50	2	(479) 336	"	40	40
(314) 200	41	"	"	"	"	"	"	"	1,80	14	1,50	1	(451) 337	"	"	"
309	48	"	10	22	3	"	"	"	2,36	"	"	2	443	"	"	"
(449) 284	20	"	12		"	"	"	"	"	"	"	"	(513) 348	"	"	"
(348) 266	30	"	16	16	"	"	"	"	"	2	"	2	(439) 357	"	36	40
(458) 381	51	"	5	17	"	"	"	"	"	"	16	4	(639) 562	"	117	40
(415) 333	50	"	8	4	"	"	"	"	"	"	3	0,64	(511) 429	19	"	"

Gjæld paa Ejendommen. [3]) Aarlig Leje af Huset med Jord. [4]) Han har fast Arbejde kun de

Nummer.	Mandens Beskjæftigelse.	Antal af Personer.	Indtægt. Mandens Indtægt. Hovederhvverv.	Mandens Indtægt. Bierhv.	Konens Indt.	Børnenes Indtægt.	Nettoudb. af Jordbr. Solgt af Udbytte.	Nettoudb. af Jordbr. Forbrugt i Huset.	Samlet Indtægt.	Husleje.	Brændsel.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
35	Arbejdsmand (Akkordarb. og Dagleje), Husm. med Jord — der holdes 2 Køer og 2 Faar.	4	(195) 140 [1])	"	"	"	225		(420) 365	80 [2])	"
34	do. (Akkordarb. og Dagleje), Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 2 Faar	3	(250) 200 [1])	"	10	"	300		(560) 510	46 [2])	25
13	do. (Akkordarb.), Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 4 Faar	8	117	"	"	"	20	"	(353) 137	"	"
14	do. (Vejmand), Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 5 Faar	7	350	"	"	27	89	"	(613) 466	49 [2])	15

[1]) Foruden Kosten en Del af eller hele Arbejdsaaret. [2]) Reparation og Forrentning af ikke kunde eller vilde opgive.

Tabel II.

Sammenstilling af 53 Markarbejderes og 10 Kjøbstadarbejderes (Daglejere) Indtægt ved Hovederhverv samt af Familiens samlede Indtægt.

33 Indsiddere og Husmænd uden Jord.
(Have er ikke regnet til Jord.)

Mandens Indtægt.	Familiens samlede Indtægt.
1 mellem 600 og 700 Kr.	1 mellem 600 og 700 Kr.
1 — 500 - 600 -	4 — 500 - 600 -
5 — 400 - 500 -	20 — 400 - 500 -
22 — 300 - 400 -	6 — 300 - 400 -
3 — 200 - 300 -	2 — 200 - 300 -
1 under 100 Kr.	

Den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste ved Arbejderens Hovederhverv fandtes her at være 365 Kr.; Familiens gjennemsnitlige aarlige Indtægt 438 Kr.

Udgift.														Status.		
Føde (Belysn. og Vask iber.).	Beklædnings-gjenstande.	Møblement.	Tobak.	Brændevin.	Fornøjelser.	Slid paa Arbejdsredsk.	Skoleløn.	Syge- og Alderdomsfors.	Forsikring af Indbo.	Læge og Medicin.	Kgl. Skatter og Afgifter.	Kommune-skat.	Samlet Udgift.	Overskud.	Underskud.	Gjæld.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
(305) 250	25	"	"	8	"	"	"	"	"	"	"	1,33	(419) 364	"	"	100
(320) 270	60	"	12		15	"	"	"	"	"	20	10	(508) 458	52	"	"
(377) 161	"	"	11	"	"	"	"	"	"	"	8	6	(402) 186	"	49	3)
(363) 216	151	"	"	10	"	9	"	"	5	"	7	4	(613) 466	"	"	"

Gjæld paa Ejendommen. 3) Der er en forholdsvis betydelig Klatgjæld, hvis Størrelse Manden

14 Husmænd med Jord, som holde indtil 1 Ko og 4 Faar.

Mandens Indtægt.	Familiens samlede Indtægt.
1 mellem 400 og 500 Kr.	1 mellem 600 og 700 Kr.
7 — 300 - 400 -	4 — 500 - 600 -
3 — 200 - 300 -	7 — 400 - 500 -
1 — 100 - 200 -	2 — 200 - 300 -
2 under 100 Kr.	

Den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste ved Arbejderens Hovederhverv fandtes her at være 278 Kr.; Familiens gjennemsnitlige aarlige Indtægt 464 Kr.

6 Husmænd med Jord, som holde indtil 2 Køer og 5 Faar.

Mandens Indtægt.	Familiens samlede Indtægt.
1 mellem 300 og 400 Kr.	1 mellem 600 og 700 Kr.
2 — 200 - 300 -	3 — 500 - 600 -
3 — 100 - 200 -	2 — 400 - 500 -

Den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste ved Mandens Arbejde for Fremmede fandtes her at være 223 Kr.; Familiens gjennemsnitlige aarlige Indtægt 524 Kr.

10 Daglejere i en mindre Kjøbstad.

Mandens Indtægt.	Familiens samlede Indtægt.
1 mellem 600 og 700 Kr.	2 mellem 600 og 700 Kr.
3 — 500 - 600 -	2 — 500 - 600 -
1 — 400 - 500 -	5 — 400 - 500 -
4 — 300 - 400 -	1 — 300 - 400 -
1 — 200 - 300 -	

Den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste ved Arbejdernes Hovederhverv fandtes her at være 438 Kr.; Familiens gjennemsnitlige aarlige Indtægt 498 Kr.

I Markarbejdernes Indtægt ved Hovederhverv er medtaget Værdien af alt, hvad Arbejdsgiveren har ydet som kontraktmæssig Del af Lønnen f. Ex. Kosten til Arbejderen, Bolig, Brændsel, Fødekorn, Græsning til Kreaturer o. s. v.; i deres Familiers samlede Indtægt er foruden Mandens Indtægt baade ved Hoved- og Bierhverv, Kone og Børns Indtægt, Nettoudbytte af Jordbrug, ogsaa medregnet Værdien af Selvejerhusmænds Bolig — ansat til 30 Kr., hvor Renterne af Gjælden og Udgift til Reparation ikke naa denne Sum — og Værdien af det brugte Brændsel, ligeledes ansat til 30 Kr. Oplysningerne om de 10 Daglejere i en mindre Kjøbstad — jeg har i denne Sammenstilling ikke medtaget de industrielle Arbejdere — ere hentede fra min tidligere Undersøgelse: «Et Bidrag til Belysning af Kjøbstadarbejderes Vilkaar». Ogsaa her er enhver Indtægtsform medtaget.

Tabel III.

Markarbejderes Udgift til Føde (Belysning og Vask), heri medregnet Værdien af Mandens Kost hos Arbejdsgiveren samt af det fra Jordbruget leverede — sammenstillet med Kjøbstadarbejderes.

33 Indsiddere og Husmænd uden Jord.

Udgiften var hos	4	mellem	400 og	460 Kr.
— —	5	—	350 -	400 -
— —	20	—	300 -	350 -
— —	4	—	188 -	300 -

Det gjennemsnitlige aarlige Forbrug til Føde fandtes hos disse at være 332 Kr.

14 Husmænd med Jord, som holde indtil 1 Ko og 4 Faar.

Udgiften var hos	1	over	500 Kr.	
— —	1	mellem	450 og	500 Kr.
— —	1	—	400 -	450 -
— —	4	—	350 -	400 -
— —	4	—	300 -	350 -
— —	3	—	199 -	300 -

Det gjennemsnitlige aarlige Forbrug til Føde fandtes her at være 353 Kr.

6 Husmænd med Jord, som holde indtil 2 Køer og 5 Faar.

Udgiften var hos	2	mellem	400 og	460 Kr.
— —	2	—	350 -	400 -
— —	2	—	300 -	350 -

Det gjennemsnitlige aarlige Forbrug til Føde fandtes her at være 373 Kr.

10 Daglejere i en mindre Kjøbstad.

Udgiften var hos	1	mellem	550 og	600 Kr.
— —	1	—	450 -	500 -
— —	5	—	350 -	400 -
— —	3	—	300 -	350 -

Det gjennemsnitlige aarlige Forbrug til Føde fandtes her at være 383 Kr.

TABEL IV.

Den af 53 Markarbejderes Regnskab

	Familiens Størrelse.	Samlet Udgift.	Udgift pr. Individ.
Gjennemsnitsantallet af Personer er 4,9.	4 Personer	438 Kr.	109 Kr. 50 Ø.
	4 —	420 -	105 - " -
	6 —	484 -	80 - 67 -
	7 —	586 -	83 - 71 -
	3 —	559 -	186 - 33 -
	7 —	423 -	60 - 43 -
	6 —	420 -	70 - " -
	7 —	400 -	57 - 14 -
	4 —	385 -	96 - 25 -
	3 —	443 -	147 - 66 -
	3 —	356 -	118 - 66 -
	4 —	282 -	70 - 50 -
	5 —	504 -	100 - 80 -
	8 —	513 -	64 - 12 -
	4 —	435 -	108 - 75 -
	3 —	483 -	161 - " -
Indsiddere og Husmænd uden Jord.	4 —	450 -	112 - 50 -
	5 —	564 -	112 - 80 -
	5 —	442 -	88 - 40 -
	5 —	421 -	84 - 20 -
	6 —	413 -	68 - 83 -
	4 —	405 -	101 - 25 -
	3 —	397 -	132 - 33 -
	5 —	505 -	101 - " -
	4 —	478 -	119 - 50 -
	6 —	462 -	77 - " -
	8 —	302 -	37 - 75 -
	6 —	445 -	74 - 16 -
	4 —	443 -	110 - 75 -
	5 —	387 -	77 - 40 -
	5 —	436 -	87 - 20 -
	6 —	456 -	76 - " -
	3 —	424 -	141 - 33 -
	I Gjennemsnit pr. Individ		97 Kr. 66 Ø.

uddragne Udgift pr. Individ.

Familiens Størrelse.		Samlet Udgift.	Udgift pr. Individ.
Husmænd med Jord, som holde indtil 1 Ko og 4 Faar. Gjennemsnitsantallet af Personer er 5,0.	4 Pers.	595 Kr.	148 Kr. 75 Ø.
	7 —	580 -	82 - 86 -
	6 —	318 -	53 - " -
	4 —	413 -	103 - 25 -
	7 —	322 -	46 - " -
	5 —	520 -	104 - " -
	3 —	474 -	158 - " -
	4 —	538 -	134 - 50 -
	3 —	484 -	161 - 33 -
	4 —	471 -	117 - 75 -
	8 —	454 -	56 - 75 -
	3 —	473 -	157 - 66 -
	8 —	527 -	65 - 87 -
	4 —	474 -	118 - 50 -
I Gjennemsnit pr. Individ . . .			107 Kr. 73 Ø.
Med samme Gjennemsnitsantal af Personer som hos jordløse Markarbejdere			109 Kr. 93 Ø.
Husmd. m. Jord, som holde indtil 2 Køer og 5 Faar. Gjennemsnitsant. af Pers. er 5,8.	8 Pers.	653 Kr.	81 Kr. 62 Ø.
	5 —	541 -	108 - 20 -
	4 —	449 -	112 - 25 -
	3 —	508 -	169 - 33 -
	8 —	462 -	57 - 75 -
	7 —	628 -	89 - 71 -
I Gjennemsnit pr. Individ . . .			103 Kr. 14 Ø.
Med samme Gjennemsnitsantal af Personer som hos jordløse Markarbejdere			122 Kr. 28 Ø.

Ved Beregningen af disse Familiers samlede Udgift er medtaget Værdien af Mandens Kost hos Arbejdsgiveren; af de i Huset forbrugte, fra Jordbruget leverede Fødemidler; af fri Bolig eller Brændsel, hvor de ere en Del af Mandens Løn; af Selvejerhusmænds Bolig; af det forbrugte Brændsel (jfr. om de to sidste Poster Tab. II). Hos 10 Daglejerfamilier i en mindre Kjøbstad var Udgiften pr. Individ 100 Kr. 32 Ø. I disse Familier var imidlertid Gjennemsnitsantallet af Personer 5,6. Med det samme Gjennemsnitsantal som hos jordløse Markarbejdere vilde Udgiften pr. Individ hos Kjøbstadarbejderne være bleven 114 Kr. 65 Ø.

TABEL V.

Udgift til Føde for Manden alene og for de øvrige Medlemmer
Kosten hos

	Familiens Størrelse.	Udgift til Føde — fradraget Mandens Kost ude.	Udgift pr. Individ — Manden fradraget [1]).	Værdien af Mandens Kost ude.	Familiens samlede Udgift til Føde.	Mandens Kost ude udgjør i Procent deraf.
Indsiddere og Husmænd uden Jord.	4 Pers.	178 Kr.	54 Kr. 77 Ø.	150 Kr.	328 Kr.	46 pCt.
	4 —	182 -	56 - " -	150 -	332 -	47 —
	6 —	220 -	44 - " -	165 -	385 -	43 —
	7 —	295 -	49 - 16 -	165 -	460 -	36 —
	3 —	" -	" - " -	" -	307 -	" —
	7 —	176 -	29 - 33 -	165 -	341 -	48 —
	6 —	150 -	30 - " -	165 -	315 -	52 —
	7 —	140 -	23 - 33 -	165 -	305 -	54 —
	4 —	153 -	51 - " -	165 -	318 -	52 —
	3 —	" -	" - " -	" -	336 -	" —
	3 —	137 -	56 - 69 -	123 -	260 -	47 —
	4 —	" -	" - " -	" -	188 -	" —
	5 —	" -	" - " -	" -	400 -	" —
	8 —	300 -	40 - 45 -	111 -	411 -	27 —
	4 —	265 -	72 - 27 -	75 -	340 -	22 —
	3 —	197 -	98 - 50 -	165 -	362 -	46 —
	4 —	200 -	66 - 66 -	165 -	365 -	45 —
	5 —	260 -	61 - 18 -	150 -	410 -	37 —
	5 —	163 -	38 - 35 -	150 -	313 -	48 —
	5 —	160 -	40 - " -	165 -	325 -	51 —
	6 —	" -	" - " -	" -	300 -	" —
	4 —	150 -	46 - 15 -	150 -	300 -	50 —
	3 —	160 -	71 - 11 -	150 -	310 -	48 —
	5 —	231 -	57 - 75 -	165 -	396 -	42 —
	4 —	" -	" - " -	" -	345 -	" —
	6 —	196 -	39 - 20 -	165 -	361 -	46 —
	8 —	" -	" - " -	" -	204 -	" —
	6 —	190 -	36 - 19 -	145 -	335 -	43 —
	4 —	175 -	52 - 50 -	137 -	312 -	44 —
	5 —	120 -	30 - " -	165 -	285 -	58 —
	5 —	240 -	52 - 36 -	80 -	320 -	25 —
	6 —	" -	" - " -	" -	349 -	" —
	3 —	182 -	80 - 89 -	150 -	332 -	45 —
I Gjennemsn. pr. Individ . .			51 Kr. 11 Ø.	144 Kr.	73 Kr. 89 Ø.	44 pCt.

[1]) Det er dog kun, naar Manden har havt fast Arbejde og Kosten Arbejdsaaret rundt, at han helt er fradraget. Hvor dette ikke er Tilfælde, er der udregnet, hvor lang Tid han har havt Kosten hjemme, og han er da opført som en hertil nogenlunde

af Familien (pr. Individ) hos de Markarbejdere, som have havt Arbejdsgiveren.

	Familiens Størrelse.	Udgift til Føde — fradraget Mandens Kost ude.	Udgift pr. Individ — Manden fradraget[1]).	Værdien af Mandens Kost ude.	Familiens samlede Udgift til Føde.	Mandens Kost ude udgjør i Procent deraf.
Husmd. med Jord, som holde indtil 1 Ko og 4 Faar.	4 Pers.	337 Kr.	112 Kr. 33 Ø.	165 Kr.	502 Kr.	33 pCt.
	7 —	314 -	50 - 24 -	150 -	464 -	32 —
	6 —	" -	" - " -	" -	199 -	" —
	4 —	" -	" - " -	" -	290 -	" —
	7 —	" -	" - " -	" -	250 -	" —
	5 —	210 -	52 - 50 -	165 -	375 -	44 —
	3 —	208 -	92 - 44 -	143 -	351 -	41 —
	4 —	236 -	72 - 62 -	158 -	394 -	40 —
	3 —	190 -	84 - 44 -	143 -	333 -	43 —
	4 —	200 -	57 - 14 -	114 -	314 -	36 —
	8 —	212 -	29 - 24 -	150 -	362 -	41 —
	3 —	" -	" - " -	"	309 -	" —
	8 —	284 -	40 - 57 -	165 -	449 -	37 —
	4 —	266 -	74 - 23 -	82 -	348 -	24 —
I Gjennemsn. pr. Individ . .			66 Kr. 57 Ø.	143 Kr.	86 Kr. 1 Ø.	37 pCt.
Husmd. med Jord, som holde indtil 2 Koer og 5 Faar.	8 Pers.	381 Kr.	50 Kr. 24 Ø.	77 Kr.	458 Kr.	17 pCt.
	5 —	333 -	72 - 65 -	82 -	415 -	20 —
	4 —	250 -	66 - 67 -	55 -	305 -	18 —
	3 —	270 -	98 - 18 -	50 -	320 -	16 —
	8 —	" -	" - " -	" -	377 -	" —
	7 —	" -	" - " -	" -	363 -	" —
I Gjennemsn. pr. Individ . .			71 Kr. 93 Ø	66 Kr.	80 Kr. 79 Ø.	18 pCt.

svarende Brøkdel af et Individ. Selv de faste Arbejdere spise jo i Reglen hjemme Søn- og Helligdage, men den Fejl, der herved fremkommer i Beregningen af Udgiften pr. Individ, er saa lille, at vi her ikke behøve at tage Hensyn til den.

Tabel VI.

Procentforholdet af Markarbejderes vigtigste Udgifter sammenlignet med Kjøbstadarbejderes.

	Indsiddere og Husmd. uden Jord. (Gjennemsnitsant. af Pers. i Familien 4,9).	Husmd. med Jord, der holde indtil 1 Ko og 4 Faar. (Gjennemsnitsant. af Pers. i Familien 5,0).	Husmd. med Jord, der holde indtil 2 Køer og 5 Faar. (Gjennemsnitsant. af Pers. Familien 5,8).	Daglejere i en mindre Kjøbstad. (Gjennemsnitsant. af Pers i Familien 5,6).
Den gjennemsnitlige Totalindtægt.	438 Kr.	464 Kr. 6 pCt. større end hos jordløse Markarb.	524 Kr. 19,5 pCt. større end hos jordløse Markarb.	498 Kr. 13,5 pCt. større end hos jordløse Markarb.
Den gjennemsnitlige Totaludgift.	441 Kr. 0,7 pCt. større end Indtægten.	474 Kr. 2 pCt. større end Indtægten.	540 Kr. 3 pCt. større end Indtægten.	531 Kr. 7 pCt. større end Indtægten.
Den gjennemsnitl. Udgift til Føde (Belysn. og Vask)	332 Kr. 75 pCt. af Totaludg.	353 Kr. 74,5 pCt. af Totaludg.	373 Kr. 69 pCt. af Totaludg.	383 Kr. 72 pCt. af Totaludg.
Den gjennemsnitl. Udgift til Bolig og Brændsel.	60 Kr. {30 Kr 30 -} 13,5 pCt. af Totaludg.	65Kr. {35Kr.[1] 30 -} 13,5 pCt. af Totaludg.	90Kr. {60Kr.[1] 30 -} 16,5 pCt. af Totaludg.	82 Kr {40 Kr. 42 -} 15,5 pCt. af Totaludg.
Den gjennemsnitlige Udgift til Beklædningsgjenst.	35 Kr. 8 pCt. af Totaludg.	32 Kr. 7 pCt. af Totaludg.	56 Kr 10,5 pCt. af Totaludg.	31 Kr. 6 pCt. af Totaludg.
Den gjennemsnitlige Udgift til Tobak og Brændevin	9,5 Kr. 2 pCt. af Totaludg.	16 Kr. 3 pCt. af Totaludg.	12,5 Kr. 2 pCt. af Totaludg.	15,5 Kr. 3 pCt. af Totaludg.
Den gjennemsnitlige Udg. til Syge-, Alderdoms- og Indboforsikring	0,73 Kr.	1,64 Kr.	0,83 Kr.	8,21 Kr. 1,5 pCt. af Totaludg.
	98,5 pCt. af Totaludg.	98 pCt. af Totaludg.	98 pCt. af Totaludg.	98 pCt. af Totaludg.

[1]) I Udgift til Bolig er hos Selvejerhusmænd med Jord medtaget foruden Reparation og Forrentning af Gjæld paa Ejendommen tillige kgl. Skatter. Hvor de to første Poster ikke løbe op til 30 Kr, er Værdien af Bolig sat til denne Sum, ligesom hos Selvejerhusmænd uden Jord. At medtage kgl. Skatter og Forrentning af hele Gjælden — ogsaa den Del, der strengt taget kun vedkommer Jorden —, er naturligvis ikke ganske korrekt, hvor der kun er Tale om Udgift til Bolig. De her anførte Tal maa derfor tages med et vist Forbehold.

TABEL VII a.

Detaillerede Oplysninger om nogle Markarbejderfamiliers Udgift til Føde (Belysning og Vask).

Aarlig Udgift for en Familie paa 3 Voxne og 1 Barn. Indsidder. Samlet Indtægt 438 Kr.[1]). Manden har havt Kosten hos Arbejdsgiveren c. 9 Mdr. af Aaret.

Brød	62 Kr.	" Ø.
26 Pd. Smør à 60 Ø.	15 -	60 -
52 Pd. Fedt à 30 Ø.	15 -	60 -
9 Pd. Kaffe à 96 Ø. 13 Pd. Cichorie à 24 Ø. 13 Pd. Melis à 52 Ø.	18 -	52 -
Petroleum	2 -	98 -
Sæbe og Soda	4 -	16 -
Mælk	6 -	" -
3 Lpd. Flæsk	15 -	" -
5 Tdr. Kartofler	15 -	" -
Gryn og Mel	18 -	" -
Ost	4 -	" -
Salt og Svovlstikker	1 -	50 -
	178 Kr.	36 Ø.

Fra Haven faas Kaal, Gulerødder og lidt Kartofler.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 2 Børn. Indsidder. Samlet Indtægt 420 Kr. Manden har havt Kosten hos Arbejdsgiveren omtr. 9 Mdr. af Aaret.

Ugenlig		
3/4 Skp. Rug til Brød	1 Kr.	" Ø.
1 1/2 Pd. Smør	" -	85 -
6 Potter Mælk	" -	24 -
Gryn og Mel	" -	45 -
Sæbe og Soda	" -	10 -
Kaffe Cichorie Sukker	" -	24 -
1 Pægl Petroleum	" -	6 -
1 Pd. Flæsk	" -	40 -
	3 Kr.	34 Ø.
	173 Kr.	68 Ø.
Aarlig		
Kartofler (foruden dem, der faas fra Haven)	9 -	" -
	182 Kr.	68 Ø.

[1]) I den „samlede Indtægt" er paa Tabel VII og VI I medtaget Værdien af enhver Indtægtsform, Familien har havt, med Undtagelse af Kone og Børns mulige Kost ude.

TABEL VII b.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 5 Børn. Indsidder. Samlet Indtægt 585 Kr. Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren med Undtagelse af Søn- og Helligdage.

Ugenlig		
Gryn	1 Kr.	" Ø.
2 Pd. Mel	" -	26 -
1/8 Pd. Kaffe	" -	12 -
1/4 Pd. Cichorie	" -	6 -
1/4 Pd. Sukker	" -	14 -
1 Pægl Petroleum	" -	6 -
	1 Kr.	64 Ø.
	85 Kr.	28 Ø.
Aarlig		
5 Tdr. Rug	60 -	" -
10 Lpd. Flæsk	60 -	" -
Kartofler	12 -	" -
8 Pd. Smør i den Tid, da Koen[1]) er gold	6 -	" -
	223 Kr.	28 Ø.
Mælk og Smør af Koen, forbrugt i Huset, regnes til Værdi af	72 -	" -
	295 Kr.	28 Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 2 Børn. Husmd. uden Jord. Samlet Indtægt 385 Kr. Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren med Undtagelse af Søn- og Helligdage.

Ugenlig		
1 Pd. Smør	" Kr.	75 Ø.
10 Potter Mælk	" -	40 -
1/8 Pd. Kaffe	" -	12 -
1/4 Pd. Cichorie	" -	6 -
1/4 Pd. Sukker	" -	14 -
1 Pægl Petroleum	" -	6 -
1/4 Pd. Sæbe	" -	6 -
	1 Kr.	59 Ø.
	82 Kr.	68 Ø.
Aarlig		
4 Tdr. Rug	48 -	" -
Byg (til Gryn og Mel)	10 -	" -
1 1/2 Lpd. Flæsk	8 -	" -
Kartofler	5 -	" -
	153 Kr.	68 Ø.

Der avles en Del Kartofler i Haven.

[1]) Manden har som Del af Lønnen Græsning og Vinterfoder til 1 Ko og 4 Faar.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 3 Børn. Husmd. uden Jord. Samlet Indtægt 440 Kr. Manden har havt Kosten hos Arbejdsgiveren over 9 Mdr. af Aaret.

Brød	65 Kr.	" Ø.
26 Pd. Smør à 60 Ø.	15 -	60 -
26 Pd. Fedt à 30 Ø.	7 -	80 -
Gryn og Mel	9 -	" -
Ærter	1 -	" -
6½ Pd. Kaffe à 112 Ø. 13 Pd. Cichorie à 24 Ø. 13 Pd. Melis à 52 Ø.	17 -	16 -
Petroleum	2 -	98 -
13 Pd. Sæbe à 24 Ø. 13 Pd. Soda à 10 Ø.	4 -	42 -
2 Lpd. Flæsk	10 -	" -
½ Lpd. Fisk	1 -	50 -
4½ Td. Kartofler à 3 Kr.	13 -	50 -
Salt og Svovlstikker	1 -	56 -
Malt	10 -	40 -
Ost	4 -	" -
	163 Kr.	92 Ø.

Udbyttet af Haven (Kartofler, Kaal, Gulerødder) kan ansættes til en Værdi af 10 Kr. Familien modtager af og til Mælk i Gave.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 1 Barn. Husmd. uden Jord. Samlet Indtægt 439 Kr. Manden spiser hjemme hele Aaret.

Ugenlig		
3 Pd. Smør	2 Kr.	25 Ø.
4 Potter Mælk	" -	16 -
⅛ Pd. Kaffe	" -	12 -
¼ Pd. Cichorie	" -	6 -
¼ Pd. Sukker	" -	14 -
1 Pægl Petroleum	" -	6 -
	2 Kr.	79 Ø.
	145 Kr.	8 Ø.
Aarlig		
6½ Td. Rug	78 -	" -
Gryn og Mel	10 -	" -
10 Lpd. Flæsk	50 -	" -
Ost	39 -	" -
Kartofler	12 -	" -
Sæbe og Soda	2 -	" -
	336 Kr.	8 Ø.

Der er brugt meget Smør og Ost, fordi Manden ikke altid kommer hjem om Middagen, og derfor jevnlig hele Dagen igjennem kun nyder tør Kost.

Tabel VII c.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 2 Børn. Samlet Indtægt 592 Kr. Husmd. med Jord — der holdes 2 Faar. Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren med Undtagelse af Søn- og Helligdage.

Ugenlig		
Brød	2 Kr.	" Ø.
1 Pd. Smør og 1 Pd. Fedt	" -	90 -
Gryn og Mel	1 -	26 -
14 Potter Mælk	" -	56 -
2 Pd. Flæsk	" -	80 -
Ost	" -	30 -
1/4 Pd. Kaffe	" -	24 -
1/2 Pd. Cichorie	" -	12 -
1/2 Pd. Sukker	" -	28 -
Sæbe og Soda	" -	12 -
Petroleum	" -	10 -
	6 Kr.	68 Ø.
	347 Kr.	36 Ø.
Aarlig		
5 Td. Kartofler	15 -	" -
	362 Kr.	36 Ø.
Af Jordbruget haves Brød i 8 Uger og Mel i 1/2 Aar, som fradrages med	25 -	" -
Pengeudgift	337 Kr.	36 Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 5 Børn. Samlet Indtægt 628 Kr. Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 5 Faar. Manden spiser hjemme hele Aaret.

Ugenlig		
1/4 Pd. Kaffe	" Kr.	30 Ø.
1/2 Pd. Cichorie	" -	12 -
1/2 Pd. Puddersukker	" -	20 -
1/8 Pd. Kandis	" -	6 -
1/4 Pd. Sirup	" -	8 -
1/2 Pd. Sæbe	" -	12 -
Soda	" -	4 -
1 Pægl Petroleum	" -	6 -
Salt og Svovlstikker	" -	16 -
	1 Kr.	14 Ø.
	59 Kr.	28 Ø.
Aarlig		
10 Tdr. Rug	130 -	" -
Byg (Gryn og Mel)	20 -	" -
Ost	7 -	" -
Desuden leverer Jordbruget alt det i Huset forbrugte af Mælk, Smør, Flæsk, Kartofler — til Værdi af	147 -	" -
	363 Kr.	28. Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 5 Børn. Samlet Indtægt 550 Kr. Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 2 Faar. Manden spiser hjemme hele Aaret[1]).

Ugenlig	
Brød	1 Kr. 75 Ø.
2 Pd. Smør	1 - 20 -
1 Pd. Fedt	" - 30 -
2 Pd. Bygmel	" - 26 -
3 Pd. Byggryn	" - 39 -
1/2 Pd. Kaffe	" - 48 -
1/2 Pd. Cichorie	" - 12 -
3/4 Pd. Melis	" - 39 -
28 Potter Mælk	1 - 12 -
1/2 Pot Fløde	" - 24 -
Sæbe og Soda	" - 10 -
Petroleum	" - 6 -
1 Pd. Flæsk	" - 40 "
3/4 Skp. Kartofler	" - 30 -
Øl af 1/4 Skp. Malt	" - 25 -
Ost	" " 15 -
	7 Kr. 51 Ø.
Aarlig	390 Kr. 52 Ø.

Da hans Arbejde ude altid er Akkord paa egen Kost, faar han i den Tid (Sommeren) tør Kost til Frokost, Middag og Mellemmad — varm Mad om Aftenen.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 3 Børn. Samlet Indtægt 560 Kr. Husmd. med Jord — der holdes 2 Køer og 4 Faar. Manden har havt Kosten hos Arbejdsgiveren lidt over 5 Mdr. af Aaret.

52 Pd. Smør à 80 Ø.	41 Kr. 60 Ø.
Gryn og Mel	19 - 50 -
1 Skp. Ærter	3 - " -
13 Pd. Kaffe à 120 Ø. 13 Pd. Cichorie à 28 Ø. 13 Pd. Kandis à 60 Ø.	27 - 4 -
1825 Potter Mælk	91 - 25 -
13 Pd. Sæbe à 24 Ø. 26 Pd. Soda à 10 Ø.	5 - 72 -
10 Potter Petroleum	2 - 50 -
5 Pd. Talg	1 - 70 -
6 Lpd. Flæsk	30 - " -
Klipfisk	5 - " -
4 Tdr. Kartofler	12 - " -
Salt og Svolstikker	5 - 20 -
Malt	11 - " -
Ost	8 - " -
5 Tdr. Rug à 14 Kr.	70 - " -
	333 Kr. 51 Ø.

[1]) Schemaet fra denne Mand indkom for sent besvaret, hvorfor han ikke findes blandt de 53 Arbejdere, men jeg har dog medtaget den detaillerede Opgivelse af Udgiften til Føde.

TABEL VIII.

Detaillerede Oplysninger om nogle Arbejderfamiliers Udgift til Beklædningsgjenstande.

Aarlig Udgift for en Familie paa 3 Voxne og 1 Barn. Samlet Indtægt 438 Kr. Indsidder.

1 Par Benklæder til Manden	16 Kr.	„ Ø.
2 Skjorter til do.	4 -	„ -
1 Bluse til do.	2 -	„ -
	22 Kr.	„ Ø.

Konen holder Familiens Tøj vedlige, men forarbejder ikke meget nyt.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 4 Børn. Samlet Indtægt 484 Kr. Indsidder.

1 Par Benklæder til Manden	9 Kr.	„ Ø.
1 Vest til do.	3 -	„ -
1 Kjole af Bomuldstøj til hver af de 3 Børn	16 -	„ -
Lærred	6 -	„ -
	34 Kr.	„ Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 5 Børn. Samlet Indtægt 585 Kr. Indsidder. (Manden har som Del af Lønnen Foder til 1 Ko og 4 Faar.)

40 Alen Lærred	7 Kr.	„ Ø.
1 Lpd. Uld (af Faarene)	13 -	60 -
Væverløn til Vadmel, som Konen selv forarbejder	10 -	„ -
Syløn	12 -	„ -
Fodtøj til Familien	10 -	„ -
	52 Kr.	60 Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 6 Børn. Indsidder[1]). Der holdes 2 Faar.

12 Pd. Tvist à 90 Ø.	10 Kr.	80 Ø.
16 Alen Bomuldstøj à 50 Ø.	8 -	„ -
10 Alen farvet Vadmel à 200 Ø.	20 -	„ -
5 Tørklæder à 60 Ø.	3 -	„ -
3 Par Træsko til Voxne à 80 Ø.	2 -	40 -
5 do. do. til Børn à 50 Ø.	2 -	50 -
Til Underfoer, Sytraad, Hægter og Knapper	4 -	„ -
	50 Kr.	70 Ø.

Desuden er der til Familiens Beklædning brugt 5 Pd. Uld, som de to Faar, Manden holder, har afgivet. Husmoderen har forarbejdet Ulden til Strømper og Undertøj for Familien samt til Stoppegarn. Hun har ogsaa vævet de 12 Pd. Tvist og syet Linned af Lærredet.

Der er ikke udgivet noget for Syningen af de 16 Alen Bomuldstøj og 10 Alen Vadmel, da Mandens Søster, som er Skræderske, har syet det gratis. Hverken af Læderfodtøj eller af Hovedtøj er der kjøbt noget sidste Aar.

[1]) Af et Schema, der indkom saa sent besvaret, at det øvrige ikke kunde medtages.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 3 Børn.
Samlet Indtægt 440 Kr. Husmand uden Jord.

1 Pakke Tvist til Linned med Væverløn	12 Kr.	„ Ø.
12 Alen Bomuldstøj til Børnene à 45 Ø.	5 -	40 -
1 Sæt ny Vadmelsklæder har foruden Kartning, Spinding og Vævning, der er besørget hjemme, kostet	42 -	„ -
	59 Kr.	40 Ø.

Konen spinder, væver og syr det meste af Familiens Tøj.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 4 Børn.
Samlet Indtægt 449 Kr. Husmand med Jord.

1 Dragt af Bomuldstøj til hver af de to mindste Børn	8 Kr.	„ Ø.
1 Dragt af Hvergarn til hver af de to ældste Børn (Drenge)	16 -	„ -
2 Pakker Tvist	15 -	„ -
Skræderløn	4 -	„ -
	43 Kr.	„ Ø.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 3 Børn.
Samlet Indtægt 560 Kr. Husmand med Jord.

1 Pakke Tvist til Lærred	9 Kr.	„ Ø.
16 Alen Vadmel à 150 Ø.	24 -	„ -
12 Alen Hvergarn à 100 Ø.	12 -	„ -
10 Alen Bomuldstøj à 50 Ø.	5 -	„ -
	50 Kr.	„ Ø.

Konen sparer Familien for ikke saa faa Udgifter til Beklædning ved Kartning, Spinding og Syning.

Aarlig Udgift for en Familie paa 2 Voxne og 5 Børn.
Samlet Indtægt 628 Kr. Husmand med Jord.

Lærred til Linned og Lagener	50 Kr.	„ Ø.
Tøj til Manden og Drengene	52 -	56 -
do. til Konen og Pigebørnene	25 -	59 -
Sengetøj	12 -	30 -
Fodtøj	10 -	55 -
	151 Kr.	„ Ø.

At udfinde, hvor stor den aarlige Gjennemsnitsfortjeneste tør anses at være for vore Markarbejdere, er en ligesaa vanskelig som vigtig Opgave. Vi skulle først i Korthed omtale Resultaterne, hvortil de ere komne, der tidligere have forsøgt at løse den. Paa Grundlag af Ministeriets Undersøgelse ansætter Scharling den til at have været 370 Kr. for hele Landet i 1872; der er her Tale om Dagløn uden Kost, og der er forudsat 300 Arbejdsdage — lige mange Sommer og Vinter. Efter samme Beregning skulde den specielt for Aalborg Amt have været 336 Kr. i dette Aar. Falbe Hansen, som støtter sig til egne Undersøgelser, ansætter den i 1871 til c. 340 Kr. for hele Landet, og for Aalborg Amt til c. 336 Kr.; ogsaa her er det Dagløn uden Kost, men der er forudsat 330 Arbejdsdage, hvoraf 40 Høstdage. Naar vi reducere Falbe Hansens Beregning efter et Udgangspunkt af 300 Dage som det normale Arbejdsaar — hvilket Antal vistnok vil vise sig at komme Virkeligheden nærmere end 330 — og bibeholde deriblandt 40 Høstdage, saa faas der for Aalborg Amt, som jo særlig interesserer os her, en aarlig Gjennemsnitsfortjeneste af 300 Kr. i 1871, medens den, som ovenfor nævnt, skulde have været 336 Kr. i 1872. Dette giver en Forhøjelse af Daglønnen med 12 pCt., men Stigningen, der utvivlsomt har fundet Sted i dette Decennium, begyndte neppe saa tidlig. Et af Tallene maa altsaa være mindre korrekt, og vi foretrække da at holde os til det for 1872 opgivne, der støtter sig til Ministeriets righoldige Materiale.

Hvilket Resultat fremgaar nu af min Undersøgelse, der jo omfatter 1879 og 1880, to Aar, i hvilke der næppe har været nogen Svingning i Arbejdslønnen paa Landet? Af Tabel II vil man se, at den gjennemsnitlige Aarsfor-

tjeneste ved Mandens Hovederhverv er forskjellig hos Markarbejderne, eftersom de have Jord eller ikke. Hos Indsiddere og jordløse Husmænd fandt vi den at være 365 Kr.; hos Husmænd med Jord, der holde indtil 1 Ko og 4 Faar, var den 278 Kr., og hos dem, der holde 2 Køer og 2—5 Faar, 223 Kr. eller rettere 198 Kr., naar vi fradrage 1 (en Vejmand), der ikke hører til Markarbejdernes Klasse. De jordbrugende have, som det viser sig, i Gjennemsnit en betydelig mindre Indtægt ved Arbejde for Fremmede, der aftager i Forhold til som Kreaturholdet stiger. Dette afhænger ikke alene af, at de jo maa anvende nogen Tid paa deres egen Jord, naar de ikke ville kjøbe alt det Arbejde, denne fordrer, men beror nok saa meget paa, at de gjennem deres Jordbrug have faaet et Rygstød, som gjør en Del af dem utilbøjelige til at tage mindre vel lønnet Arbejde. Saaledes have de, der holde 2 Køer og 2—5 Faar, enten ikke søgt Vinterarbejde eller have hele Aaret igjennem holdt sig hjemme et Par Dage af Ugen; selv hvor Kreaturholdet er mindre, har det været Tilfælde, omend her langt sjeldnere. Ved en Sammenstilling af mine Resultater med de ovenfor anførte, maa vi altsaa blive staaende ved de jordløse Markarbejdere, da vi kun her ere sikre paa udelukkende at have at gjøre med Folk, der tage alt det Arbejde, de kunne faa. For disse var nu den gjennemsnitlige Fortjeneste 365 Kr. Som man vil erindre, har kun et lille Mindretal af dem arbejdet paa egen Kost, medens de for 1871 og 1872 opførte Summer referere sig til Dagløn uden Kost, men denne Omstændighed gjør intet til Sagen, hvis jeg har sat Værdien af Kosten nogenlunde rigtig (55 Ø. daglig), thi denne er overalt medregnet. Af større Betydning er det, at de tidligere Undersøgelser gaa ud paa at finde, hvad en almindelig kraftig

Arbejder kunde fortjene aarlig paa den Tid, medens der blandt mine findes 2, om hvem det er opgivet, at de paa Grund af deres Helbred kun kunde paatage sig lettere Arbejde, ja 1 har endog af den Grund aldeles ikke kunnet arbejde i fri Luft, men har maattet tjene sit Brød som Væver. Disse 3 maa altsaa først fradrages. Dernæst har jeg fradraget 2, som i det Aar, Undersøgelsen vedrører, ikke have været beskjæftigede med Markarbejde, nemlig Nr. 27 og Nr. 30. Den gjennemsnitlige aarlige Fortjeneste for de resterende 28 jordløse Markarbejdere, der for største Delen bo i Aalborg Amt, bliver da 391 Kr. Sammenlignet med den for dette Amt i 1872 udfundne, viser der sig en Stigning af 16 pCt. De sammenstillede Summer ere imidlertid endnu ikke ensartede. Ved de tidligere Undersøgelser har man nemlig, støttende sig til den fra en Række Sogne i et Amt opgivne Dagløn, udregnet, hvor meget den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste vilde blive, naar Arbejderne alle havde et bestemt Antal Arbejdsdage (300 eller 330). Men paa den anden Side er der ikke medtaget, hvad der herudover kan tjenes ved periodisk Akkordarbejde, som jo er højere lønnet — kun Falbe Hansen ansætter Fortjenesten herved gjennemsnitlig for hele Landet til 14 à 16 Kr., for Aalborg Amt til 6 Kr. aarlig —, ligesom der ogsaa kun synes at være Tale om Pengelønnen og ikke om andre Ydelser (Bolig, Brændsel, Græsning til Kreaturer o. s. v.), der jo for mange faste Arbejdere udgjøre en kontraktmæssig Del af Lønnen. I Modsætning hertil have flere af dem, der danne mit Materiale, delvist eller helt havt Akkordarbejde, og hos dem alle er enhver Form af Løn medregnet. Det var nu muligt, at mine Markarbejdere herved kunde være stillede endel gunstigere, uagtet de med Undtagelse af de faste ikke opvise et gjen-

nemgaaende Arbejdsaar af bestemt Længde, og at som Følge heraf Stigningen i Virkeligheden ikke var saa høj.

For at imødegaa denne Indvending og i det Hele komme Spørgsmaalets Løsning nærmere, har jeg søgt det besvaret ad en anden Vej. Jeg har nemlig samlet Oplysningerne om Højden af Dagløn med Kost, der findes spredte i mit Materiale, idet jeg udelukkende har holdt mig til Markarbejde i strengeste Forstand, og altsaa set bort fra Tørve-, Grøfte- og Mergelgravning, hvilket som besværligere Arbejde i Reglen medfører en ikke saa lidt højere Dagløn, naar det da ikke — hvad der er Regel — udføres paa Akkord. Ifølge Opgivelser fra 8 Sogne (deraf 7 i Aalborg Amt) skulde da Dagløn med Kost i Gjennemsnit have været 82 Ø. i Sommerhalvaaret og 49 Ø. i Vinterhalvaaret[1]), medens den i Ministeriets Materiale opgives for 1872 til respektive 76 Ø. og 41 Ø. i dette Amt.

---

[1])

Dagløn med Kost.

	Høst.	Sommer.	Vinterhalvaar.
Hørby Sogn	100 Ø.	75 Ø.	50 à 66 Ø.
Øls —	100 -	66 à 100 Ø.	35 à 50 -
Stenild —	100 -	66 à 100 -	50 à 66 -
Tostrup —	100 -	60 à 75 -	50 Ø.
Oue —	100 -	66 Ø.	33 -
Kornum —	100 à 130 Ø.	66 à 100 Ø.	50 à 66 Ø.
Rørbæk	80 Ø.		40 à 50 -
Valsgaard	70 -		50 Ø.

Høsten (Hø- og Kornhøst) er sat til 6 Uger; Daglønnen for Sommerhalvaaret er da i hvert Sogn udfunden ved at multiplicere den for Høsten opgivne Løn med $1^1/_2$ og den for Sommeren opgivne med $4^1/_2$, samt dividere den herved fremkomne Sum med 6. Hvor der for en enkelt af Aarstiderne er anført to Beløb, er deraf taget Middeltallet.

Gaa vi ud fra 300 Arbejdsdage — lige mange i Sommer- og Vinterhalvaaret — vilde den aarlige Pengefortjeneste ved denne Lønningsform i 1879—80 blive 196 Kr., i 1872 derimod kun 175 Kr., altsaa en Stigning af 12 pCt. Tages der Hensyn til, hvor meget Kosten i disse Aar er bleven dyrere, kommer man ogsaa paa denne Maade mindst op til 16 pCt., og man tør vel derfor gaa ud fra, at Stigningen næppe har været derunder.

Inden vi forlade Markarbejdernes Dagløn, turde det maaske være paa sin Plads at berigtige en Vildfarelse, hvori forskjellige have gjort sig skyldige, nemlig at den skulde være lige høj for den dygtige og den mindre dygtige. Jeg henviser i den Anledning til Opgivelserne fra de nævnte 8 Sogne, hvor man i de fleste Tilfælde vil finde anført en højere og en lavere Dagløn, og her er, vel at mærke, ikke Tale om Forskjellen mellem en gammel udslidt og en ung kraftig Arbejders Løn, men derimod om en Forskjel, der er betinget af, om Vedkommende er hurtig eller langsom, mere eller mindre flittig. Af alle Undersøgerne er dette Moment paa given Foranledning fremhævet med Undtagelse af en, hvis Svar gik ud paa, at Lønnen mere syntes at rette sig efter Arbejdsgiverens Hjertelag end efter Arbejderens Dygtighed. Muligt kan Hjertelaget i nogle Tilfælde blive Rettesnoren, nemlig overfor faste Arbejdere, der ere blevne gamle i Tjenesten hos en bestemt Arbejdsgiver, og her er det fuldt ud paa sin Plads; overfor Daglejere finder det næppe Sted i synderlig Omfang, hvad der heller ikke vilde være heldigt. At særlig det mere besværlige og tidt for Helbredet ugunstige Arbejde som Tørve- og Mergelgravning, naar det ikke udføres paa Akkord, indbringer en ikke saa lidt højere Dagløn end det almindelige Markarbejde, er allerede nævnt.

De faste Arbejdere have som Regel en bestemt aarlig Pengeløn foruden Kosten, i Lighed med ugifte Tjenestekarle. Ogsaa her er Lønnen meget forskjellig, og hvor den var lavest (under 140 Kr.), er det udtrykkelig angivet, at Manden anses for en mindre dygtig Arbejder, hvilket kun i et Tilfælde (af 4) beroede paa Alder og Svagelighed. Bortset fra denne sidste, har de faste Arbejderes Pengeløn været mellem 120 og 280 Kr. Men hertil kommer nu Værdien af det, som Arbejdsgiveren har ydet foruden Penge og Kost. Saadant er ingenlunde sjeldent; det har fundet Sted hos 8 af mine 15 faste Arbejdere. Formen herfor er forskjellig f. Ex. Bolig for en Familie, næsten altid med Have; Brændsel — enten saaledes at Arbejderen faar Tørvene leverede i sit Hjem eller selv maa skære dem —; Græsning til Kreaturer, fra et Par Faar til 1 Ko og 4 Faar, undertiden desforuden Vinterfoderet til dem; i sjeldnere Tilfælde visse Potter Mælk daglig o. s. v. Regnes Værdien af disse Ydelser med, kommer de faste Arbejderes Fortjeneste til at bevæge sig mellem 120 og 370 Kr. paa Arbejdsgiverens Kost. I Almindelighed gaar man jo ud fra, at deres Stilling skulde være bedst paa de større Herregaarde[1]), derefter hos Gaardmænd, og slettest hos de

---

[1]) Som Exempel paa, hvorledes faste Markarbejdere lønnes paa en større Herregaard, skal jeg meddele nogle Oplysninger fra en saadan her paa Egnen. Den aarlige Løn for fire gifte Arbejdere er følgende: 120 Kr., Bolig, bestaaende af 1 rummeligt Værelse med Udenomslejlighed, Brændsel (12000 Tørv), 10 Tdr. Korn (Rug og Byg), 1 Maanedsgris om Foraaret, 3 Potter Mælk daglig om Sommeren og 2 om Vinteren, 2 Skpr. Land Have, 1 Skp. Land i Marken til Kartofler — Arbejderen maa selv lægge og optage Kartoflerne, men faar anvist saa stort et Stykke af Husbondens egen Kartoffelmark. I det Hele kan Lønnen ansættes til en Pengeværdi af 375 à 400 Kr. Naar Konen har Evne og Villie dertil, kan hun ogsaa faa Markarbejde paa Gaarden til visse Tider af Aaret —

smaa Herremænd ɔ: Proprietærer paa Bøndergaarde. Maaske det som Regel holder Stik, men der er i alt Fald ikke faa Undtagelser. Saaledes er den bedst stillede af mine faste Arbejdere beskjæftiget paa en lille Herregaard.

Ved Akkordarbejde (Mergel-, Grøfte-, Tørvegravning, Dræning, Tærskning, Grusarbejde, Stenslagning o. s. v.) kan der, i alt Fald ved de tre først nævnte Arter af Arbejde, tjenes mellem 1,50 à 1,66 og 2 Kr. daglig, alt eftersom Akkorden lyder paa at være med eller uden Arbejdsgiverens Kost. Paa de fabriksmæssig drevne Moser kan en Families samlede Arbejde i fire Sommermaaneder indbringe 300 à 350 Kr. I 1872 opgaves den gjennemsnitlige daglige Fortjeneste ved Akkordarbejde at have været for Aalborg Amt 1,54 Kr.; det fremgaar ikke af Ministeriets Materiale, om det har været uden eller med Kosten.

For at faa et Overblik over Aarsfortjenesten ved disse tre forskjellige Arbejdsformer, skal jeg anføre de hyppigst opgivne Summer, heri medregnet Værdien af Kosten og andre Ydelser fra Arbejdsgiveren. Af jordløse Markarbejdere, der udelukkende eller hovedsagelig vare beskjæftigede med Akkordarbejde, have 6 af 8 opgivet mellem 375 og 400 Kr.; af dem, der arbejdede paa Akkord og Dagløn eller paa Dagløn alene — det sidste har kun været Tilfælde med faa —, have 7 af 10 opgivet mellem 361 og 390 Kr.; af faste Arbejdere have 10 blandt 15 opgivet mellem 305 og 425 Kr. Som Regel skaffer altsaa Akkordarbejde størst Fortjeneste — dog forholdsvis ikke saa stor,

---

Lugning af Rodfrugter og Kartoffeloptagning — og kan herved tjene omkring 50 Kr. Omend enkelte af de faste Arbejdere hos Gaardmænd komme nær op hertil, naar Værdien af Mandens Kost medregnes, saa er den her beskrevne Lønningsmaade dog langt at foretrække.

som man kunde have ventet —, derpaa Dagleje, og det faste Arbejde mindst. Forskjellen mellem de løse og de faste Markarbejderes aarlige Fortjeneste varierer efter Konjunkturerne. Den vil tiltage eller aftage med den stigende eller synkende Efterspørgsel efter Arbejde, da denne gjør Arbejdsaaret længere eller kortere for de løse Arbejdere. Ogsaa selve Arbejdslønnen vil vel hurtigere paavirkes af Konjunkturerne hos disse end hos hine.

Vi skulle nu se, hvorledes Forholdet stiller sig mellem Markarbejderes og Kjøbstaddaglejeres Fortjeneste ved deres Hovederhverv. Ved denne Sammenstilling maa vi af de tidligere anførte Grunde ogsaa holde os udelukkende til de jordløse Markarbejdere. Hos disse var jo den gjennemsnitlige Aarsfortjeneste 365 Kr. Summen bliver omtrent uforandret, naar vi fradrage de to, der i Aarets Løb ikke havde været beskjæftigede med Markarbejde; de svagelige derimod er der ingen Grund til her at fradrage, da der paa den anden Side ligeledes findes et Par, som Sygdom havde forhindret fra at arbejde en Tid af Aaret. Hos 10 Daglejere (faste og løse) i en mindre Kjøbstad fandt jeg den at være 438 Kr. (jfr. Tabel II), altsaa 20 pCt. større end hist. Men der maa lægges Mærke til, at de ikke faste Arbejdsmænd i Kjøbstaden havde langt vanskeligere ved at faa Arbejde i 1879, end de ikke faste Markarbejdere i 1879—80. Blandt 17, hørende til de sidste, har 1 havt Arbejde i 8 Maaneder af Aaret, 1 i 9 Maaneder, 3 i 10 Maaneder, 8 i 11 Maaneder — idet vi gaa ud fra, at Betegnelsen: «beskjæftiget næsten hele Aaret» kan sættes lig 11 Maaneder —, og 4 hele Aaret. Arbejdsaarets Længde skulde herefter i Gjennemsnit have været 10,8 Maaneder ɔ: 281 Arbejdsdage, naar der regnes 26 saadanne i hver Maaned. Blandt 5, hørende til de første, havde 2 havt

Arbejde i 8 Maaneder, 2 i 9 Maaneder, 1 i 10 Maaneder; i Gjennemsnit et Arbejdsaar paa 8,8 Maaneder ɔ: 229 Arbejdsdage. Selv om vi gaa ud fra, at Tallene maa tages med et vist Forbehold navnlig paa Grund af de løse Kjøbstaddaglejeres ringe Antal, saa er det dog utvivlsomt, at disse have havt et ikke saa lidt kortere Arbejdsaar. At der i et Aar som 1879 næppe kan have været større Forskjel end 20 pCt. paa Arbejdsmændenes gjennemsnitlige Fortjeneste i en mindre Kjøbstad og paa Landet, vil ogsaa vise sig ved at betragte Daglønnens daværende Højde hist og her. Markarbejdernes Dagløn med Kost fandt vi i Gjennemsnit at være 82 Ø. i Sommerhalvaaret og 49 Ø. i Vinterhalvaaret, hvilket for hele Aaret vilde blive 65 Ø. Da der imidlertid hos Kjøbstadarbejdere kun er Tale om Dagløn uden Kost, maa hist Værdien af Kosten (55 Ø.) lægges til; vi faa da at den bliver 120 Ø. I den mindre Kjøbstad var den for Daglejere udenfor Fabriksvirksomhed mellem 150 og 166 Ø. med et lille Tillæg i 3 Sommermaaneder; i Gjennemsnit fandt jeg den, Tillæget medregnet, at være 158 Ø. ɔ: omtrent 31 pCt. højere. Under gunstige Konjunkturer altsaa, hvor der er livlig Efterspørgsel efter Arbejde baade i By og paa Land, vil Forskjellen i den aarlige Fortjeneste — forudsat at Forholdet mellem Daglønnens Højde holdt sig uforandret, som den var i 1879 — kunne løbe op til mindst 30 pCt., thi da komme de løse Kjøbstaddaglejere fuldt ud med i Retning af Arbejdsaarets Længde, ja faa vel endog et Forspring for de løse Markarbejdere. Men under mindre gunstige Konjunkturer rammer Tilbageslaget i Efterspørgselen efter Arbejde hine langt stærkere end disse — Handelen ligesom Industrien bevæger sig jo langt mere i Spring end Agerbruget — og Følgen er da, at Forskjellen i den aarlige Fortjeneste synker ned til omkring 20 pCt. eller

derunder. Der er endnu et Punkt her, hvorpaa jeg ønskede at henlede Opmærksomheden. Vi have tidligere set, at Markarbejdernes Dagløn, skjøndt den sank noget i den sidste Del af Decenniet, endnu i 1879—80 skulde være omkring 16 pCt. højere end i 1872. For Arbejdsmændene i Kjøbstaden var derimod den Stigning paa 15 à 20 pCt., som indtraadte fra 1872 til 1874, atter næsten udslettet i 1879. Skulde dette maaske tyde paa, at Markarbejdernes Dagløn var uforholdsmæssig lav før Halvfjerdserne, men at dette Misforhold nu er noget rettet.

Naar Jordbrug fraregnes, har Indtægt ved Bierhverv ikke været almindelig, og er i alt Fald af ringe Betydning. Blandt 53 Markarbejdere have 12 opgivet en saadan, deraf hørte 9 til de jordløse. Indtægtens Størrelse var mellem 8 og 120 Kr., hyppigst mellem 8 og 25 Kr.; kun 3 opvise Beløb herud over, deraf er det største tjent ved Handel med færsk Fisk, som Manden kjører rundt med til nærliggende Landsbyer. Bierhvervet har navnlig bestaaet i Kurvebinding, Simesnoning, Soldsætning, Fletning af Halmløbe, Reparation af Skotøj, Fiskeri — altsaa væsenlig de samme, som fremgaa af Ministeriets Materiale. Blandt 22 Kjøbstadarbejdere (industrielle Arbejdere og Daglejere) fandt jeg hos 8 et Bierhverv; det indbragte her hyppigst mellem 9 og 50 Kr.

Ligesom Mandens Indtægt ved Hovederhverv viste sig at være meget forskjellig, eftersom han hørte til de jordløse Markarbejdere eller ikke, saaledes gjenfinde vi det samme Forhold ved Hustruens Indtægt. Blandt 33 jordløse Familier findes hun hos 26 opført med særskilt Erhverv, hos 13 var der herved tjent mellem 50 og 134 Kr., hos 13 mellem 6 og 40 Kr. Hvor almindeligt det her er, ses ogsaa deraf, at hun i 4 af de resterende 7

Familier har været forhindret fra at erhverve noget dels ved eget svageligt Helbred dels ved Pasning af et svagt Barn, og de samme Forhindringer anføres for flere af dem, der kun have tjent smaa Beløb. Blandt 20 jordbrugende Familier havde Hustruen kun hos 9 havt Indtægt ved Arbejde for Fremmede, og denne var endel mindre; hos 4 laa den mellem 50 og 70 Kr., hos 5 mellem 10 og 40 Kr. Dette staar vel i Forbindelse med, at hendes Tid her for endel er optaget ved Pasning af Kreaturer og Hjælp med Markarbejde. Indtægtskilden har hyppigst været Haandarbejde i Hjemmet, dog have 15 arbejdet ogsaa udenfor det. Men næsten gjennemgaaende have disse sidste kun søgt Beskjæftigelse til bestemte Tider af Aaret, nemlig Kartoffeloptagnings-, Tørve- og Høsttiden, hvormed ogsaa Beskjæftigelsens Art er givet; som Regel have de arbejdet paa Dagløn, næsten altid med Kosten. Hjemmearbejdet har været Vævning, Syning, Strikning, Spind og Vask; nogle have ogsaa havt en Indtægt ved Pasning af et Plejebarn eller et Fattiglem, som er optaget i Huset; en enkelt ved Biavl. De største Beløb ere tjente ved Vævning, Skrædersyning og Tørvearbejde. Hustruens Husflid, ved hvilken hun i mange Tilfælde sparer Familien for ikke faa Udgifter til Beklædningsgjenstande, skulle vi lejlighedsvis omtale senere. Hos Kjøbstadarbejdere fandt jeg, at hun baade sjeldnere og i mindre Omfang havde havt særskilt Indtægt. Det var her kun Tilfælde med omtrent Halvparten af Familierne, og med Undtagelse af 1 var det smaa Beløb mellem 15 og 45 Kr.

Af Ministeriets Undersøgelse fremgik det, at Markarbejderne i stort Omfang benyttede deres Børn før Konfirmationen til Vogtning af Kreaturer, dog sjeldent under

10 Aars Alderen. Mit Materiale peger henimod det samme. Naar vi se bort fra de 24 Familier, hvor der ikke var Børn over 10 Aar, finde vi, at de i 10 af de resterende 29 ere benyttede til Vogtning af andres Kreaturer, og desforuden er det af flere blandt de jordbrugende opgivet, at deres Børn have udført dette Hverv hjemme. Et Arbejde, hvori de ogsaa hyppig tage Del, er Tilberedningen af Familiens Brændsel (Tørv). Børnenes Indtægt har været fra 5 til 34 Kr. foruden Kosten hele Sommeren eller en Del af den; et Par have havt Kosten og Klædningsstykker. Af voxne Børn, som have Tjeneste ude eller ere hjemme, er der i 4 Tilfælde bidraget fra 32 til 52 Kr. til Familiens Underhold. Blandt 22 Kjøbstadarbejdere var der 5, hvis ukonfirmerede Børn havde tjent fra 7 til 58 Kr.

I disse Egne finder det jevnlig Sted, at Arbejderfamilierne endnu have en væsenlig Indtægtskilde, der skyldes en Forbindelse af Mand, Kones og Børns Arbejde, nemlig Jordbrug. Hvor det ikke er større end at der kan holdes indtil 1 Ko og 4 Faar, optræder det endnu som Bierhverv, men naar Kreaturholdet kommer op til 2 Køer og 2—5 Faar, bliver det i Reglen Hovederhvervet. Under alle Omstændigheder er det en Støtte for Familiens økonomiske Stilling, som Markarbejderne sætte stor Pris paa at erhverve, og man maa mangen Gang beundre den sejge Udholdenhed, ved hvilken det lykkes dem at arbejde sig frem til deres Ønskers Maal, selv om de ere begyndte med fuldstændig tomme Hænder. Det er jo nemlig det karakteristiske for Hedeamterne, at her kan den, der mangler Kapital til at kjøbe opdyrket Jord, dog ved Flid og Udholdenhed, blive jordbesiddende. Jordbruget medfører ogsaa den heldige Omstændighed, at det i Lighed med Haandarbejde sætter Hustruen i Stand til at bidrage

til Familiens Indtægt, uden at forsømme Hus og Børn, hvilket derimod nødvendigvis maa blive Følgen, naar hun i større Omfang skal arbejde paa Dagleje udenfor Hjemmet. Hvad der navnlig vil lægge Beslag paa hende, er nemlig Pasningen af Kreaturerne. Maaden, hvorpaa Nettoudbyttet af Jordbruget er beregnet, og Størrelsen, som dette har vist sig at kunne naa, skulle vi ikke komme tilbage til; det vil i saa Henseende være tilstrækkeligt at henvise til Tabel I og de oplysende Bemærkninger forud for denne. Her skal kun omtales de solgte Agerbrugsprodukter, forsaavidt Indtægten herved er opgivet. Korn opføres ikke som solgt, hvor der er Kreaturer, derimod Æg, Smør, Uld, Lam, Kalv, Gris. Beløbet, hvorfor der er solgt, ligger mellem 27 og 123 Kr. Det vilde jo være heldigst, om Markarbejderne vare saaledes stillede, at de havde Raad til selv at forbruge alt i Husholdningen, men Salg for mindre Beløb behøver dog ikke at medføre nogen følelig Indskrænkning i denne; det vil bero paa Familiens og Kreaturholdets Størrelse. Æg synes forholdsvis at afgive en ikke ringe Indtægt; de have indbragt mellem 5 og 24 Kr. Smør har indbragt mellem 3 og 25 Kr. (1 Ko) og 81 Kr. (2 Køer); de større Salg maa selvfølgelig formindske Smørforbruget i Huset — i Stedet bruges da Fedt —, men hvor meget, afhænger af det, som bringes ud af Koen. Dette er højst forskjelligt. Efter et paa Opfordring ført nøjagtigt Regnskab har af to faste Arbejdere paa en Herregaard, der hver holde 1 Ko, den ene i 1880 havt 30 Pd. Smør af sin, den anden 80 Pd.

Hvor stor Betydning et saadant lille Jordbrug har for en Arbejderfamilie, vil bedst fremgaa ved en Betragtning af den samlede Indtægt, sammenstillet med Mandens

Fortjeneste ved hans Hovederhverv. Tab. II oplyser herom følgende:

		Gjennemsnitlig aarlig Indtægt.	
		ved Mandens Hovederhverv.	for Familien.
Jordløse Markarbejdere		365 Kr.	438 Kr.
Jordbrugende	der holde indtil 1 Ko og 4 Faar	278 Kr. (24 pCt. mindre)	464 Kr. (6 pCt. større)
	der holde 2 Køer og 2—5 Faar	223 Kr. (39 pCt. mindre)	524 Kr. (19 pCt. større)

Naar man erindrer, at Konens Arbejde for Fremmede har givet en ikke saa lidt større Indtægt hos de jordløse end hos de jordbrugende Familier, medens Mandens Bierhverv og Børnenes Arbejde indbragte omtrent lige meget begge Steder, saa vil det ses, at Jordbruget udøver en væsenlig Indflydelse paa Familiens økonomiske Stilling. I Virkeligheden er denne maaske endnu større, end oven staaende Tal vise, eftersom vi have holdt os nær til Minimum ved Beregningen af Nettoudbyttet. Den samlede Indtægt, hvortil en Arbejderfamilie gjennemsnitlig naaede i 1872, findes ikke nærmere oplyst. Dog mener Scharling paa Grundlag af Ministeriets Materiale at kunne fastslaa med temmelig Sikkerhed, «at en Arbejderfamilie paa Landet, der ikke er jordbrugende, i 1872 næppe havde større Indtægt end alt i alt 500 Kr., og at den hyppigst vel var mindre». Skjøndt Daglønnen senere er steget endel, kan jeg endnu i 1879—80 tildels underskrive denne Udtalelse for Aalborg Amts Vedkommende. Blandt 33 jordløse Familier var hos 5 den samlede Indtægt over 500 Kr., hos 20 mellem 400 og 500 Kr., hos 8 under 400 Kr. I hvilket Forhold staar hertil Indtægten i en mindre Kjøbstad? For 10 Daglejerfamilier fandt jeg Gjennemsnittet at være 498

Kr. ɔ: omtrent 14 pCt. større, medens den gjennemsnitlige Fortjeneste ved Mandens Hovederhverv var 20 pCt. større her end hist. Der er altsaa forholdsvis en Fremgang i de jordløse Markarbejderes Stilling, som skyldes at Hustruen her har større Indtægt, thi Mandens Bierhverv og Børnenes Arbejde indbragte ikke synderlig mere paa Land end i By. Mellem Kjøbstaddaglejere og de jordbrugende Markarbejdere var der ikke stor Forskjel i Familiens samlede Indtægt; Gjennemsnittet var i Kjøbstaden lidt større end hos dem, der holdt indtil 1 Ko og 4 Faar, men lidt mindre end hos dem, der holdt 2 Køer og 2—5 Faar.

Inden vi gaa over til at betragte de enkelte Udgiftsposter, skal jeg med et Par Ord omtale Udgiftssiden i Almindelighed. Man vil paa Tabel IV finde udregnet, hvad Udgiften pr. Individ har været saavel hos jordløse og jordbrugende Markarbejdere som hos Kjøbstaddaglejere. For at en saadan Sammenstilling ikke skal blive vildledende, maa man imidlertid gaa ud fra et lige stort Gjennemsnitsantal af Personer i Familien. Jeg har derfor tilføjet, hvad Udgiften pr. Individ vilde være bleven, hvis Gjennemsnitsantallet overalt havde været det samme som hos jordløse Markarbejdere. Paa Tabel VI er der givet en Oversigt over, hvor mange Procent hver af de vigtigste Udgiftsposter gjennemsnitlig udgjør af Totaludgiften. Vi ville undersøge, hvorledes Forholdet stiller sig i saa Henseende mellem de jordløse Markarbejdere og Kjøbstaddaglejere. De fire Hovedposter: Føde (Belysning og Vask), Bolig og Brændsel, Klæder, Tobak og Brændevin have paa Land og i Kjøbstad opslugt næsten hele det udgivne Beløb; hist 98,5 pCt., her 96,5 pCt. Der er just ikke stor Forskjel paa det Procentantal, med hvilket hver enkelt af dem tager

Del i Totaludgiften, men nogen er der dog. Saaledes medgaar der paa Landet gjennemsnitlig flere Procent til Føde (3 pCt.) og til Klæder (2 pCt.) end i Byen, men til Gjengjæld færre Procent til Bolig og Brændsel (2 pCt.) samt til Tobak og Brændevin (1 pCt.).

Naar der spørges, hvilken Husleje Markarbejderne betale, maa Svaret jo søges hos Indsidderne. Den har bevæget sig mellem 20 og 40 Kr., hyppigst tæt omkring 30 Kr. Dette er nogenlunde overensstemmende med Resultatet, hvortil Ministeriets Undersøgelse førte i 1872, nemlig «at den i Reglen varierede mellem 20 og 32 Kr.», hvortil føjes, «at den omtrent var ens over hele Landet». For denne Sum kan der paa disse Egne lejes et lille Hus, thi Indsiddere opfattet i Ordets egenlige Forstand som Folk, der sidde til Leje i en eller to Stuer i et samtidig af en anden beboet Hus, kjendes ikke synderlig her; det finder nærmest kun Sted med nogle af de Arbejdere, der bo inde i selve Landsbyen. Med Bopælen følger i Reglen lidt Have. Hvor dennes Udbytte (Kaal, Grønt, Gulerødder, Kartofler) er vurderet, sættes Værdien heraf hyppigst til 10 Kr., hos et Par Selvejerhusmænd til 20 Kr., ja hos en enkelt af disse endog til 45 Kr. — her alene er det optaget som en Indtægtspost paa Regnskabet. Bopælen bestaar af 1 eller 2 meget sjeldent 3 Stuer med Udenomslejlighed; det sidste Antal findes vel kun hos Husmænd med Jord. Den karakteriseres snart som god eller ret god, snart som middelmaadig eller slet; den første Betegnelse falder i Reglen sammen med at Huset er nyt opført, den sidste med at det er gammelt. Efter mit Kjendskab til Markarbejdernes Bolig paa Hedeegnene, har dette Moment ogsaa en afgjørende Betydning. I de ny Huse vil man finde mangen en efter Forholdene god og

hyggelig omend lille Bolig, kun at Væggene ere tilbøjelige til længe at holde sig fugtige, naar de ere opførte af Kampesten, men paa den anden Side er dette et Bygningsmateriale, som gjør Lejligheden lun om Vinteren. De gamle Huse afgive derimod hyppig en i hver Henseende elendig Bolig, som med Nød og næppe holder Regn og Blæst ude. Mod Grunden, hvorpaa Huset er bygget, kan der tidt rejses berettigede Anker, men det er da ikke karakteristisk for Landet alene. Lavt til Loftet er der altid; dette i Forbindelse med vor Bondebefolknings Utilbøjelighed til at lukke Vinduer eller Døre op bevirker, at Luften derinde jevnlig er daarlig nok, især naar Familien er stor og Konen ikke særlig har Sans for Renlighed. Men i saa Henseende skal Markarbejderne just heller ikke kunne hente sig noget godt Exempel hos dem, hvor han naturlig er henvist til at søge det, nemlig Gaardmændene; hos mange af disse er Luften langtfra saa god, som den burde og her ogsaa kunde være. Lergulv er almindelig i de gamle Boliger, men heller ikke det er Arbejderklassen ene om; under lignende Forhold finde vi det her paa Egnen i Forstuen hos mange Gaardmænd — Stadsstuen har derimod Bræddegulv. Der er i det Hele ikke noget Spring, omend nok nogen Forskjel, mellem Markarbejderens og Gaardmandens Bolig, naar man paa begge Sider vil sammenligne de ny og de gamle med hinanden; den sidstes Værelser ere jo endel større, men hvad han har udover to, kunde han for den Sags Skyld gjerne undvære, da de i alt Fald kun benyttes ved meget højtidelige Lejligheder. Det er derfor intet Under, at vi endnu mindre finde synderlig Forskjel mellem den jordløse og den jordbrugende Arbejders Bolig. I en mindre Kjøbstad fandt jeg Huslejen for Daglejere hyppigst at ligge mellem 30 og 50 Kr. De

ny Boliger ere her i Gjennemsnit næppe bedre end paa Landet, om de end udenfra kunne tage sig mere pyntelige ud, derimod finder man i Kjøbstaden færre gamle Rønner benyttede til Bolig.

I Sammenhæng med denne ville vi med det samme omtale Møblementet. Der er kun hos 3 Markarbejdere anført nogen Udgift hertil, og det har været smaa Beløb, hvilket vistnok fuldkommen stemmer med Virkeligheden. Sagen er nemlig, at deres Møblement er meget tarveligt; herpaa gaa næsten alle Besvarelserne ud, kun om 1 anføres, at det efter Mandens Stilling er godt. Som Regel bestaar det kun i en Seng, et Bord, en Bænk, et Par Træstole, en Dragkiste eller Klædeskab, et primitivt Uhr og en Vugge, hvis der er smaa Børn. Dette anskaffes nu saa godt som strax, naar Familien sætter Bo, hvis Manden ikke forfærdiger en Del af det selv, men under alle Omstændigheder foretager han i Reglen senere de nødvendige Reparationer. Det øvrige Husgeraad staar i Forhold hertil. Det eneste Punkt, hvorpaa der forholdsvis anvendes nogen Luxus, er Opredningen af Sengen, hvad der er et for vor Almue gjennemgaaende Træk. De fleste ere derfor rigelig udstyrede med Sengeklæder, men Udgiften hertil skjuler sig hyppigst under Beklædningsgjenstande. Den Evne, man dog af og til finder hos Daglejeren i Kjøbstaden til at pynte lidt op i Stuen med Smaating, synes næsten fuldstændig at mangle hos Arbejderen paa Landet. Dennes Sans for det dekorative naar sjeldent højere end til et Par vantrevne Blomster i Vinduet og paa Væggen et Par Billeder, mod hvis Motiv der intet kan indvendes — det er som oftest religiøst — men desto mere mod Udførelsen, samt nogle Gravvers over Afdøde, der ere saa slette, at de langtfra ere Rammen om dem værd. Alligevel er der

stor Forskjel paa det Indtryk, man faar af Markarbejdernes Bolig. Hvor Husmoderen er proper og ordenlig, saa at alt er renlig holdt og paa sin Plads, kan selv en saaledes møbleret Stue, naar den da er lys og nogenlunde rummelig, faa et ret hyggeligt Præg; men det modsatte er rigtignok jevnlig Tilfælde. Der skal imidlertid ogsaa, navnlig hvor der er en stor Børneflok, en i Ordets egenlige Forstand beundringsværdig Orden og Renlighed til at holde Uhygge borte fra en Stue, der maa fungere i næsten alle mulige Egenskaber. Og udsøgt Renlighed er nu engang ikke noget Særkjende for vor Almue, ligesaa lidt som overhovedet for Nationen; den holder vel her nogenlunde Middelvejen som i mange andre Retninger. At Markarbejderne langt mindre end Kjøbsstadarbejderne forstaa at pynte lidt op med smaa Midler, er forsaavidt forklarligt nok, som de første ogsaa her savne Exemplets Paavirkning. Af Gaardmændene kunne de i saa Henseende ikke lære noget, thi disse mangle her paa Egnen i en forbausende Grad den nævnte Evne. Arbejderens Møblement og faa Dekorationsgjenstande ere, omend i en lidt tarveligere Stil, dog en tro Kopi af Gaardmandens.

Udgiften til Brændsel har været meget forskjellig, fra 0 til 40 Kr. Aarsagen hertil er ikke vanskelig at paavise, idet Markarbejderne kun bruge Tørv og noget Lyng, og paa disse Brændselsmaterialier er der i Reglen ingen Mangel her. Mange af de jordbrugende have Tørvejord paa deres egen Lod, og for disse vil der altsaa ingen Udgift blive, da Familien i saa Tilfælde selv udfører Arbejdet ved Tørvenes Tilberedning. Men selv under andre Forhold faa Arbejderne mangen Gang deres Brændsel uden synderlig Bekostning i Penge. De kjøbe nemlig for nogle Kr. et Stykke Tørvejord, som de maa grave i

et vist Omfang og Dybde; Arbejdet herved udføres i Almindelighed Søn- og Helligdage af Manden i Forbindelse med Kone og Børn, og hvis Hjemkjørselen af Tørvene ikke ydes helt gratis, kunne de dog let faa en eller anden Gaardmand til at paatage sig den, mod at Konen til Gjengjæld gjør et Par Dages Arbejde i Katoffeloptagningstiden. Herved fremkomme de mange smaa Beløb paa 4 à 20 Kr., der ere opgivne som Udgift. Da der jo imidlertid ligger en Biindtægt skjult i Besparelsen, som fremkommer ved at Familien selv tilbereder Tørvene, har jeg anset det for rigtigst at sætte Brændselet til 30 Kr., naar der var givet mindre ud end denne Sum, og det saavel hvor der har været Tale om at finde den samlede Indtægt og Udgift (Tabel II og IV), som ved Beregningen af de vigtigste Udgifters Procentforhold (Tabel VI). En Sag for sig er det naturligvis, om Arbejdsgiveren som Del af Mandens Løn har ydet ham frit eller delvist frit Brændsel. I de Sogne, hvor der er knapt med Tørvejord og Tørvene maa kjøbes færdige, bliver Udgiften mellem 25 og 40 Kr., hyppigst dog tæt omkring 30 Kr. Forbruget har været 6000 à 14000 Stkr. Tørv, oftest 10000; det sidste Antal kan nok slaa til, da der bruges Lyng til Hjælp i Kjøkkenet og det eneste Værelse, der holdes opvarmet til Stadighed, jo ikke er stort. I alt Fald vil man som Regel finde Arbejderens Stue lun og varm; det er noget, han sætter Pris paa, maaske han endog vurderer Varmen lidt for højt paa Bekostning af den gode Luft. For Daglejere i Kjøbstaden laa Udgiften til Brændsel hyppigst mellem 40 og 50 Kr., næsten aldrig under 40 Kr.

Vi vende os nu til en Post paa Arbejdernes Budget, der alene opsluger $^3/_4$ Del af Totaludgiften, nemlig Føde, heri medregnet Belysning og Vask. Tabel III viser os, at den gjennemsnitlige aarlige Udgift hetil er mindst hos

jordløse Markarbejdere (332 Kr.), stiger hos de jordbrugende med Kreaturholdets Størrelse (353 til 373 Kr.), men naar selv ikke hos disse den, jeg fandt hos Daglejere i en mindre Kjøbstad (383 Kr.). Derimod aftager Procentantallet, som denne Udgift udgjør af Totaludgiften omtrent i samme Orden (jfr. Tabel VI); det er størst hos jordløse Markarbejdere (75 pCt.), derpaa kommer jordbrugende med indtil 1 Ko og 4 Faar (74,5 pCt.), saa Kjøbstaddaglejere (72 pCt.), og endelig jordbrugende Markarbejdere med 2 Køer og 2—5 Faar (69 pCt.). Vi skulle nu se, hvorledes Minimum og Maximum samt de hyppigst opgivne Beløb stille sig hos disse forskjellige Arbejdere.

	Jordløse Markarb.	Jordbrugende do., der holde		Kjøbstaddaglejere.
		indt. 1 Ko og 4 Faar.	2 Koer og 2 – 5 Faar.	
Minimum	188 Kr.	199 Kr.	305 Kr.	300 Kr.
Maximum	460 -	502 -	458 -	570 -
Hyppigst opg.	300—365 -	309—394 -	320—415 -	300—390 -
	(af 23 blandt 33)	(af 8 blandt 14)	(at 4 blandt 6)	(af 8 blandt 10)

Som Resultat af min Undersøgelse af Kjøbstadarbejderes Levemaade mente jeg at kunne fastslaa, «at en Familie i en mindre Kjøbstad ikke kunde i 1879 komme synderlig under 300 Kr. i sin Udgift til Føde, hvis denne ikke skulde reduceres til Brød, Fedt, Flæsk, Kartofler, Kaffe og Vandmad, i alt Fald naar der var et Par Børn og endnu mindre da ved større Familier». Med dette for Øje skulde man antage, at Markarbejdernes Levemaade var nogenlunde taalelig, thi blandt 53 fandtes der kun 7, hvor Udgiften var under 300 Kr., og deraf have de to paa Grund af svagt Helbred havt en abnorm lille Indtægt. Det ser jo ret lovende ud, især da et Par af de vigtigste Næringsmidler ere noget billigere paa Landet end i Kjøbstaden. Med Mel og Gryn er det saaledes Tilfælde, forsaavidt de kjøbes paa Mølle; fremdeles med Brød, naar

det bages hjemme, og dette finder Sted ikke alene hos Husmænd med Jord, men hos en stor Del af Indsidderne her paa Egnen. Sagen er vel ogsaa, at Levemaaden kunde være ret god, hvis de ovenfor anførte Beløb vare brugte til hele Familiens Underhold. Men det ere de ingenlunde, thi de ere fremkomne ved at medregne Værdien af Mandens Kost hos Arbejdsgiveren, og den tager hos mange Broderparten af Beløbet. Herved forandres Forholdet betydelig til det værre, hvilket fremgaar ved at kaste Blikket paa Tabel V. Denne viser, at af 53 Markarbejdere have kun 14 spist hjemme hele Aaret, deriblandt af 33 jordløse kun 8. Fremdeles at Mandens Kost udenfor Hjemmet hos de jordløse udgjør i Gjennemsnit 44 pCt. af den hele Udgift til Føde, ja hos nogle endog naar op indtil 58 pCt. At Manden for sit Vedkommende bruger saa mange Procent af Beløbet, kan endda gaa ved Familier paa 3 højst 4 Personer, naar Indtægten er forholdsvis god og der saaledes kan anvendes nogenlunde rundeligt til den øvrige Families Underhold. Men rent galt bliver det ved store Familier med en mindre Indtægt. Her stiller Forholdet sig saa abnormt, at medens Mandens Kost repræsenterer en Værdi af omkring 165 Kr., bliver Udgiften til Føde pr. Individ for den øvrige Familie 23 à 40 Kr.[1]). Det Mislige ved denne Lønningsmaade er navnlig fremtraadt

---

[1]) Til Sammenligning kan anføres, at kun hos 2 af 10 Daglejerfamilier i Kjøbstaden var Udgiften pr. Individ under 65 Kr. og selv da over 50 Kr. Ved Resultatet, hvortil vi kom for Markarbejdernes Vedkommende, maa det imidlertid bemærkes, at hyppig har 1 à 2 af Børnene havt Kosten ude hele Sommeren, ligesom undertiden Konen i Høsttiden. Herved stiller Forholdet sig jo lidt mindre ugunstigt, men der kunde vanskelig tages Hensyn hertil ved Beregningen, da det vilde have gjort den altfor indviklet. Synderlig Betydning faar det heller ikke.

hos de jordløse Markarbejdere, hvor der blandt 25 Familier findes 8 med en Udgift til Føde af 40 Kr. og derunder pr. Individ — Manden fraregnet; mindre derimod hos de jordbrugende, hvor der blandt 14 kun findes 2 saaledes stillede Familier. Naar man ser paa de Beløb, som Kone og Børn i saadanne Tilfælde have at bruge til Føden, bliver det forklarligt, at de paa Grund af svagt Helbred daarlig stillede Arbejdere — hvor Udgiften pr. Individ ikke er synderlig større, selv om Manden har spist hjemme — virkelig have kunnet existere uden for største Delen at blive fødte af Fattigvæsenet. Hvorledes Kosten imidlertid er under disse Forhold, skulle vi strax faa at se.

Kan denne for Arbejderens Familie saa uheldige Lønningsmaade da ikke forandres; ligger der i Forholdenes egen Natur noget, som umuliggjør det? Som Svar herpaa vil der vel blive henvist til, at naar Arbejderen bor længere bortere fra Arbejdsstedet f. Ex. 1/4 Mil, kan han ikke gaa til sit Hjem om Middagen, da det vilde medtage hele eller største Delen af Hviletiden; enten maa han spise hos Arbejdsgiveren eller leve paa tør Kost indtil Aften. Og selv om han var beskjæftiget tæt ved sit Hjem, vilde det f. Ex. i Høsten ikke nytte ham at søge dertil, da ogsaa Konen paa den Tid jevnlig har Arbejde ude. Men er det da umuligt at arbejde paa tør Kost hele Dagen? Der findes dog, især i de større Byer, mangen Forretningsmand, hvis Beskjæftigelse holder ham bunden indtil Kl. 6—7, saa at han ikke før den Tid kan spise hjemme; hvorfor kunde Markarbejderne ikke gjøre det samme? Der indvendes, at det er en anden Sag med legemligt Arbejde, da Kræfterne ikke ville slaa til i Længden, naar Hovedmaaltidet skydes ud til Dagens Slutning, ikke at tale om det ubehagelige herved. Jeg skal her kun henvise til, at

denne Levemaade ingenlunde er sjelden paa andre Egne, ligesom der ogsaa i mit Materiale vil findes nogle Arbejdere, for hvem det ikke har været umuligt at gjennemføre den. Men bagved det Hele ligger den Opfattelse, at Manden ikke kan være tjent med at arbejde paa den Kost, som hans Familie maa lade sig nøje med. Det vil derfor holde haardt at faa Lønningsmaaden «med Kosten» forandret, men den medfører saa store Misligheder, at det er en Nødvendighed for Arbejdsgiverne alvorlig at bestræbe sig herfor.

Naar der spørges om Næringsmidlerne, hvoraf Markarbejdernes Føde bestaar, og om hvorledes den er sammensat, maa Svaret blive forskjelligt, afhængigt af om de have Kosten hos Arbejdsgiveren eller ikke, og om de ere jordløse eller jordbrugende. Jeg henviser i saa Henseende til de detaillerede Regnskaber over Udgiften til Føde paa Tabel VII, ved hvilke det imidlertid maa erindres, at det lille Tilskud, som Husholdningen modtager fra Haven, ikke er medregnet. I Almindelighed kan man vel gaa ud fra, at Kosten ikke alene er rigelig men ogsaa ret hensigtsmæssig sammensat hos de jordbrugende samt tildels hos de jordløse, der spise hjemme. Her er dog forudsat, at der ikke er Tale om svagelige eller mindre flittige Mænd, hvis Indtægt gaar endel under det Normale, ligesaa lidt som om Familier, hvor Gjennemsnitsantallet af Personer er langt over Normen (4). I disse Tilfælde ligesom hos de fleste jordløse Familier, hvor Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren, stiller Sagen sig anderledes. Ikke dog at forstaa, som om de Paagjældende led Sult; Kvantiteten af Føden er vist endnu nogenlunde rigelig, men enkelte Næringsmidler faa altfor meget Overvægten paa de andres Bekostning, der bliver ikke tilstrækkelig Afvexling i Sam-

mensætningen og denne derfor mindre heldig. Jeg skal paavise dette lidt nærmere. I de jordbrugende Familier nydes der forholdsvis meget Mælk; Forbruget af Smør er hos enkelte rigeligt og synes altid at være tilstrækkeligt, især naar man tager i Betragtning, at der ved Siden heraf jevnlig anvendes Fedt; Flæsk forbruges hos mange i større Omfang, af Ost endel, ligesaa af hjemmelavet Øl; Fløde saavel som Æg anvendes langt almindeligere i Husholdningen, end det fremgaar af Regnskaberne; af røget Faarekjød nydes der ikke saa lidt, hvad der ikke er specielt nævnet i Regnskaberne, derimod meget sjeldent færsk Kjød; Klipfisk er forbrugt i nogle Husholdninger, ligeledes færsk Fisk, hvor denne er let at erholde. Desforuden Brød, Gryn og Mel, Kartofler, Kaffe, Cichorie, Sukker — The synes at være sjeldnere —, Ærter og Kaal. Denne Levemaade ligger Gaardmændenes nær, dog at selvfølgelig Arbejderen maa tage det mere sparsomt især paa de dyrere Artikler; i Besvarelserne er det ogsaa for enkeltes Vedkommende anført, «at de leve omtrent som Gaardfolk her paa Egnen». Hos de jordløse Familier, hvor Manden spiser hjemme, slaas der stærkt af paa Forbruget af Mælk, mindre paa Flæsk, medens Smør, Fedt og Ost synes at blive brugt i samme Omfang; Øl har jeg ikke her fundet opgivet; der bruges næppe Fløde eller Æg og røget Faarekjød kun, forsaavidt de holde Faar, hvad der jo er Tilfælde med enkelte af dem. De øvrige ovenfor nævnte Næringsmidler indtræde i omtrent uforandret Maalestok i Forbruget. Hos de fleste jordløse Familier, hvor Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren, kjøbes der kun lidt Mælk, hos en enkelt er der ikke opgivet nogen Udgift hertil, men ved Siden heraf er det i flere Tilfælde anført, at de af og til faa Mælk i Gave; Forbruget af Smør er stærkt

indskrænket eller det er for en stor Del erstattet af Fedt; Flæsk bruges der mindre af ligesom ogsaa af Ost; Luxusartikler som Æg og Fløde ere naturligvis forsvundne, ligesaa Øl; af Mel og Gryn er Forbruget hos enkelte betydelig forøget, idet Vandmad maa erstatte Mælkemad, hos andre tvertimod endel formindsket, idet tør Kost bliver overvejende; paa Kaffe og Sukker, ja selv paa Cichorie spares der; Brød bruges mindst i lige saa stort, Kartofler næsten altid i større Omfang end hos de jordbrugende med lige stor Familie.

Mellem de faste og de løse Kjøbstaddaglejere findes der i Perioder, hvor Efterspørgselen efter Arbejde er ringe eller middelmaadig, en lignende Forskjel i Kaar og altsaa ogsaa i Levemaade, som der til Stadighed findes mellem de jordbrugende og de jordløse Markarbejdere. Stille vi de detaillerede Regnskaber over Udgiften til Føde paa Landet overfor dem, jeg i 1879 samlede i en mindre Kjøbstad — med Udelukkelse af industrielle Arbejdere —, viser det sig, at de faste Daglejere her levede omtrent ligesaa godt som de jordbrugende Markarbejdere. Vel er i Kjøbstaden Forbruget af Mælk mindre og Luxusartikler (Æg og Fløde) næsten ukjendte, men til Gjengjæld nydes der af og til færsk Kjød, hvad der er meget sjeldent paa Landet, og det ikke alene hos Arbejderen men endog hos Gaardmanden. Paa den anden Side levede de løse Daglejere næppe saa godt som de jordløse Markarbejdere, hvor Manden spiser hjemme, men rigtignok ikke saa lidt bedre end de fleste af de Familier, hvor han har Kosten hos Arbejdsgiveren. I Henseende til deres Levemaades Godhed kunne de maaske ordnes paa følgende Maade: jordbrugende Markarbejdere, især naar de holde mere end 1 Ko; faste Kjøbstaddaglejere; jordløse Markarbejdere, hvor

Manden spiser hjemme; løse Kjøbstaddaglejere — for disses Vedkommende dog kun paa Tider, hvor der ikke er stærk Efterspørgsel efter Arbejde, thi i modsat Tilfælde komme de op ved Siden af de faste; jordløse Markarbejdere, hvor Manden har Kosten hos Arbejdsgiveren.

Det kunde endelig have sin Interesse at se, hvilken Forskjel der er mellem det aarlige Gjennemsnitsforbrug, som Falbe Hansen fandt i 1872 for jordløse Markarbejdere paa Sjælland og Lolland, og det jeg i 1879—80 har fundet for saadanne i jyske Hedeamter. Falbe Hansen støtter sig til 5 à 6 Regnskaber fra Indsidderfamilier paa 2 Voxne og 2 Børn; jeg har 6 Regnskaber fra Indsiddere og Husmænd uden Jord, omtrent med det samme Personantal i Familien. Hvor kun Udgiften var opgivet, har jeg ved Hjælp af Aarets Pris udregnet Forbrugets Størrelse; ved Bygmel og Byggryn har jeg maattet tage det paa Slump, idet jeg gik ud fra, at der af Udgiften hertil, som i Reglen opføres samlet, faldt $^2/_5$ paa Mel og $^3/_5$ paa Gryn, hvilket Forhold et enkelt af Regnskaberne udviste.

	Sjælland og Lolland (1872)	Jyske Hedeamter (1879—80).
Mel — for største Delen Rugmel	1,350 Pd.	1,097 Pd. { 1023 Pd. Rugmel + 74 Pd. Bygmel)
Byggryn	150 —	111 —
Kartofler	30 Skpr.	36 Skpr.
Ærter	3 —	
Mælk	500 Ptr.	298 Ptr.
Ost	38 Pd.	44 Pd.
Smør og Fedt	100 —	82 —
Flæsk og Kjød (mindst $^2/_3$ Flæsk)	150 —	80 — (Flæsk)
Klipfisk	10 —	
Salt	1 Skp.	
Brændevin	35 Ptr.	18 Ptr.
Kaffe	12 Pd.	7 Pd.
Cichorie	11 —	13 —
Kandis	12 — }	13 —
Puddersukker	6 — }	
Olie og Lys for omtr.	8 Kr.	6 Kr.
Sæbe	12 Pd.	12 Pd.
Soda	12 —	12 —

Som man ser, er der kun Overensstemmelse i Forbruget af Sæbe og Soda. Falbe Hansen fandt større Forbrug af Mel, Gryn, Mælk, Smør og Fedt, Flæsk og Kjød, Brændevin, Kaffe, Sukker; jeg derimod af Kartofler, Ost og Cichorie. Dog træder Forskjellen kun stærkere frem ved Mælk, Flæsk, Brændevin og Kaffe. Den er imidlertid intetsteds større, end at den kan finde sin Forklaring deri, at Falbe Hansens Indsiddere maaske alle have arbejdet paa egen Kost — et Forhold, der ikke nærmere er oplyst —, medens det kun har været Tilfælde med 1 af mine.

Ved Udgiften til Beklædningsgjenstande finde vi hos Markarbejderne lignende store Spring, som de jeg tidligere har paavist for Kjøbstadarbejderes Vedkommende. Hos disse — industrielle Arbejdere og Daglejere under et — bevægede den sig mellem 15 og 150 Kr., hos Markarbejdere mellem 0 og 179 Kr. Og i saa Henseende staa de jordløse og de jordbrugende omtrent lige; hos de første var Yderpunkterne 0 og 179 Kr., hos de sidste 0 og 151 Kr. Disse Spring i den aarlige Udgift skyldes samme Aarsager paa Land og i By, navnlig da at vi her have at gjøre med en Samfundsklasse, hvor de større Bekostninger paa denne Post vende uregelmæssig og sjeldent tilbage; iøvrigt henviser jeg herom til min Undersøgelse af Kjøbstadarbejderes Vilkaar, hvor jeg er gaaet nærmere ind paa Forklaringen af dem. Naar Minimum for Markarbejderne opgives at være 0, maa det tages med et vist Forbehold, da der idetmindste er en Udgift, som maa komme igjen hvert Aar, nemlig til Træsko. Men denne have Undersøgerne som Regel heller ikke taget Hensyn til; den findes saaledes ikke i største Parten af de detaillerede Regnskaber (jfr. om disse Tabel VIII). Nogen væsenlig Unøjagtighed har det dog ikke havt til Følge, thi

der medgaar hertil kun nogle faa Kr. — for en Familie paa 2 Voxne og 6 Børn var det omtrent 5 Kr. Ved de store Beløb, der nærme sig til Maximum, maa det paa den anden Side erindres, at Udgiften til Sengetøj gjennemgaaende er henført under Beklædningsgjenstande, men da det samme finder Sted hos Kjøbstadarbejdere, forrykker det ikke Forholdet mellem dem.

Det vil imidlertid ogsaa her være rigtigst, naar vi sammenstille Land og By, da for dennes Vedkommende at holde os udelukkende til Daglejerne. Minimum, Maximum og de hyppigst opgivne Beløb stille sig paa følgende Maade:

	Kjøbstaddaglejere.	Markarbejdere.
Minimum	15 Kr.	0 Kr.
Maximum	60 -	179 -
Hyppigst opgivet . .	25—50 - (af 5 bl. 10)	30—60 - (af 32 bl. 53)
Det aarl. Gjennemsnitsforbrug . . .	31 -	37 -

Det fremgaar heraf, at Udgiften til Beklædningsgjenstande er større paa Land end i Byen. Se vi bort fra Minimum og Maximum, hvor Tilfældighederne faa altfor meget Raaderum, viser der sig paa de hyppigst opgivne Beløb en Forskjel af 17 pCt. og paa det aarlige Gjennemsnitsforbrug en Forskjel af 16 pCt. Holde vi os for Landets Vedkommende alene til de jordløse Markarbejdere, finde vi disses Gjennemsnitsforbrug 12 pCt. større end Kjøbstaddaglejeres. Ved Siden heraf maa det tages i Betragtning, at Konens Husflid næppe har den Betydning i Kjøbstaden som paa Land. Hist holdt hun vel Familiens Tøj vedlige og syede som Regel største Delen af det ny, i alt Fald Børnenes Klæder; men her er det ikke sjeldent, at hun endog tager fat ved den første Forarbejdning af Raastoffet — baade karter, spinder, væver og syr. Naar

hertil føjes, at Børnene paa Landet undertiden faa Klæder som Betaling for deres Arbejde, samt at de jordbrugende jo have endel Raastof af Faarene, saa vil man forstaa, at de opgivne Beløb, der i Reglen kun repræsentere Pengeudgiften, maa kunne slaa ret godt til. Undtagelsesvis er det for nogle af de daarligst stillede Markarbejdere anført, at de have modtaget Klædningsstykker i Gave, ligesom det vist heller ikke er almindeligt, at brugte Klæder kjøbes og omsys til Familiens Brug.

Gjennemgaaende ere Markarbejderne her paa Egnen varmt, solidt og i deres Stadstøj ret vel klædte. Der er, som Besvarelserne vise, ikke stor Forskjel i saa Henseende paa de jordløse og de jordbrugende Familier. Omtrent lige hyppig ved begge finde vi Klædedragten betegnet som «god, særdeles god», eller som »tarvelig, meget tarvelig». Selv i sidste Tilfælde er det næsten altid anført, at Familiens Medlemmer have en ordenlig Søndagsdragt. Som Regel er Markarbejderen i sit Stadstøi ikke her klædt synderlig anderledes end Gaardmanden. Paa dette Punkt kjender ingen af dem til Luxus. Nationaldragten er opgivet og hermed det malerisk skjønne, men begge Parter holde dog forsaavidt fast ved Traditionen, som Klædningen først og fremmest skal være af et solidt og varmt Stof. Snarere vil man i Kone og Børns Dragt kunne finde Forskjellen mellem Arbejder og Gaardmand, men heller ikke her er den stor.

Af Tobak synes Arbejderne at bruge mindre paa Landet end i Kjøbstaden. Rigtignok er den hyppigst opgivne Udgift ens begge Steder, nemlig 5 à 10 Kr., men blandt 53 Markarbejdere var der 12, som enten ikke bruge Tobak eller saa ubetydelig deraf, at det ikke er fundet værdt at opgive, medens dette kun var Tilfælde med 2 af

22 Kjøbstadarbejdere. Hvorledes det end forholder sig hermed, saa er der næppe nogen Tvivl om, at hine i Gjennemsnit nyde mindre Brændevin end disse. Det vil vel være rigtigst at se bort fra de Markarbejdere, der have havt Kosten hos Arbejdsgiveren hele eller næsten hele Aaret, thi de have maaske frit Brændevin til Maaltiderne, skjøndt ingenlunde gjennemgaaende — det afhænger af, om Arbejdsgiverens Tjenestefolk faa det eller ikke. Skulde de sammenstilles med Kjøbstadarbejdere, maatte det være med de Daglejere, der som Del af Lønnen have frit Øl og Brændevin hos Kjøbmændene; de sidste faa 1 Pægl daglig, hvad der repræsenterer en Værdi af c. 30 Kr. aarlig, men op til et saadant Forbrug komme under alle Omstændigheder de første ikke paa langt nær. Vi holde os altsaa udelukkende til de Markarbejdere, der have spist hjemme hele eller største Delen af Aaret. Hos disse laa Udgiften hyppigst mellem 5 og 15 Kr., hos Kjøbstadarbejdere mellem 10 og 25 Kr. Selv om man vil antage, at det opgivne Forbrug begge Steder ligger under det virkelige, er der dog ingen Sandsynlighed for, at dette skulde være Tilfælde i højere Grad paa Landet end i Byen. Af det Foregaaende kan der naturligvis ikke sluttes, at Arbejderklassen skulde omfatte flere fordrukne Individer her end hist, men det peger kun med Bestemthed hen paa en Forskjel i Forbruget af Brændevin indenfor denne Klasse. Tages Tobak og Brændevin under et, findes det aarlige Gjennemsnitsforbrug for Markarbejdere at være 11,5 Kr. — deraf for de jordløse 9,5 Kr. —, men for Kjøbstaddaglejere 15,5 Kr.; altsaa en Forskjel af respektive 37 og 63 pCt.

Vi komme nu til en Del Poster, som baade paa Land og i By tynge saare lidt paa Arbejdernes Budget. Til Fornøjelser have Markarbejderne udgivete ndnu mindre

end Kjøbstadarbejderne, skjøndt de Beløb, der blev opgivet af disse især af Daglejerne, kun vare faa og smaa. Flere af mine Undersøgere have paa given Foranledning udtalt herom, «at den gifte Arbejder paa Landet som Regel kun tager lidt eller aldeles ikke Del i Krolivet, naar der da ikke er noget særlig at indvende mod hans Vandel; i det Højeste kan der et Par Gange om Aaret medgaa ubetydelige Beløb til festlige Sammenkomster». Slid paa Arbejdsredskaber medfører hovedsagelig kun Udgift for Akkordarbejdere. Paa deres Børns Undervisning have ingen af Markarbejderne kostet noget; i denne Henseende staa de omtrent lige med Kjøbstadarbejderne, blandt hvilke det kun var Tilfælde med to. Ansættelsen af Skat til Kommunen varierer meget i de forskjellige Sogne. I en stor Del af dem betale de jordløse aldeles intet, i andre ere de alle eller næsten alle ansatte til Beløb af 0,40 à 2 Kr., hyppigst 1 à 1,33 Kr. De jordbrugende synes at svare kommunal Skat i de fleste Sogne; for dem, der holde indtil 1 Ko og 4 Faar, har den ligget mellem 1 og 3 Kr.; hvor der holdes 2 Køer og nogle Faar, er den steget indtil 10 Kr. I Modsætning hertil fandt jeg alle Arbejdere i Kjøbstaden sat i Skat til Kommunen; Daglejerne betalte 1,33 à 2 Kr. Ved kongelige Skatter (jfr. Tabel I) maa det erindres, at de ikke overalt ere opførte som en særlig Udgiftspost; hos nogle findes de sammen med Reparationer og Forrentning af Gjæld under Husleje.

Forsikring af Indbo har destoværre ikke vist sig at være almindelig blandt Markarbejderne, idet kun $^2/_5$ Del af dem have assureret mod Ildsvaade. Denne Forsømlighed træffe vi ligesaa hyppig blandt jordbrugende som jordløse. Udgiften hertil har været fra 0,72 Kr. til 5 Kr., hyppigst 2 à 3 Kr. Hvor Forsikringssummen er opgivet, har den

bevæget sig mellem 390 og 2150 Kr.; i de større Summer er vel indbefattet Assurance af Hus og maaske ogsaa af Kreaturer. Blandt Kjøbstadarbejderne havde kun $^1/_{11}$ Del undladt at forsikre deres Indbo, deraf hørte ingen til Daglejerne.

Sygekasser synes aldeles ikke at være kjendte i de Landsogne, hvorfra mit Materiale er hentet, maaske med Undtagelse af Vaabenbrødrenes, der jo har Filialer rundt omkring i Landet. Vi finde derfor ikke, at nogen af disse Arbejdere har sikret sig fri Læge og Medicin eller endnu mindre Pengehjælp; kun et Par betale Lægen aarlig en lille Sum for Konsultation i dennes Hjem. At dette er saa, bør imidlertid ikke udelukkende lægges Markarbejderne til Last. Ganske vist viser det Slaphed og Mangel paa Fremsyn hos dem, men det er heller ikke nogen let Sag at faa Sygekasser oprettede paa denne Del af Landet, hvor Befolkningen er saa tynd og stærkt spredt. Der kræves her mere end andetsteds, at de bedre stillede i Samfundet — ingen laa det nærmere end Arbejdsgiverne — medvirkede til at skabe saadanne og vedblivende støttede dem saavel ved personligt Arbejde (Bestyrelse) som paa anden Maade f. Ex. ved Kjørsler. Men i Stedet for at vække Arbejderbefolkningen til Omtanke paa dette Punkt, dysser man den tvertimod i Søvn. Hvorledes gaar det nemlig Markarbejderne i Sygdomstilfælde? En Del af dem betale jo nok selv deres Læge og Medicin, og den aarlige Udgift hertil er for nogle løbet op til en Sum, som ikke saa lidt overskrider, hvad det vilde have kostet dem at være i en Sygekasse, af hvilken de desforuden kunde havt Pengehjælp under Sygdommen. Men en større Del hører til Lægernes gratis Klientel eller lade det være Sognets Sag at skaffe dem fri Læge og Medicin. Og hvorledes

bødes der paa Indtægtstabet, hvis det er Manden, som Sygdommen har ramt? Ja Familien er just ikke af den Grund strax henvist til Fattiggaarden, selv om den er uformuende; først har man den fri Fattigkasse til Understøttelse og dernæst er det ikke ualmindeligt, at et Par Mænd ved en saadan Lejlighed indsamle i Sognet en lille Pengesum til den Paagjældende. Om Gaardmændene paa denne Maade slippe billigere, end hvis de havde oprettet og støttede en Arbejdersygekasse, er vel tvivlsomt, men det er udenfor al Tvivl, at det er en for Arbejderne slappende og sløvende Fremgangsmaade. I Stedet for at mane ham til hel eller delvis Selvhjælp, vænner man ham til strax at kaste sig over paa andre, naar det kniber, først paa Private og dernæst det Offenlige. Kjøbstæderne vise i denne Henseende langt sundere Forhold. I den af mig undersøgte var 17 af 22 Arbejdere enten for deres eget eller hele Familiens Vedkommende Medlem af Sygekasse og blandt de 5, med hvem det ikke var Tilfælde, hørte 4 til de løse Daglejere, altsaa til de uheldigst stillede.

Hvor Sygekasser mangle, kan man naturligvis endnu mindre vente at finde Alderdomsforsørgelseskasser. Men dog vise Markarbejderne en hel Del mere Fremsyn overfor Sikringen af deres Alderdom, end vi paa andre Punkter fandt dem i Besiddelse af. Til at naa dette Maal staar der nemlig paa Hedeegnene en Vej aaben, som benyttes ikke saa ganske lidt. Det er Opdyrkning af raa Jord. Ad den lykkes det mangen tomhændet Hedebor at arbejde sig op til den jordbesiddende Markarbejders mere sorgfri Stilling, men det kræver Flid, Udholdenhed og Sparsomlighed i en Række af Aar. Det Rygstød for Alderdommen, han herved kan erhverve sig, er ikke til at kaste Vrag paa, selv om han ikke naar saa vidt, at Jord-

bruget bliver Hovederhvervet. Allerede ved at spare sig frem til at blive Husmand uden Jord — hvad der lykkes endnu flere, men maaske ikke hyppigere her end paa andre Egne af Landet —, rykker han dog op i Kapitalisternes Klasse og har da i alt Fald sikret sig Husly.

Hvorledes har Indtægt og Udgift stillet sig til hinanden for disse Markarbejdere? Inden vi besvare Spørgsmaalet, maa vi se lidt paa de to Aar, hvorfra Oplysningerne datere sig. Af disse gav 1879 knapt en Middelhøst og af mindre god Kvalitet, derimod 1880 snarere over en Middelhøst og af god Kvalitet; i begge, navnlig det sidste, have Kornpriserne været ret gode. Skjøndt nu Minus og Plus ved de to Aar vel omtrent opveje hinanden, repræsentere de dog som Helhed næppe nogen fuldt normal Periode i Retning af Arbejdsforholdene paa Landet. For disse faa nemlig foregaaende Aars Høst ogsaa Betydning, og 1878 gav et mindre godt Resultat, hvilket i endnu højere Grad var Tilfæde med 1877. Eftervirkningen af saadanne Aar medfører, at det opsættelige extraordinære Arbejde tildels hviler, hvad der dog maa have nogen Indflydelse paa Markarbejdernes Stilling, skjøndt selvfølgelig det ordinære Arbejde er Hovedsagen.

Med hvilket Resultat sluttede altsaa Aarsregnskaberne? Vi tage de jordløse og de jordbrugende hver for sig. Af de første have 3 havt Overskud fra 15—130 Kr., 13 Underskud fra 6—52 Kr., 17 vise Balance. Af de sidste have 3 havt Overskud fra 17—85 Kr., 7 Underskud fra 12—117 Kr., 10 vise Balance. Blandt 10 Daglejere i en mindre Kjøbstad fandt jeg hos 7 et Underskud paa 20—100 Kr., medens 3 viste Balance; men 1879 var ikke saa lidt ugunstigt for disse, idet Efterspørgselen efter Arbejde var langt under det normale i dets første Halvdel. De jordløse

Markarbejdere have saaledes bedst faaet deres Indtægt til at slaa til, dernæst de jordbrugende og endelig Kjøbstaddaglejerne. Det samme fremgaar af Tabel VI, som viser, at den gjennemsnitlige aarlige Udgift hos de jordløse kun var 0,7 pCt. større end den gjennemsnitlige aarlige Indtægt, derimod hos jordbrugende med indtil 1 Ko og 4 Faar 2 pCt. større, hos do. med 2 Køer og nogle Faar 3 pCt., og endelig hos Kjøbstaddaglejere 7 pCt. større. For de jordbesiddendes Vedkommende maa det imidlertid erindres, at flere af dem, der vise Balance, mulig burde være opførte med Overskud; det vilde nemlig være Tilfælde, forsaavidt de i Aarets Løb have opdyrket Hede paa deres Jordlod og derved forøget Ejendommens Værdi. I Virkeligheden turde derfor Forskjellen mellem deres gjennemsnitlige Udgift og Indtægt være endnu mindre end her er anført.

Før dette for Markarbejderne forholdsvis gunstige Resultat slaas fast, maa det undersøges, hvilken Andel Gaver — privat eller offenlig Understøttelse — har deri. Ogsaa her ville vi betragte de jordløse og de jordbrugende hver for sig. For de førstes Vedkommende viser det sig da tydelig, at Gaver spille ikke saa lille en Rolle. Selv fra Sogne, hvor vi kun ved meget faa eller aldeles ingen af Arbejderne finde dem direkte anført, have Undersøgerne henledet Opmærksomheden paa: «at i de jordløse Familier faar Konen i Reglen en Gang imellem lidt Mælk». En bekjendt Sag er det ogsaa, at der især i strenge Vintre sker Indsamling til Fordel for Arbejderne i mange Sogne, hvis Udbytte enten uddeles til dem i Penge, eller der kjøbes Fødekorn derfor, som da sælges under Dagens Pris. Ualmindeligt er det heller ikke, at nogle Gaardmænd tage sig af et Par vanskelig stillede Familier paa den

Maade, at de skiftevis, hver sin Uge, give dem et Brød en Tid af Vinteren. Vi behøve imidlertid ikke at gaa længere end til de Familier, fra hvilke der foreligger egen Opgivelse af, at de have modtaget Gaver. Det har saaledes været Tilfælde med 15 jordløse Markarbejdere, altsaa omtrent Halvdelen af dem, der findes i mit Materiale. Gaverne have hyppigst bestaaet i Fødevarer navnlig Mælk[1]), dernæst Penge, Klædningsstykker, Vinterfoder til Faar o. s. v. Hvor Værdien deraf er opgivet efter et Skjøn, er den ansat til 30 à 50 Kr. eller endog derover, men i de fleste Tilfælde turde den vel være under. Ved en Del af Familierne er det anført om Mand eller Kone, at de ere svagelige eller uøkonomiske eller mindre dygtige, men det gjælder dog ikke engang Flertallet af dem. Som Givere finde vi nævnet Arbejdsherren; Slægtninge; Private, der ikke særlig staa i Forhold til Arbejderen og endelig det Offenlige. Gaverne fra det Offenlige have bestaaet i fri Læge og Medicin, Legatrenter og Understøttelse af den fri Fattigkasse. Derimod har af de jordbrugende kun to — en Tiendedel — efter egen Opgivelse modtaget Gaver. I Kjøbstaden synes de at spille en langt mindre Rolle end

---

[1]) Med denne synes det at forholde sig paa en noget særegen Maade. Paa Landet er det jo altid vanskeligt og nogle Steder næsten umuligt at faa Mælk til Kjøb, beroende paa, at Gaardmanden til visse Tider af Aaret ikke godt kan afse noget uden Savn i sin egen Husholdning, og i det Hele er utilbøjelig til at sælge den i smaa Kvantiteter. Da det imidlertid for enhver Familie er et næsten uerstatteligt Næringsmiddel, ræsonnerer maaske mangen varmhjertet Mand og Kvinde som saa, at den, der ikke vil sælge deraf eller kan henvise til et Udsalgssted, maa give. Herfor taler i alt Fald, at der blandt dem, som efter egen Opgivelse have modtaget Mælk, findes flere forholdsvis velstillede Arbejdere, som godt havde havt Evne til at kjøbe, hvis deu var til Salg.

paa Landet; kun ved omtrent en Syvendedel af Arbejderne omtales de her.

En Redegjørelse for det Omfang, i hvilket Markarbejderne have Gjæld, vil vise, at deres økonomiske Stilling er endnu bedre, end det fremgik af Forholdet mellem Overskud og Underskud i det enkelte Aar. Som man vil erindre, havde blandt de jordløse 13 Underskud, men dette er hos 7 dækket helt og hos 1 tildels. Hos den ene Halvpart af disse 8 er det dækket ved Formueforbrug, hos den anden ved Gaver. Da der ikke fremtraadte gamle Gjældsposter hos dem, der havde Overskud eller Balance, bliver der altsaa kun at opføre 6 jordløse Markarbejdere med Gjæld. Denne var fra 18—50 Kr. og hidrørte næsten udelukkende fra Aarets Underskud. Af de jordbrugende havde jo 7 Underskud; dette er hos 1 dækket helt og hos 1 tildels, begge Steder ved Forbrug af Formue. Men da der fremtraadte gamle Gjældsposter hos 1, der for 1879 viste Balance, bliver der alligevel staaende 7 med Gjæld. Her maa imidlertid bemærkes, at de jordbrugende, forsaavidt de ere Selvejere — og det var Tilfælde med 6 af de ovenfor nævnte 7 —, i deres Ejendom have staaende en større Kapital end den løbende Gjæld beløber sig til. Det samme gjælder om de jordløse, der ere Selvejerhusmænd, hvilket var Tilfælde med 3 af de 6, hos hvem vi i denne Klasse fandt Gjæld. Det endelige Resultat bliver altsaa, at af 33 jordløse Markarbejdere — deriblandt 18 Indsiddere, bør egenlig kun 3 opføres med Gjæld, og af 20 jordbrugende efter samme Beregningsmaade kun 1. Anderledes stiller det sig hos Kjøbstadarbejdere. Naar vi, som ovenfor er sket, skyde Husejerne ud, stod her 13 af 22 med Gjæld, deriblandt 6 af 10 Daglejere. Hos de sidste bevægede den sig mellem 20 og 150 Kr.

Markarbejderne ere ikke alene langt sjeldnere i Gjæld end Kjøbstadarbejderne, men man træffer blandt dem en hel Del flere smaa Kapitalister. Jeg behøver kun at henvise til Forholdet mellem Antallet af Indsiddere og Selvejerhusmænd, hvorom Ministeriets Materiale giver fortrinlige Oplysninger. Specielt for Aalborg og Viborg Amter var det i 1872 følgende:

Paa hvert 100 Husmænd kom af:

	Selvejerhusm. med under 2 Skpr. Hartk.	Lejehusmænd med under 2 Skpr. Hartk.	Selvejerhusm. uden Jord.	Lejehusmænd uden Jord.	Indsiddere, Inderster o. s. v.
Aalborg Amt . .	34	19	14	17	16
Viborg Amt . . .	49	14	15	6	16

Af det samlede Antal (101832), der dette Aar fandtes i Kongeriget, var mellem $^1/_4$ og $^1/_5$ Del Handlende og Professionister, Resten falder vel paa Markarbejdernes Klasse. Selv om der blandt denne Fjerdedel, som altsaa maa fradrages, kun findes faa Indsiddere, beholde Selvejerhusmændene dog langt Overvægten i Antal. I Modsætning hertil fandt jeg blandt 22 Kjøbstadarbejdere kun 5 Kapitalister, nemlig 4 Husejere og 1, der havde nogle hundrede Kr. i Sparekassen.

Salgsværdien af jordløse Huse viser sig i de Sogne, hvorfra mine Oplysninger stamme, at være fra 400—800 Kr.; af Huse med Jord var den fra 1000—3600 Kr. I de første havde Ejerne indestaaende som egen Kapital fra 100—500 Kr., i de sidste fra 400—2400 Kr., bortset fra den Tredjedel af dem, der besad Hus eller Ejendom kvit og frit. En Del af dem have arbejdet sig selv op, idet de ere begyndte helt eller næsten tomhændede (jfr. f. Ex.

Nr. 17, 18, 24, 25, 53). Andre have arvet deres Ejendomme og ere kun gaaede frem, forsaavidt Konjunkturerne have forøget disses Pris. Men i hvilken Grad dette ogsaa har fundet Sted, viser f. Ex. Nr. 26, en daarlig Arbejder, der i en længere Aarrække har optaget Laan af omtrent 100 Kr. aarlig paa sin lille Ejendom, og dog endnu ved at realisere vilde komme i Besiddelse af den samme Kapital, for hvilken han midt i Tredserne kjøbte Hus med Jord.

Paa Grundlag af det Foregaaende skal jeg til Slutning forsøge i faa Ord at give et samlet Billede af Markarbejdernes Livsforhold og økonomiske Vilkaar i jyske Hedeamter. Som det har været Tilfælde gjennem hele Undersøgelsen, ville vi ogsaa ved denne Oversigt fastholde Sammenstillingen med Daglejere i en mindre Kjøbstad.

Paa en Maade indtage de jordbrugende en Særstilling blandt Markarbejderne. Ikke dog at forstaa, som om Familiens Levevis væsenlig adskiller sig fra de jordløses, naar disse da arbejde paa egen Kost; Bopæl og Klædedragt er omtrent ens, kun Føden er noget bedre, idet hine have lettere ved at anskaffe sig enkelte Næringsmidler som Mælk, Fløde, Æg. Men deres Jordbrug stiller dem mere uafhængig, idet de ikke ere henviste til at leve udelukkende af Arbejde for andre. Uafhængigheden stiger med Kreaturholdet, saa at de danne Overgangen mellem Arbejderen og Boelsmanden. Forsaavidt de ere Selvejere, afgive de et konservativt Holdepunkt i de lavere Samfundslag, da de i sig repræsentere baade Haandarbejdets og Kapitalens Interesser. Navnlig ved at nyde godt af Jordrenten, ere de knyttede til den bestaaende Samfundsordning. Det turde derfor være et tvivlsomt Gode, om man

virkelig kunde naa det af Arbejderkommissionen stillede Maal, nemlig bringe Husmanden med Jord til at drive denne paa en saa intensiv Maade, at han var istand til at leve udelukkende deraf uden at søge Arbejde andetsteds. Ganske vist vilde Landets samlede Produktion stige herved, men det maatte betales med at Antallet af jordløse Markarbejdere blev forøget, idet det øvrige Jordbrug jo maatte have Erstatning for den fratraadte Arbejdskraft. Vort Land staar sig vist bedre ved at det lille Jordbrug vedbliver at bestaa som en Bifortjeneste for Markarbejderne eller — hvad Redaktionen af «Dagbladets Landbrugstidende» engang betegnende har kaldt det — som en Husflidssag, saaledes at Arbejdet, der sættes derpaa, ydes af Konen, Børnene og Manden i hans Fritid. Herved udelukkes selvfølgelig ikke, at Jorden kunde drives paa en mere indbringende Maade, end det nu almindelig finder Sted. En Mangel have vi paa denne Egn fundet ved de jordbrugende Markarbejderes Stilling, som tildels skyldes dem selv, og det er i Retning af at sikre sig overfor forudselige «onde Dage». Lad være, at deres Forsørgelse i Alderdommen er nogenlunde betrygget, naar de ere Selvejere; overfor Sygdom og tildels Ildsvaade vise de i alt Fald stor Ligegyldighed. De nødes herved mangen Gang til at søge andres Hjælp, skjøndt de kunde og derfor ogsaa burde staa paa deres egne Ben. Under ordinære Forhold synes de derimod sjeldent at modtage Gaver.

Medens de foregaaende, som Helhed betragtet, mindst staa lige med de bedst stillede Kjøbstaddaglejere (de faste), forholder det sig anderledes med de jordløse Markarbejdere, hvilket navnlig skyldes Lønningsmaaden. Jeg maa her gjenkalde i Erindringen nogle Detailler. Skjøndt Arbejdsmændenes Dagløn paa Landet skulde være steget i

Aalborg Amt omkring 16 pCt. fra 1872 til 1879, var endnu i det sidst nævnte Aar den gjennemsnitlige Fortjeneste ved deres Hovederhverv 20 pCt. mindre end i Kjøbstaden (Hobro). Forskjellen aftager noget, naar vi undersøge Familiens samlede Indtægt, idet denne hos de jordløse Markarbejdere gjennemsnitlig kun var 14 pCt. mindre end hos Kjøbstaddaglejere, beroende paa at Konens Fortjeneste hist er ikke saa lidt større end her. Da det i visse Retninger er billigere at leve paa Landet, kunde det jo tænkes, at Forskjellen derved helt neutraliseredes. Vi skulle se ad. Huslejen fandt jeg her at være gjennemsnitlig 10 Kr. (25 pCt.) mindre; Udgiften til Brændsel var ligeledes i Gjennemsnit 20 Kr. (50 pCt.) mindre, naar man ikke medregner Værdien af det Arbejde, der de fleste Steder anvendes af Familiens Medlemmer paa Tørvenes Tilberedning; endelig er det næppe for højt sat, at Arbejderen paa Landet sparer i sin Udgift til Føde c. 20 Kr. ved at kjøbe Mel og Gryn paa Møllen og selv bage sit Brød. Altsaa i det Hele paa de 3 Poster c. 50 Kr. billigere end i en mindre By. Da nu Familiens gjennemsnitlige Indtægt var 438 Kr. hos de jordløse Markarbejdere og 498 Kr. hos Kjøbstaddaglejere, ere disse 50 Kr. tilstrækkelige til at udjevne næsten hele den tilstedeværende Forskjel. Med andre Ord, i 1879 vilde de have været omtrent ens stillede, under Forudsætning af at begge Parter havde faaet hele deres Løn udbetalt i Penge. Men som Regel have de først nævnte forbrugt en uforholdsmæssig Del af den paa sig selv ved at have Kosten hos Arbejdsgiveren; herved komme deres Familier til at staa langt uheldigere, hvad jeg tidligere udførlig har paavist og derfor ikke skal komme tilbage til. Naar de desuagtet have havt mindre Underskud, saa beror det ikke alene paa at Kone og Børn

lade sig nøje med en meget tarvelig Kost, men for en stor Del ogsaa paa at de langt hyppigere modtage Gaver. Som de jordløse Markarbejderes Stilling var i 1879—80, vil den vel paa det nærmeste vise sig at være hvert Aar under den her almindelige Lønningsmaade. Største Delen af dem kan næppe komme ud af det uden Gaver, hvordan end Konjunkturerne ere; blev de ikke støttede paa denne Maade, vilde de aarlig have mere eller mindre Underskud og altsaa en voxende Gjæld, hvilket selvfølgelig er en Umulighed i Længden. Hvor demoraliserende et saadant Forhold absolut maa virke paa slappe Gemytter, behøver ikke at paavises, ligesaa lidt som at det offenlige Fattigvæsen til Slutning maa bøde haardt herfor, om det end nærmest vel er Private, der først tage Stødet af. Kjøbstaddaglejernes Stilling — navnlig gjælder det de ikke faste — vil derimod i gode Aar findes at være endel bedre end i 1879, thi Arbejdsmændenes Fortjeneste kan her under gunstige Konjunkturer blive omkring 30 pCt. højere end paa Landet — med den samme Forskjel i Dagløn men kun Efterspørgselen efter Arbejde forøget.

Det er dog hovedsagelig kun paa Føden, som Familien faar, at man mærker Følgerne af den uheldige Lønningsmaade, men lidet eller aldeles ikke paa andre Punkter af Levefoden. Saaledes ere de ny Boliger næppe mindre gode paa Landet, derimod træffer man ganske vist her flere gamle Rønner, som aldrig burde benyttes til Bolig for Mennesker. Endvidere er Klædedragten mindst ligesaa god som i Kjøbstaden; ikke alene er Markarbejderens Udgift paa denne Post større, men Konens Husflid har her mere Betydning. Til Gjengjæld forbruger han mindre Tobak og Brændevin; disse ere for ham snarere end for Kjøbstaddaglejeren Luxusartikler. De arbejdsomme og energiske blandt Markarbejderne naa her paa Hedeegnene jevnlig op til at blive Ejendomsbesiddere, og skaffe sig saaledes en Støtte i Alderdommen. I forunderlig Modstrid hertil staar den Mangel paa Fremsyn, som de vise overfor Forsikring mod Sygdom og Ildsvaade, i hvilken Retning Kjøbstaddaglejerne ere langt forud for dem.